

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

СУГОНЯКО НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

Прим. № _____

УДК 342.951

ДИСЕРТАЦІЯ

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУДУ В УКРАЇНІ

081 — Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів
мають посилання на відповідне джерело

Науковий керівник —
Старинський Микола Володимирович
доктор юридичних наук, доцент

Суми 2021

АНОТАЦІЯ

Сугоняко Н. В. Інформаційна діяльність суду в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Сумський державний університет, Суми, 2021.

Дисертацію присвячено дослідженню інформаційної діяльності суду в Україні, а також визначенню напрямків удосконалення адміністративно-правового регулюванню даних відносин. Формулюється авторське визначення «правової інформації» як інформації, яка містить відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику, а також відомості використання яких буде тягнути за собою зміну прав та обов'язків суб'єкта використання.

Виділяються основні групи інформаційної діяльності, а саме: а) інформаційна діяльність направлена на вироблення інформації (створення); б) інформаційна діяльність направлена на задоволення інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією (збирання, одержання, зберігання, використання, поширення); в) інформаційна діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності (охорона та захист);

Формулюється авторське визначення «інформаційна діяльність суду» як сукупності систематичних цілеспрямованих дій суду направлених на створення матеріальних чи духовних благ з метою задоволення інформаційних потреб чи інтересів зацікавлених осіб в порядку передбаченому чинним законодавством. В роботі вдосконалюється характеристика судової діяльності, а також характеристика правових обмежень інформаційної діяльності суду із інформацією, що має режим обмеженого доступу.

Встановлюється, що залежно від втілення інформації в предметах

об'єктивного світу інформація може бути уречевлена і неуречевлена, при цьому уречевленою інформацією є відомості втілені в об'єкти матеріального світу, що можуть мати документарний чи без документарний вигляд, а неуречевленою – відомості, що не мають матеріального втілення. З'ясовується, що речові докази є об'єктами інформаційної діяльності суду, при цьому встановлюється, що вони можуть бути первинним об'єктом інформаційної діяльності, а документи, що її описують стають вторинним об'єктом інформаційної діяльності суду.

Обґрунтовується необхідність вдосконалення чинного законодавства, а також вноситься пропозиція щодо прийняття відповідним органом Положення «Про порядок дотримання режиму обмеженого доступу суддів, працівників суду та інших учасників судового процесу до таємної та/або конфіденційної інформації, що стала відома під час судового процесу», в якому передбачити підписання всіма учасниками судового процесу окремого документу у формі «Зобов'язання про дотримання обмеженого доступу до таємної та /або конфіденційної інформації, яка стала відома під час проведення судового процесу».

Визначено, що суддівський корпус є основним створювачем, користувачем, розпорядником, зберігачем тієї процесуальної інформації, що з'являється в результаті здійснення ним функції правосуддя. Водночас, апарат суду є ініціатором створення та основним користувачем, розпорядником, зберігачем інформації, що стосується організаційно-господарської та розпорядчої діяльності суду. Сторони судової справи є ініціаторами створення об'єктів інформаційної діяльності. Інші учасники судового процесу не є ініціаторами створення інформації і за містом вона буде залежати від тієї оригінальної, яка виходить від суду чи осіб, які беруть участь у справі.

Обґрунтовано поняття «використання» та «розпорядження» застосовуються законодавцем для визначення адміністративно правового

режиму діяльності суду та для позначення етапів інформаційної діяльності, а не для позначення авторських повноважень, що встановлені в законодавстві про авторське право.

Речові докази розглянуті як об'єкти інформаційної діяльності суду. Речові докази є первинним об'єктом інформаційної діяльності, а документи, що її описують вторинним об'єктом інформаційної діяльності суду. Встановлено, що залежно від втілення інформації в предметах об'єктивного світу інформація може бути уречевлена і неуречевлена.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що представлена наукова праця є одним із перших у вітчизняній юридичній науці адміністративного права комплексним правовим дослідженням інформаційної діяльності суду в Україні. У результаті дослідження сформульовані нові висновки і положення, запропоновані особисто здобувачем.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять науково-теоретичний та практичний інтерес і можуть бути використані у: 1) науково-дослідній сфері – положення та висновки дисертації є основою для розробки подальших напрямків удосконалення інформаційної діяльності суду в Україні; 2) правотворчості – під час опрацювання змін і доповнень до нормативно-правових актів, якими врегульовано інформаційну діяльність судів в Україні; 3) правозастосовній діяльності – для удосконалення практичної діяльності судів в Україні як суб'єктів, що забезпечують правосуддя; 4) освітньому процесі – під час проведення занять та підготовки навчально-методичної літератури та викладання таких дисциплін як: «Адміністративне право» й «Судові та правоохоронні органи»; вони вже використовуються під час проведення занять із зазначених дисциплін у Сумському державному університеті.

Ключові слова: інформація, інформаційна діяльність, правова інформація, суди, судова діяльність, адміністративно-правове регулювання

інформаційної діяльності.

SUMMARY

Sugoniako N. V. Information activity of courts in Ukraine. — Qualifying research paper as a manuscript.

A thesis for a D. Phil. degree by speciality 081 – Law. – Sumy State University, Sumy, 2021.

The thesis investigates the information activity of courts in Ukraine and defines the ways to improve the administrative and legal regulation of these relations. It provides an original definition of “legal information” as the information that contains data concerning a specific right, its system, origins, realization, judicial facts, legal relations, law enforcement, violations of law as well as the ways to combat and prevent them, and some data whose use can cause variation of rights and liabilities of the using party.

The main types of information activity are defined, namely the following: a) information activity intended to produce information (creation); b) information activity intended to meet the interests of the parties to information activity with the help of certain actions with information (gathering, acceptance, storing, use and spreading); c) information activity connected with the provision of rights and interests of the parties to information activity (security and protection).

The thesis gives an original definition of the “information activity of courts” as the whole of systematic deliberate actions of court performed with view of creating material and nonmaterial benefits to meet information needs or interests of the concerned parties according to the procedure established by the law currently in effect. The paper provides an improved characterization of court activity and legal restraints of the information activity of courts concerning restricted access information.

It is proven that depending on the manifestation of information in the items of objective reality this information can be tangible or intangible. In this case

tangible information includes data embodied as the items of objective reality that can be represented as materialized or non-materialized objects. Intangible information includes data that lack materialized representation. It is clarified that physical evidence belongs to the objects of the information activity of courts, being the primary objects of information activity, and the documents that describe it become the secondary objects of the information activity of courts.

The necessity is justified to improve the laws currently in effect, and it is suggested that a corresponding authority should approve of the Regulations on the procedure for judges, court officers and other participants of the trial to get restricted access to sensitive and/or confidential information that is disclosed during the trial. These regulations should stipulate for a separate document to be undersigned by all the participants of the trial in the form of a commitment to keep the restricted access to sensitive and/or confidential information that is disclosed during the trial.

The academic novelty of the received results consists in the fact that the given thesis is one of the first complex legal research papers in Ukrainian administrative law that deals with the information activity of courts in Ukraine. The research conducted allows making new conclusions and definitions suggested by the degree-seeking candidate personally.

It is determined that the judiciary is the main creator, user, administrator, custodian of the procedural information that appears as a result of the exercise of the function of justice. At the same time, the court staff is the initiator of creation and the main user, administrator, custodian of information related to the organizational, economic and administrative activities of the court. The parties to the lawsuit are the initiators of the creation of objects of information activities. Other participants in the trial are not the initiators of the creation of information and outside the city it will depend on the original, which comes from the court or persons involved in the case.

Substantially, the concepts of "use" and "disposal" are used by the legislator

to determine the administrative and legal regime of the court and to indicate the stages of information activities, rather than to indicate the copyright established in copyright law.

Material evidence is considered as objects of information activity of the court. Material evidence is the primary object of information activity, and documents describing it are the secondary object of information activity of the court. It is established that, depending on the embodiment of information in the objects of the objective world, information can be materialized and unrealized.

The scientific novelty of the obtained results is that the presented scientific work is one of the first in the domestic legal science of administrative law, a comprehensive legal study of the information activities of the court in Ukraine. As a result of the study, new conclusions and provisions proposed by the applicant are formulated.

The practical value of the received results consists in the fact that they are of theoretical and practical interest and can be used in the following areas: 1) research — the conclusions and provisions of the thesis are the basis for the further development of the ways to improve the information activity of courts in Ukraine; 2) lawmaking — to process modifications and amendments to the statutory instruments that regulate the information activity of courts in Ukraine; 3) administration of law — to improve practical activity of courts in Ukraine as the entities that ensure justice; 4) education — for studies and preparation of textbooks as well as teaching such disciplines as Administrative Law and Judicial and Law Enforcement Bodies. They have already been used for teaching these subjects at Sumy State University.

Key words: information, information activity, legal information, courts, judicial activity, administrative and legal regulation of information activity.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях:

1. Сугоняко Н.В. Речові докази як об'єкти інформаційної діяльності судів України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія Право. Випуск 36. Т. 1. 2018. С. 138-141.

2. Сугоняко Н.В. Поняття правової інформації та її особливості. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1. 2019. С. 153-156.

3. Сугоняко Н.В. Інформація з обмеженим режимом доступу як об'єкт інформаційної діяльності суду. *Юридичний бюлетень*. № 9. 2019. С. 214-219.

4. Сугоняко Н.В. Інформаційна безпека в інформаційній діяльності суду. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права*. № 23. 2019. С. 76-82.

5. Сугоняко Н.В. Інформаційна діяльність у сфері права та її особливості. *Форум права*. № 5. листопад 2019. С. 54-60.

6. Сугоняко Н.В. Види інформаційної діяльності судів в Україні. *Evropský politický a právní diskurz*. Volume 7. Issue 5. 2020. С. 231-236. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2020/2020-7-5/28.pdf>

Статті в зарубіжних періодичних наукових виданнях:

7. Suhoniako N. Peculiar features of regulating the stages of information activity of commercial court in Ukraine. *Leges si viata*. 2019, Aprilie. С. 188-191.

Тези конференцій:

8. Suhoniako N. Legal information characteristics and function. *Legal practice in EU countries and Ukraine at the modern stage*. January 25-26, 2019. Arad, Romania. С. 433-435.

9. Сугоняко Н.В. Функції інформації в державному регулюванні суспільних відносин в Україні. *Концептуальні засади реформування адміністративного права та фінансового права України в сучасних умовах*.

Збірник наукових праць. Матеріали всеукраїнського круглого столу. Київ, 2 листопада, 2018. Київ: 2018. С. 185-190.

10. Сугоняко Н.В. Фізичні особи як суб'єкти інформаційної діяльності суду. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів* : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (21–22 травня 2020 року, м. Суми). Суми, 2020. Ч. 2. С. 161-164.

11. Юридичні особи як суб'єкти інформаційної діяльності суду. Міжнародна науково-практична конференція. *Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя*. (1–2 травня 2020 р., місто Дніпро). Дніпро, 2020. С. 99-102.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	11
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДУ.....	19
1.1. Правова інформація як вид інформації та її особливості	19
1.2. Інформаційна діяльність в сфері права: поняття та особливості.....	33
1.3. Суб'єкти інформаційної діяльності	49
Висновки до Розділу 1.	77
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДУ В УКРАЇНІ.....	81
2.1. Генеза судової діяльності та судова влада як підґрунтя інформаційної діяльності суду.....	81
2.2. Інформаційна діяльність суду та її особливості.....	98
Висновки до Розділу 2.....	111
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДУ.....	114
3.1. Проблеми правового регулювання етапів інформаційної діяльності судів України.....	114
3.2. Правове регулювання обмежень інформаційної діяльності суду	139
3.3. Особливості інформаційної діяльності суду із конференційною, таємною та службовою інформацією	157
Висновки до Розділу 3.....	182
ВИСНОВКИ	191
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	199
ДОДАТКИ.....	227

ВСТУП

Актуальність теми. Дослідження розвитку сучасної цивілізації свідчить, що протягом тисячоліть головним засобом організації суспільства є право і держава, розвиток яких відбувається на основі синтезу інформації про попередній і сучасний стан суспільства та ситуації в ньому. Використання актуальної для теперішнього стану інформації є запорукою адекватних та ефективних дій всіх членів суспільства. Це призводить до того, що в сучасному світі інформація підтверджує свій статус найціннішого ресурсу, володіння і використання якого стає необхідним елементом успішного функціонування сучасного суспільства.

Розвиток України як незалежної та демократичної держави залежить від багатьох факторів, головними з яких є стабільне та ефективне функціонування усіх гілок влади, яких відповідно до Конституції України є три. Судова гілка, як одна з гілок державної влади представлена системою судів, відіграє надзвичайно важливу роль в державотворенні, оскільки саме на неї покладена функція правосуддя. Виконання покладеної на неї функції тісно пов'язане з обігом і використанням відповідної інформації. Структура і джерела цієї інформації є досить різними, проте саме вона дає можливість досягти певного рівня справедливості в суспільстві і здійснювати правосуддя. Враховуючи це, актуальність теми обумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку нашого суспільства, дослідження правового регулювання інформаційної діяльності судів та надання науково обґрунтованих висновків щодо можливості її вдосконалення є надзвичайно важливим завданням, результатом якого має стати покращення функціонування державної влади в Україні взагалі та судової, зокрема.

Аналіз наукової літератури дає можливість говорити про те, що безпосереднім питанням інформаційної діяльності суду в Україні практично не приділялось належної уваги. Це спонукало нас покласти в основу роботи

висновки та судження, що були висловлені такими представниками теорії права: О. В. Зайчуком, М. І. Козюброю, О. Л. Копиленком, Н. М. Оніщенко, О. В. Петришиним, В. Ф. Погорілком, П. М. Рабіновичем, А. О. Селівановим, В. Я. Тацієм, О. І. Ющиком та іншими. Також нами були враховані наукові позиції представників адміністративного права таких як: В. Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, В. Д. Бабкіна, К. А. Бабенка, О. Ю. Бульби, Н. А. Жук, В. В. Ладиченка, С. В. Матвєєва, Р. М. Мінченка, Т. В. Чеховича, В. Ф. Сіренка, Ю. О. Фрицького, Ю.С. Шемшученка та інших.

Враховуючи те, що інформаційна діяльність суду є специфічним видом інформаційних відносин, нами були використані висновки і судження таких представників інформаційного права як: І.В. Арістової, К.К. Белякова, С.М. Домбровської, Р. А.Калюжногой, Б. А. Кормича, О.В. Костенка, В. О. Клочко, О. В. Логінова, В.А. Ліпкана, А.І. Марущак, І.В. Панової, М. М. Присяжнюка, О. О. Тихомирова, О. Ю. Хілько, В.О. Шамрая та інші.

В процесі нашого дослідження виявилось, що питання функціонування судової влади має неоднорідну інтенсивність опрацювання, оскільки одним питанням приділялась значна увага, а щодо інших є лише поодинокі дослідження. Як свідчить аналіз наукової літератури, значну увагу приділено положенням історичного розвитку, еволюційних та цивілізаційних трансформацій інституту судочинства. Дані питання розглядали у своїх працях: В. С. Балух, О. І. Биркович, Л. С. Гамбург, Л. В. Городницька, Ж. О. Дзейко, Б. В. Змерзлий, С. Г. Ковальова, О.В. Кондратюк, Л. А. Кушинська, В. В. Молдован, М. В. Никифорак, В. Т. Окіпнюк, Я. М. Падох, І. М. Паньонко, І. І. Поляков, Л. Т. Присташ, К. І.Ревін, Н. П. Сиза, І. М. Скуратович, О. В. Сокальська, І. Б. Усенко, О. О. Шевченко та інші. Питання сучасного етапу реформування судової влади, судової системи були висвітлені в дослідженнях В. Д. Бринцева, Р. О. Куйбіди, В.О. Сердюка, О. З. Хотинської-Нор та інших.

Також нами зверталась увага на висновки і положення представників юридичної науки, що були сформовані в працях, які були присвячені функціонуванню різних складових системи органів судової влади, зокрема нами були досліджені роботи: О. В. Білова, Ю. В. Георгієвського, О. В. Гончаренка, Н. В. Добровольської, С. О. Іваницького, Г. А. Кравчука, А. В. Маляренка, А. А. Стрижак, Л. П. Сушко, А. М. Хливнюк, А. В. Шевченко та багатьох інших.

Таким чином, науковий аналіз праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених засвідчив необхідність комплексного дослідження питань інформаційної діяльності суду в Україні з метою надання науково обґрунтованих рекомендацій із її вдосконалення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р., а також у межах науково-дослідної теми Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Організаційно-правові засади функціонування правоохоронної, судової та фінансової систем України» (номер державної реєстрації 018U001317).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб на основі аналізу існуючих наукових підходів, чинного законодавства України та практики правозастосування визначити сутність та особливості інформаційної діяльності суду, проаналізувати практику її реалізації та запропонувати напрямки вдосконалення її правового регулювання. Відповідно до поставленої мети були визначені наступні *завдання*:

- дослідити інформацію як вид об'єкту відносин та визначити особливості правової інформації, як її різновиду;
- дослідити інформаційну діяльність у сфері права та визначити її особливості;
- виділити та охарактеризувати суб'єктів інформаційної діяльності;
- дослідити розвиток судової діяльності як основи інформаційної діяльності суду в Україні;
- розкрити сутність судової влади як підґрунтя інформаційної діяльності суду в Україні;
- надати поняття та виділити види інформаційної діяльності суду;
- дослідити діюче законодавство та виділити етапи інформаційної судової діяльності;
- дослідити особливості правового регулювання на кожному етапі інформаційної діяльності суду та правових обмежень здійснення такої діяльності;
- проаналізувати діюче законодавство та виділити особливості інформаційної діяльності суду із інформацією, що має режим обмеженого доступу.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають в процесі функціонування судової гілки влади в Україні під час забезпечення нею правосуддя.

Предметом дослідження є інформаційна діяльність суду та особливості її реалізації.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є система філософсько-світоглядних підходів, принципів, загальнонаукових і конкретно-наукових методів пізнання, які забезпечили об'єктивний аналіз предмета дослідження. На всіх етапах дослідження використовувався метод аналізу та синтезу. Зокрема він був використаний під час дослідження інформаційної діяльності як виду діяльності (підрозділ 1.2), інформаційної

діяльності суду та її видів (підрозділи 2.2.), для виявлення напрямків удосконалення інформаційної діяльності суду в Україні (3.2., 3.3.). Логіко-семантичний метод було використано для уточнення понятійного апарату, зокрема формулювання авторських дефініцій (підрозділи 2.1, 2.2.). Використання формально-логічного методу дало можливість дослідити особливості правового регулювання інформаційної діяльності суду на різних етапах (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3.). Історичний метод був використаний для дослідження розвитку інституту суду на території України (підрозділ 2.1.).

Крім того, у дослідженні приділено особливу увагу дотриманню загальних принципів наукового пізнання: верифікації, конкретності, науковості, об'єктивності, обґрунтованості пізнання, раціональності. А також «традиційних» принципів теоретико-правової наукової галузі, серед яких принципи всебічності дослідження, історизму, комплексності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших комплексних досліджень інформаційної діяльності суду в Україні. Наукова новизна роботи і особистий внесок автора викладені в таких узагальнених положеннях та висновках, що виносяться на захист :

вперше:

- сформульовано авторське визначення «правової інформації» як інформації, яка містить відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику, а також відомості використання яких буде тягнути за собою зміну прав та обов'язків суб'єкта використання;

- досліджено основні групи інформаційної діяльності, а саме: а) інформаційна діяльність направлена на вироблення інформації (створення); б) інформаційна діяльність направлена на задоволення інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією (збирання,

одержання, зберігання, використання, поширення); в) інформаційна діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності (охорона та захист);

- сформульовано авторське визначення «інформаційна діяльність суду» як сукупності систематичних цілеспрямованих дій суду направлених на створення матеріальних чи духовних благ з метою задоволення інформаційних потреб чи інтересів зацікавлених осіб в порядку передбаченому чинним законодавством;

- речові докази розглянуто як об'єкти інформаційної діяльності суду, при цьому встановлено, що речові докази є первинним об'єктом інформаційної діяльності, а документи, що її описують вторинним об'єктом інформаційної діяльності суду;

- встановлено, що залежно від втілення інформації в предметах об'єктивного світу інформація може бути уречевлена і неуречевлена, при цьому уречевленою інформацією є відомості втілені в об'єкти матеріального світу, що можуть мати документарний чи без документарний вигляд, а неуречевленою – відомості, що не мають матеріального втілення;

- обґрунтовано необхідність вдосконалення чинного законодавства шляхом прийняття відповідним органом Положення «Про порядок дотримання режиму обмеженого доступу суддів, працівників суду та інших учасників судового процесу до таємної та/або конфіденційної інформації, що стала відома під час судового процесу», в якому передбачити підписання всіма учасниками судового процесу окремого документу у формі «Зобов'язання про дотримання обмеженого доступу до таємної та /або конфіденційної інформації, яка стала відома під час проведення судового процесу».

вдосконалено:

- характеристику судової діяльності шляхом опису особливостей інформаційної діяльності суду в Україні;

- характеристику правових обмежень інформаційної діяльності суду із інформацією, що має режим обмеженого доступу;

набули подальшого розвитку:

- вчення про правові обмеження в частині характеристики правових обмежень інформаційної діяльності суду, критеріями застосування яких є: суб'єктний склад; спеціальні режими доступу до різних видів інформації; способи її використання, розпорядження та збереження; спеціальна документарна форма; зміст інформації.

- вчення про правову інформацію як вид соціальної інформації;

- вчення про речові докази як об'єкти інформаційної діяльності суду, шляхом виокремлення та характеристики первинних та вторинних об'єктів інформаційної діяльності суду.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані в:

– науковій діяльності – положення та висновки дисертації є основою для розробки подальших напрямків удосконалення інформаційної діяльності суду в Україні (Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження в Сумській державний університет від 18 січня 2021 року);

– правозастосовній діяльності – для удосконалення практичної діяльності судів в Україні як суб'єктів, що забезпечують правосуддя (Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження в Господарський суд Сумської області від 12 березня 2021 року);

– освітньому процесі – під час проведення занять та підготовки навчально-методичної літератури та викладання таких дисциплін як: «Адміністративне право» й «Судові та правоохоронні органи»; вони вже використовуються під час проведення занять із зазначених дисциплін у Сумському державному університеті (Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження в Сумській державний університет від 18 січня 2021 року).

Апробація результатів дисертації. Підсумки дослідження проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення й висновки було оприлюднено на науково-практичних конференціях, круглих столах, зокрема: «Legal practice in EU countries and Ukraine at the modern stage» (Arad, 2019); «Концептуальні засади реформування адміністративного права та фінансового права України в сучасних умовах» (Київ, 2018); «Міжнародна науково-практична конференція» (м. Суми, 2020); «Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя» (м. Дніпро, 2020).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 11 наукових працях, з яких 6 статей, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, 4 тез наукових повідомлень на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, що відображають результати дисертаційного дослідження.

Структура дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 232 сторінки. Список використаних джерел містить 259 найменувань і розміщений на 2 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДУ

1.1. Правова інформація як вид інформації та її особливості

На сучасному етапі розвитку світової цивілізації головним пріоритетом будь-якої держави є забезпечення прав та законних інтересів її громадян. Протягом свого розвитку держава, як форма існування організованого суспільства, мала декілька форм свого існування. Держава зародилася в надрах племен та їх об'єднань, спочатку оформилась у вигляді міст-держав, а потім перетворилась на політичний інститут, що забезпечує ефективну реалізацію інтересів великої кількості людей на значних територіях. На сучасному етапі держава перетворилась на один з найбільш ефективних засобів співіснування людських спільнот.

Сучасна держава – це організоване визначеним чином суспільство, що представляє собою сукупність людей об'єднаних характерними для них відносинами, що складаються в процесі реалізації особистих потреб кожного. Таке сприйняття держави, безумовно має дещо дискусійний характер, проте дає можливість усвідомити головні її особливості і характеристики, що є визначальними для сучасного періоду розвитку людської цивілізації. Зокрема, однією з головних характеристик держави є наявність комунікації між людьми в процесі реалізації їх потреб. Така комунікація є основою не тільки ефективного співжиття, а й існування самої держави.

Історична наука знає багато випадків в розвитку сучасної цивілізації коли через відсутність комунікації чи її недостатність ставались значні непорозуміння між державами, в тому числі і воєнні конфлікти. Також, на противагу конфліктам через відсутність належної комунікації, якісна комунікація є запорукою ефективного та інтенсивного розвитку не тільки окремої спільноти, а й всієї людської цивілізації.

Як свідчить аналіз, основою комунікації є обмін інформацією, якою володіють члени суспільства. Чим більш достовірною та якісною є інформація якою обмінюються члени суспільства, тим більш ефективною та результативною є їх комунікація. Таким чином інформація є основою ефективного та інтенсивного розвитку будь-якого суспільства. Разом з цим, що таке інформація як така сучасна наука однозначної відповіді не має.

Враховуючи те, що нашим завданням є з'ясування ролі інформації у функціонуванні суспільства, спробуємо визначитись, що таке інформація і яким чином варто сприймати це явище в аспекті правового регулювання відносин пов'язаних з обігом інформації.

Для початку звернемось до загального сприйняття поняття «інформація». Тлумачний словник Ожегова визначає поняття «інформація» у двох значеннях: 1) відомості про оточуючий світ та процеси, які в ньому відбуваються, що сприймаються людиною чи спеціальним пристроєм; 2) відомості про стан справ або чого-небудь [132, С. 253]. Сучасний словник української мови визначає термін «інформація» як відомості про які-небудь події [208]. Як бачимо зазначені визначення є найбільш узагальненими, проте в них інтуїтивно та опосередковано закріплені такі характеристики інформації як пов'язаність з людськими знаннями про оточуючий світ, можливість її передачі від одного члена суспільства до іншого, можливість її об'єктивації у вигляді знань. Разом з цим, для розуміння сутності інформації нам необхідно більш детально розглянути природу цього явища.

Дослідження природи інформації та її місця в пізнавальних структурах та інститутах має досить тривалу історію, початок якої було покладено ще в античні часи такими мислителями як Геракліт, Платон і Арістотель. Разом з цим концепції онтологічного статусу інформації, що були сформовані в класичній античності, на сучасному етапі розвитку науки, потребують уточнення і доповнення враховуючи значний прогрес, що відбувся з того часу в дослідженні людського мислення, особливостей пізнавальної

діяльності людини та специфічних рис інформаційного суспільства, що сформувалось і функціонує зараз.

Інформація, як об'єкт наукових досліджень почала цікавити дослідників лише в ХХ столітті. Зокрема у другій половині ХХ століття були сформовані абстрактні підходи до визначення і сприйняття інформації як об'єкту пізнання без врахування участі суб'єкта. В цьому аспекті варто погодитись з думкою про те, що першість у цьому напрямку наукових досліджень належить К. Шеннону. В своїй роботі «Математична теорія зв'язку» [13] автор заклав основи кількісного підходу до дослідження інформації, що в подальшому, в рамках математики, став основою математичної теорії інформації. Також варто звернути увагу на те, що саме після виходу зазначеної статті К. Шеннона в науці почали використовувати поняття «інформація» для пояснення різних явищ і процесів. Найбільшого поштовху в цьому напрямку зазнали дослідження, що розкривали сутність біологічних процесів.

Досить скоро з'ясувалось, що запропонована автором теорія не має достатньої методології, яка б давала можливість оцінити інформацію як явище з якісного боку, що є, як зазначав І.І. Шмальгаузен, надзвичайно важливим в біологічних дослідженнях [254, С. 48]. Доречі і сам К. Шеннон в подальшому визнавав недостатність кількісного підходу та кількісного інструментарію в дослідженні природи інформації.

Основоположниками загального підходу до дослідження інформації як явища стали англійський нейрофізіолог У.Р. Ешби [257] та французький фізик Л. Брільюен [38]. Проте, з середини 50-х років ХХ століття паралельно з абстрактною теорією інформації, вчені і дослідники почали усвідомлювати важливість її дослідження з точки зору її якості та участі в її обігу суб'єктів. При цьому почали здійснюватись дослідження, що передбачали активну участь суб'єкта в процесі її створення, передачі і використання. Зокрема, проблеми цінності інформації стали центральними в семіотиці, що в середині

50-років виділилась із загальної лінгвістики. Зокрема в своїх роботах І. Бар-Хілел та Р. Карнап [3], розробляючи теорію семіотичної інформації, відстоювали думку про те, що логічно істинні речення, тобто речення, істинні у всіх можливих світах, не містять фактичної інформації. При цьому вони розглядали інформацію з врахуванням її значення.

В цілому ж, саме завдяки семіотичним розробкам були закладені передумови для більш широкого використання інформаційних підходів до дослідження соціальних, психологічних, культурних явищ і процесів. Відповідно до семантичної теорії інформації, міра семантичної інформації, що сприймається системою, визначається ступенем зміни власної семантичної інформації цієї системи внаслідок додавання зовнішньої інформації. Тобто, для того, щоб система-приймач могла сприймати зовнішню інформацію, необхідно щоб вона сама володіла певним запасом власної інформації. При цьому подальше розширення інформації системи-приймача шляхом сприйняття інформації зовні визначається не лише властивостями останньої, а й в значній мірі властивостями самої власної інформації, що передбачає певний ступінь оптимальності. Саме цей рівень може бути доступним завдяки обміну інформацією. Після того, як пройшло насичення інформацією, нова інформація вже не сприймається системою [255]. Тобто в даному випадку акцент робиться на тому, що результат сприйняття інформації в значній мірі залежить від властивостей самої системи-приймача.

Положення даної теорії мають універсальне значення і можуть бути використані стосовно різних систем незалежно від їх природи. І саме ці положення стали в подальшому каталізатором поділу інформації на внутрішню та зовнішню. Внутрішня інформація властива будь-якій системі і характеризує її стан; зовнішня інформація використовується системою в процесі її взаємодії з зовнішнім середовищем і її пристосування до нього.

В аспекті розуміння сутності внутрішньої та зовнішньої інформації варто звернути увагу на роботу А.С. Пресмана «Організація біосфери і її космічні зв'язки» [160, С. 93]. Узагальнюючи результати наукових досліджень щодо сутності інформації автор сформулював ряд положень, які є важливими для визначення інформації та її місця у фізичному універсумі. Так, на думку А.С. Пресмана, інформація є невід'ємною властивістю матерії поряд з такими її атрибутами як речовина, енергія, простір і час. При цьому, інформація є не тільки одним із атрибутів матерії, але й одночасно є характеристикою організованих систем та засібу організації. Існує принципова різниця між якістю інформації в неживих і живих системах: тільки в живих системах виникає такий параметр інформації як цінність, яка визначається, з одного боку, цілеспрямованістю інформації при її циркулюванні в процесі її використання живою системою, з іншого – ефективністю її впливу на фізичні процеси.

В процесі функціонування будь-якої біологічної системи виділяють інформаційну взаємодію системи з зовнішнім середовищем двох типів: енергоінформаційна взаємодія і суто інформаційна взаємодія. При енергоінформаційній взаємодії енергія, що поглинається біосистемою, слугує носієм інформації, що діє як сигнал, який викликає певну реакцію сприймаючої біосистеми шляхом мобілізації її внутрішніх енергетичних ресурсів. В аспекті характеристик енергоінформаційної взаємодії дослідники виділяють такі їх види як: електромагнітні, сильні, слабкі ядерні та гравітаційні [48, С. 68].

Що ж стосується суто інформаційної взаємодії біологічних систем, то її особливістю є їх власна незалежність від енергетичного обміну і в той же час її вплив на останній. При цьому енергетичний ефект біологічної системи від інформаційного сигналу значно перевищує енергію самого сигналу. Таким чином, вже на біологічному рівні проявляються такі властивості інформації як її змістовний зв'язок з організацією системи, прямий вплив на її

функціонування, розвиток і взаємодію з іншими системами, необхідність матеріальних і енергетичних носіїв для існування і передачі інформації, а цінність інформації визначається як міра її здатності викликати енергетичні процеси більшої потужності ніж та енергія, що необхідна для здійснення самої інформаційної взаємодії [48, С. 69].

Зазначеними властивостями інформації в біологічних системах пояснюється управлінська та пізнавальна функції інформації, які в найбільш повній мірі проявляються на рівні соціальних систем. При цьому для формування оптимальної поведінки в середовищі біологічна чи соціальна система має постійно пристосовуватись до зовнішніх змін. Зовні ця активність системи проявляється в процесах збирання і обробки інформації, як зовнішньої так і внутрішньої, в результаті чого, в системі складається динамічна інформаційна модель зовнішнього світу і її власного місця в ньому.

Спираючись на вище викладене ми можемо акцентувати увагу на наступних, важливих для нашого дослідження, властивостях інформації. Зокрема: це системний характер інформації, що проявляється в її універсальній предметності (зміст інформації може бути пов'язаний з будь-якими процесами і явищами); суб'єктність інформації, що складає основу цінності інформації як сукупності її властивостей, що характеризують ступінь її відповідності потребам системи.

Також варто звернути увагу на те, що єдиного визначення інформації, яке б було придатним для біологічних, соціальних, технічних систем надати неможливо. При цьому варто підтримати точку зору, відповідно до якої під інформацією варто розуміти поняття, яке існує і має значення тільки в поєднанні з біологічним життям і відсутнє поза ним. У зв'язку з цим висловлювання, що інформація – це атрибут матерії, варто сприймати в більш органічному значенні – це атрибут лише живої матерії. Значення інформації в природі пов'язане з необхідністю отримання живими

організмами відомостей про зміни у зовнішньому світі. Також можна констатувати, що інформація – це головний інструмент адаптації і розвитку живої матерії [44, С. 35].

Враховуючи те, що нашим завданням є дослідження особливостей обігу інформації та її роль в функціонуванні суд, і те, що суд є необхідним елементом ефективного функціонування соціальної спільноти у формі держави, звернемося до характеристики соціальної інформації. Для розуміння сутності та змісту категорії «соціальна інформація» спробуємо проаналізувати поняття «соціальна інформація». Як свідчить аналіз наукової літератури, що присвячена дослідженню соціальних відносин, поняття «соціальна інформація» є неусталеним, так само не визначені роль соціальної інформації та її місце в життєдіяльності соціуму.

Зокрема, дослідники соціальної інформації визначають її як: сукупність відомостей, об'єктивно необхідних для стійкого функціонування соціального організму [72], або таке відображення соціальної практики, яке проявляє найбільш загальні закономірності історичного процесу, що відображені в культурі суспільства, служать цілям перетворення соціального буття [146], чи сукупність знань, відомостей, даних і повідомлень, що формуються і відтворюються в суспільстві і використовуються індивідами, групами, організаціями, різними соціальними інститутами для регулювання соціальної взаємодії, суспільних відносин і процесів [99], а також повідомлення, що містить відомості відносно чого-небудь, та призначена для передачі чи передані індивідом або групою таких індивідів іншим в будь-якій знакові формі [85, С. 132]. Крім зазначеного, це аспект і результат відображення суспільством як самої соціальної форми руху матерії, так і всіх інших її форм в тій мірі в якій вони використовуються суспільством [25, С. 24], чи інформація, що циркулює в соціальних, суспільного порядку системах, в соціальному управлінні [24, С. 152].

Не вдаючись до ґрунтового аналізу зазначених визначень, в аспекті нашого дослідження, ми погодимось з думкою висловленою А.В. Соколовим в його роботі «Загальна теорія соціальної комунікації»[211], відповідно до якої соціальною інформацією є інформація, що циркулює в суспільстві. При цьому варто дещо уточнити окремі характеристики соціальної інформації, оскільки, як ми бачили вище, інформація може бути і біологічна і технічна. Аналізуючи запропоноване А.В. Соколовим визначення поняття «соціальна інформація», можна з впевненістю виділити такі її ознаки, як те що вона: а) є складовою частиною інформації взагалі; б) з'являється з появою людського суспільства; в) це відомості про матерії, які витягуються, генеруються, породжуються і можуть перетворюватись (в тому числі передаватись та прийматись), зберігатись, застосовуватись чи іншим чином використовуватись соціальними суб'єктами.

Характеризуючи соціальну інформацію, варто також звернути увагу на те, що отримавши (видобувши) соціальну інформацію лише індивід як представник високоорганізованої соціальної матерії, може визначити спосіб її подальшого використання. При цьому у самому загальному значенні є два способи використання: передача іншим соціальним суб'єктам або особисте споживання. При особистому споживанні соціальної інформації суб'єкт використовує отримані дані для зміни чи корекції своєї поведінки для досягнення своєї мети і максимально ефективного використання наявних у нього ресурсів. Передача отриманої суб'єктом інформації може здійснюватися за безпосереднього особистого спілкування з іншими суб'єктами (безпосередня комунікація), або використовувати для цього різні допоміжні засоби: засоби індивідуальної (мобільний телефон) чи масової комунікації (газети, журнали, радіо, телебачення) [217, С. 155].

Соціальна інформація, як об'єктивація результату діяльності соціальних суб'єктів, характеризується цілепокладанням. Це пояснюється тим, що соціальна інформація, проходячи через свідомість суб'єкта

(ретранслятора) ніколи не буває нейтральною і має вплив на оточуючих при цьому виконуючи певні функції. Аналіз наукової літератури свідчить, що переважна більшість дослідників інформації взагалі та соціальної інформації виділяють такі функції соціальної інформації: комунікація; управління; науково-пізнавальна; учбово-виховна; агітаційно-пропагандистська; пізнавально-орієнтаційна.

Комунікативна функція інформації проявляється у способах існування людей у спільнотах. Все життя людей – це їх спілкування з оточенням і взаємний вплив один на одного. При цьому спілкування, стосунки з іншими людьми – це життєва потреба людини, що прямо впливає на її розвиток як соціальної істоти. Чим інтенсивніше здійснюється комунікація між членами суспільства тим більш обізнаними і організованими вони будуть. Комунікативна функція інформації проявляється через доведення змісту інформації до свідомості іншого члена суспільства і об'єктивується у корегуванні поведінки відповідно до отриманої інформації. При цьому, в рамках об'єктивації комунікативної функції інформації, надзвичайну важливість відіграє точність її сприйняття і інтерпретації.

Управлінська функція інформації проявляється і її ролі для процесу управління суспільством та його членами. Виконуючи функцію управління інформація перетворюється на управлінську інформацію як сукупність необхідних нових та інших сучасних та репрезентативних даних, які сприятимуть якісному вирішенню управлінських рішень та організаційної діяльності. В цьому аспекті інформація є об'єднуючим елементом процесу управління. Це пояснюється тим, що інформація містить відомості, необхідні для оцінки ситуації та прийняття управлінського рішення. Будь-яке управління передбачає вплив на об'єкт, який здійснюється видаванням управлінських команд розроблених на основі аналізу наявних інформаційних характеристик ситуації. Відсутність інформації не дозволяє керівникові здійснювати свідомі та аргументовані дії, оскільки вона слугує вихідним

матеріалом для теоретичної та практичної діяльності людини, запускає механізм перетворення можливості в дійсність.

Науково-пізнавальна функція інформації проявляється у становленні і розвитку науки в тому чи іншому суспільстві. Наука – це процес творчої діяльності із отримання нового знання, і результат цієї діяльності представлений у вигляді цілісної системи знань, що сформульований на основі певних принципів. Наука є найвищим шаблоном розумового розвитку людини, вершинним і найспецифічнішим досягненням людської культури. Разом з цим, наука – це сфера людської діяльності, функцією якої є створення і систематизація об'єктивних знань про дійсність, а також одна з форм суспільної свідомості. У процесі історичного розвитку наука перетворилася на продуктивну силу і важливий соціальний інститут. Вона впливає на державне, соціальне і громадське життя.

Поняття «наука» охоплює як діяльність, спрямовану на отримання нового знання, так і результат цієї діяльності – суму здобутих на певний час знань, сукупність яких утворює наукову картину світу. При цьому і в першому, і в другому випадку провідну роль відіграє інформація як головний інструмент, за допомогою якого зберігаються, передаються і використовуються відомості, що були отримані в процесі наукової діяльності.

Учбово-виховна функція інформації проявляється у наданні суб'єкту соціальної комунікації отримувати відомості про основні засади функціонування суспільства, в якому він перебуває. При цьому аналізуючи отриману інформацію суб'єкт пристосовується до зовнішніх характеристик суспільства та навчається ефективно використовувати наявні у нього ресурси. В найбільш загальному вигляді, учбово-навчальна функція інформації об'єктивується у становленні в свідомості суб'єкта соціальної комунікації системи координат його поведінки в цьому суспільстві.

Агітаційно-пропагандистська функція інформації проявляється у доведенні уповноваженими суб'єктами суспільства до членів цього суспільства, а також до осіб, що взаємодіють з ними відомостей, які рекламують чи пояснюють позитивність подій чи процесів, які відбуваються в суспільстві.

Пізнавально-орієнтаційна функція інформації об'єктивується у можливості суб'єкта соціальної комунікації належним чином оцінювати зовнішнє середовище та діяти відповідно до його умов. Роль цієї функції є надзвичайно важливою для будь-якої особистості, оскільки без неї суб'єкт не здатен правильно орієнтуватись в оточуючій реальності, визначати свою справжню роль і місце, а також оцінювати свої можливості, що в кінцевому рахунку безпосередньо впливає на здатність вибудовувати адекватну об'єктивній реальності лінію власної поведінки. Ця функція використовується суб'єктом соціальної взаємодії практично протягом всього життя [217, С. 155].

Розумінню сутності інформації значно сприяє її поділ на види в залежності від тих чи інших критеріїв. В процесі класифікації виділяються найсуттєвіші її ознаки і характеристики. Дослідження наукової літератури, в якій висвітлюються питання соціальної інформації дає можливість говорити про те, що єдиного підходу до виділення видів соціальної інформації сьогодні не існує. Разом з тим є кілька підходів, з якими варто погодитись. Так, відомий вчений у галузі соціальної інформації В. Г. Афанасьєв запропонував класифікувати соціальну інформацію на основі її співвідношення з часом, в якому вона створена і використовується. На цій основі він поділяє інформацію на три великі класи:

1. Інформація про минуле, тобто про те, що було з людством, суспільством, людиною. Ця інформація складає історичну пам'ять, якою володіє будь-який народ, що проживає на землі.

2. Інформація про сьогоднішнє, тобто про дійсне, про те суспільство, в якому ми живемо і працюємо. Її джерелом є світова спільнота і різні сфери соціального життя: духовна, економічна, науково-технічна та ін. Ці сфери породжують різні види інформації.

3. Інформація про майбутнє (прогнозна інформація), яка пов'язана з передбаченням стану соціальної системи самого різного рівня – від сім'ї, трудового колективу до суспільства в цілому. Прогнозування - це пізнання майбутнього стану системи на основі аналізу її досвіду, історії та сучасного стану. Цей тип інформації дозволяє створити модель майбутньої системи на різні періоди часу і направити систему на реалізацію моделі [24, С. 96-101].

Також переважна більшість дослідників в якості однієї із видоутворюючих ознак соціальної інформації застосовують таку ознаку як її суспільне призначення. Залежно від цього критерію соціальну інформацію можна поділити на масову і спеціальну.

Масова інформація це повідомлення про знання, емоційні настрої, вольові дії, які необхідні і важливі, корисні або цікаві для всіх членів суспільства. Вона адресована і доступна кожній людині. У свою чергу масова інформація поділяється на звичайну, публіцистичну та естетичну. Звичайна або побутова – це масова соціальна інформація, що виражає громадську думку, соціально-психологічні почуття і настрої, регламентує поведінку членів суспільства і орієнтує їх у соціальному середовищі. *Публіцистична інформація* націлена на зміцнення в суспільній свідомості певних духовних цінностей. Її відмінна риса – яскраво виражена соціально-виховна спрямованість. Зміст публіцистичної інформації торкається всіх сторін суспільної свідомості і буття – політики, економіки, міжнародного життя, науки, освіти, мистецтва і т.д. Засобами поширення такої інформації є періодична преса, радіо, телебачення, електронні комунікації [155, С. 156]. Естетична або художня інформація – є специфічним видом масової соціальної інформації, що має властивість впливати на емоційну сферу

людини за допомогою художніх образів. Естетична інформація характерна для сфери мистецтва [106, С. 158].

Спеціальна інформація представлена у вигляді комунікативних повідомлень про знання і керуючих впливах, адресованих різним соціальним групам: управлінцям, підприємцям, політичним і релігійним діячам та ін. Спеціальних видів інформації існує досить багато і всі вони обумовлені певними сферами соціально-економічного життя суспільства. Як приклад спеціальної інформації можна навести технічну, економічну, медичну, правову та інші.

В аспекті нашого дослідження зупинимось на характеристиці сприйняття інформації чинним законодавством України. Правове регулювання обігу інформації на території України здійснюється відповідно до Закону України «Про інформацію»[177] та Закону України «Про доступ до публічної інформації»[171] та іншими законодавчими та підзаконними актами. Названі нормативні акти є основними законодавчими актами, що регулюють відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації, а також правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних.

Відповідно до Закону України «Про інформацію» [177] інформація це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Аналіз даного визначення свідчить про те, що законодавець вважає інформацією будь-які відомості які можуть бути збережені. Даний підхід є недостатньо об'єктивним, оскільки інформація може міститись не лише на матеріальних носія, а й у свідомості (пам'яті) суб'єкта. Разом з тим, підхід, що використаний законодавцем є прийнятним для регулювання суспільних відносин пов'язаних з обігом інформації, оскільки регулюванню правом піддаються лише ті відносини пов'язані з інформацією, які мають зовнішню об'єктивацію у вигляді матеріального носія. Тобто в даному випадку ми можемо констатувати таку

видову ознаку інформації у сфері правового регулювання відносин як її зафіксованість на матеріальному носії. В аспекті видів інформації обіг якої регулюється правовими нормами варто зазначити наступне.

Відповідно до Закону України «Про інформацію»[177] та Закону України «Про доступ до публічної інформації» [171] інформацію, яка здійснює обіг на території України можна поділити залежно від її змісту та режиму доступу. Залежно від змісту інформація поділяється на такі види: про фізичну особу; довідково-енциклопедичного характеру; про стан довкілля (екологічна інформація); про товар (роботу, послугу); науково-технічна інформація; податкова; правова; статистична; соціологічна; інші види. Враховуючи мету нашого дослідження, звернемо увагу на характеристику правової інформації.

Як було зазначено вище, визначення поняття «правова інформація» міститься в Законі України «Про інформацію» [177] відповідно до ст. 17 якої правова інформація – це будь-які відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику тощо. При цьому в законі вказується, що джерелами правової інформації є Конституція України, інші законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори та угоди, норми і принципи міжнародного права, а також ненормативні правові акти, повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи, інші джерела інформації з правових питань.

Системний аналіз даного визначення дає нам можливість стверджувати, що законодавець в основу визначення та характеристики правової інформації поклав критерій якості інформації на предмет вмісту в ній відомостей про особливості функціонування права на території України. З нашої точки зору даний підхід є не зовсім виправданим. Ми виходимо з того, що до правової слід відносити інформацію, використання якої має правові наслідки для суб'єкта використання. При цьому інформація яка

використовувалась суб'єктом не обов'язково має містити відомості про право чи особливості його функціонування. Як приклад можна навести і розповсюдження інформації про стихійне лихо що сталось.

Дана інформація не містить відомостей про право чи особливості його використання, проте для осіб які знаходяться на території стихійного лиха дана інформація є відправною точкою зміни їх прав і обов'язків як суб'єктів правових відносин. Зокрема ці суб'єкти отримують право на компенсацію від держави втраченого майна, суб'єкти господарювання мають право на невиконання чи часткове невиконання їх зобов'язань у зв'язку з непередбачуваними обставинами (стихійне лихо). Тобто ця інформація є каталізатором, що може запустити процес, який матиме вплив на права та обов'язки суб'єктів [217, С. 156].

Враховуючи зазначене вважаємо, що в основу віднесення тієї чи іншої інформації до правової варто брати не лише критерій відомостей про право та особливості його функціонування на території України, а також і результат її використання, тобто потенційну зміну прав та обов'язків. Враховуючи це *правовою є інформація*, яка містить відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику, а також відомості, використання яких буде тягнути за собою зміну прав та обов'язків суб'єкта використання [201, С. 156]. Враховуючи дане визначення, варто акцентувати увагу на тому, що правова інформація має спеціальний режим, і здійснює основний обіг в процесі функціонування правоохоронних органів, одними з яких є судові органи.

1.2. Інформаційна діяльність у сфері права: поняття та особливості

Визначивши правову інформацію, в рамках нашого дослідження ми маємо з'ясувати, яким чином суб'єкти можуть проявляти активність з нею, тобто визначити, що собою являє інформаційна діяльність, і які є її

особливості у сфері права. Логіко-структурний аналіз категорії «інформаційна діяльність у сфері права» дає можливість говорити про те, що вона в своєму змісті складається з двох змістовно-концептуальних частин, а саме з категорії «інформаційна діяльність» та «сфера права». Враховуючи мету нашого дослідження вважаємо за необхідне визначитись зі сутністю виділених частин. Це дасть нам можливість чітко сформулювати поняття «інформаційна діяльність у сфері права», виокремити та проаналізувати її особливості.

Досліджуючи чинні нормативно-правові акти, що регулюють відносини у сфері інформаційної діяльності, доводиться констатувати факт відсутності нормативного закріплення поняття «інформаційна діяльність», що змушує нас звернутись до наукової та навчальної літератури. Розкриваючи зміст поняття «інформаційна діяльність», переважна більшість дослідників звертають увагу на його складність та неоднорідність.

Звернення до наукової юридичної літератури доводить факт відсутності одностайного його сприйняття науковцями. Так, О.В. Синєокий визначає інформаційну діяльність як сукупність інформаційних дій, технічних засобів, організаційних умов і модернізаційних заходів, що ґрунтуються на ефективному використанні високих технологій, метою чого є оптимальне задоволення інформаційних потреб громадян і юридичних осіб, а також реалізація інформаційних функцій і завдань держави [205]; О.О. Хмельницький сприймаючи загальнонауковий підхід сприймає інформаційну діяльність як сукупність операцій із сприйняття, переробки і видачі інформації в межах системи комунікації [247, С. 97]; Л.П. Коваленко досліджуючи інформаційну діяльність, вважає, що вона характеризує напрям необхідного впливу інформаційного права на інформаційні відносини, тобто такого, без якого суспільство на цьому етапі розвитку не може існувати (регулювання, охорона, закріплення певного виду суспільних відносин) [84, С. 11]; колектив навчального посібника «Правове регулювання

інформаційної діяльності» сприймає інформаційну діяльність як сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб суб'єктів інформаційних правовідносин [159, С. 37]; А.І. Марущак визначає інформаційну діяльність як сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави [110, С. 532]. В останніх двох випадках визначення за своєю суттю і змістом відповідають законодавчо закріпленому визначенню цього поняття в Законі України «Про інформацію» в редакції ст. 1 від 06 січня 2011 року [177], яке в подальшому було вилучене, проте яке, з нашої точки зору, може бути сприйняте як базове проте не остаточне.

Враховуючи зазначене та намагаючись визначити поняття «інформаційна діяльність», яке ми будемо використовувати в нашому дослідженні, звернемо увагу на його конструкцію. В лінгвістичному плані поняття інформаційна діяльність складається з іменника «діяльність» та його означення – прикметника «інформаційна». Така конструкція поняття свідчить, що основним словом поняття є «діяльність», чітке розуміння змісту якого дасть нам можливість отримати основу для визначення досліджуваного нами поняття «інформаційна діяльність» [215, С. 56].

Для розуміння сутності поняття «діяльність» коротко розглянемо його в системному, когнітивному, пізнавальному та динамічному аспектах. Застосовуючи системний підхід до категорії «діяльність», А.М. Леонт'єв вказував на те, що діяльність є молярна, неадитивна одиниця життя тілесного, матеріального суб'єкта. При цьому, на його думку, це не реакція і не сукупність реакцій, а система, яка має свою будову, свої внутрішні переходи і перетворення, свій розвиток [103, С. 56].

Використовуючи когнітивний і динамічний підходи, Нікіфоров А.Л. сприймає діяльність як специфічну людську форму активності, змістом якої є доцільна зміна і перетворення оточуючого людину світу [61, С. 54]. В цьому аспекті поняття «діяльність» сприймає і Г.А. Каплан. На думку вченого,

діяльність є різностороннім процесом створення людиною умов свого існування і розвитку, процес перетворення соціальної реальності відповідно до суспільних потреб, мети і завдань. При цьому автор наголошує, що діяльність – це специфічна форма активного ставлення людини до навколишнього світу, зміст якої складає доцільна зміна і перетворення [66, С. 59].

Досліджуючи структуру масової комунікації і використовуючи динамічний і пізнавальний підхід, Т.М. Дрідзе визначив діяльність як усвідомлену, мотивовану, тобто психічно регульовану предметну і цілеспрямовану соціально регламентовану активність суспільного суб'єкта, яка опосередковує всі його зв'язки з природнім, техніко-економічним і соціокультурним відображенням [66, С. 62].

Аналіз наведених визначень дає можливість виділи такі основні характеристики діяльності як: предметність, цілеспрямованість, результативність. Практично всі дослідники погоджуються з тезою про те, що діяльність не може бути безпредметною. В цьому аспекті варто вказати на те, що предмет діяльності може розглядатись в двох аспектах, а саме: загальному та безпосередньому. Враховуючи те, що діяльність, як форма активності людини «спрямована на доцільну зміну і перетворення оточуючого її світу» [61, С. 60], ми цілком обґрунтовано можемо стверджувати, що загальним предметом діяльності є оточуючий світ людини, який вона підлаштовує під свої потреби.

При цьому варто звернути увагу на те, що загальний предмет діяльності існує незалежно від людини та її бажань. Наявність певних потреб життєдіяльності і можливість їх задовольнити за рахунок зовнішніх, оточуючих об'єктів визначає детермінанту поведінки людини і об'єктивує її інтерес до активності у формі діяльності. Визначивши безпосередній інтерес, людина для його задоволення, використовує певні об'єкти чи предмети, за допомогою використання яких здійснює перетворення конкретного об'єкту

матеріального світу досягаючи поставленої мети. В цьому аспекті ми можемо виділити безпосередній об'єкт діяльності – конкурентні об'єкти матеріального світу, що використовуються для досягнення поставленої мети [215, С. 57].

Як свідчить практика, діяльність має цілеспрямований характер. Практично всі дослідники погоджуються з тезою про те, що діяльність – це певна активність, яка спрямована на досягнення поставленої мети. В своїй основі цілеспрямованості діяльності, як виду активності людини, притаманна така характеристика як продуманість, яка об'єктивується в перспективному плані послідовних дій, результатом яких є досягнення цілі [215, С. 57]. В цьому аспекті варто погодитись з дослідниками, які визначають цілеспрямованість як активність, що об'єктивується у такій послідовності дій як: постановка мети, аналіз оточуючої ситуації, визначення способів і засобів досягнення мети, вчинення активних дій по досягненню мети [61, С. 57]. При цьому під метою діяльності розуміють очікуваний результат, спрямований на предмет, за допомогою якого суб'єкт має намір задовольнити ту чи іншу потребу [247, С. 96]; під аналізом оточуючої ситуації розуміють розумову активність людини, що направлена на виявлення потенційних можливостей і перепон в досягненні поставленої мети; визначення способів і засобів досягнення мети сприймають як виявлення предметів зовнішнього світу та оцінка можливості їх використання для досягнення поставленої мети. Результативність, як характеристика діяльності об'єктивується у наявності зміни оточуючого людину середовища. При цьому вона може мати ідеальний характер, як досягнення всіх елементів цілі діяльності, та об'єктивний – досягнення практичного результату діяльності, що скоригований на безпосереднє зовнішнє оточення [215, С. 57].

Таким чином, системний аналіз наведеного вище дає можливість говорити про те, що діяльність представляє собою активні дії людини, яка має певні цілі на створення визначених матеріальних чи духовних благ, за

допомогою яких будуть задовольнятися її потреби. При цьому ці активні дії вчиняються з використанням фізичної чи розумової енергії. Діяльність як вид активності людини являє собою постійне вчинення певних дій спрямованих на задоволення усвідомлених потреб. Враховуючи це, в рамках нашого дослідження, вважаємо за можливе *поняття «діяльність»* визначити як сукупність систематичних цілеспрямованих дій людини спрямованих на створення матеріальних чи духовних благ з метою задоволення її потреб чи інтересів [215, С. 57].

Характеризуючи другу складову словосполучення «інформаційна діяльність» - означувального прикметника «інформаційна» слід зазначити, що означувальні прикметники вказують на змістовну ознаку іменника, які позначають приналежність чи вчинення активності з певним явищем чи в певному середовищі. В нашому випадку означувальний прикметник вказує на те, що діяльність здійснюється з таким об'єктом як інформація. Враховуючи це *інформаційну діяльність* ми можемо визначити як сукупність систематичних цілеспрямованих дій суб'єкта, що направлені на створення матеріальних чи духовних благ з метою задоволення його інформаційних потреб чи інтересів [215, С. 57].

Визначившись з тим, що інформаційна діяльність є сукупністю систематичних цілеспрямованих дій, в рамках нашого дослідження, виділемо їх види та особливості правового регулювання цих видів. Правове регулюванні інформаційної діяльності в Україні здійснюється на підставі Закону України «Про інформацію» [177]. Відповідно до ст. 9 даного закону основними видами інформаційної діяльності є створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації.

Аналіз зазначених видів інформаційної діяльності дає можливість поділити їх на три основні групи, а саме: а) інформаційна діяльність направлена

на вироблення інформації (створення); б) інформаційна діяльність направлена на задоволення інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією (збирання, одержання, зберігання, використання, поширення); в) інформаційна діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності (охорона та захист інформації).

Чинне законодавство України не містить поняття «створення інформації». В науковій літературі воно також не знайшло достатньої розробки. Основна увага при дослідженні обігу інформації представниками юридичної науки приділяється праву на створення інформації ігноруючи сам процес створення. При цьому, і стосовно цього права у науковців також немає єдиної точки зору [215, С. 57].

Звернення до тлумачних словників показує, що слово створювати, виробляти використовується у трьох значеннях: 1) творити, створювати, тобто робити існуючим, спонукати до життя; 2) виготовляти, виробляти певний матеріальний продукт; 3) випускати промислові товари, продукти харчування, здійснювати процес створення матеріальних благ чи цінностей у масовому масштабі [132, С. 611; 210, С. 632; 233, С. 805; 35, С. 101]. Враховуючи зазначені тлумачення слова «створювати» створення інформації може мати три основних значення, а саме: а) створення інформації людиною як біологічною істотою, що обумовлене її фізичною здатністю сприймати і осмислювати оточуюче середовище та генерувати його опис; б) створення певної інформаційної речі як вираз творчого потенціалу людини; в) створення інформаційних матеріалів для розповсюдження серед зацікавлених осіб з метою задоволення інформаційних потреб суспільства.

Дослідження вказаних значень свідчить про те, що в основі створення інформації, незалежно від мети, лежать творчий процес, результатом якого є об'єктивація суб'єктивного ставлення особи до сприйнятих, отриманих із зовні відомостей, і надання їм певної форми, виразу. В цьому аспекті

створення інформації є сукупністю послідовних дій особи (психічних, фізичних), результатом яких є надання певної форми сприйнятих ззовні відомостей. Ця діяльність починається з сприйняття і психічного усвідомлення отриманих ззовні відомостей, їх аналізу, осмислення, інтерпретації. Осмислення та інтерпретація є тими частинами процесу створення інформації, яка має творчий характер і закладає елементи суб'єктивності. Завершення процесу створення інформації може мати два основних прояви: а) об'єктивація інформації у формі фонетичних звуків; б) об'єктивація у матеріальній формі, тобто у формі певного тексту. При цьому, не дивлячись на те, в якій формі була здійснені об'єктивації отриманих відомостей, інформація вважається створеною з моменту її представлення, презентації та отримання іншими, здатними її сприйняти, особами.

Таким чином в першу групу інформаційної діяльності входить *діяльність направлена на створення інформації*, яку можна визначити як сукупність послідовних цілеспрямованих дій особи (психічних, фізичних), результатом яких є надання певної форми сприйнятих ззовні відомостей та їх презентації іншим особам [215, С. 58].

До другої групи інформаційної діяльності входить діяльність направлена на задоволення інформаційних потреб людини і суспільства. Розуміння сутності видів діяльності, що входять у цю групу пов'язане з усвідомленням такої категорії як «інформаційна потреба». В цілому категорія «потреби» в науці сприймається як необхідність в яких-небудь благах для підтримки життєдіяльності і розвитку організму, людської особистості, соціальної групи, суспільства в цілому. Таке сприйняття є прийнятним для нашого дослідження, разом з тим в аспекті інформаційної діяльності варто зазначити наступне. Для всіх видів людських потреб характерна одна особливість – інформаційна складова, яка відображає необхідність мати певні відомості для здійснення діяльності людини. Проте, якщо живі організми відчують потребу в відомостях для задоволення відносно простих

природніх потреб, то інформаційні потреби людини мають складну природу, ними охоплюється вся соціальна інформація, що циркулює в суспільстві. Процес задоволення інформаційних потреб істотно відрізняється від задоволення інших видів потреб людини. Це пояснюється тим, що у процесі задоволення інформаційних потреб об'єкт споживання, тобто інформація яка сприймається суб'єктом, не тільки не знищується, а, навпаки обробляється, переосмислюється і на її основі формуються нові інформаційні масиви, що також можуть бути об'єктами задоволення інших інформаційних потреб [215, С. 58].

Дослідники виділяють два основних типи інформаційних потреб, що відображають їх сутність і направленість: а) поточні, обумовлені притаманною людині допитливістю, які полягають в його прагненні бути в курсі всього, що відбувається у світі; б) конкретні (спеціальні), що відображаються в прагненні отримати інформацію, необхідну для вирішення конкретного завдання – дослідного, професійного, управлінського і т.д. [89]. Задоволення першого типу інформаційних потреб вимагає від суб'єкта отримання відомостей про оточуючий світ, а задоволення другого типу – отримання інформації пов'язаної з її професійною діяльністю.

Процес задоволення інформаційних потреб можна зобразити у вигляді таких стадій як: а) потреба в матеріальних чи духовних цінностях; б) потреба в інформації про предмет потреби; в) створення пошукового образу потреби і співвіднесення його з наявною у внутрішній пам'яті інформацією; [61] г) пошук відсутньої інформації в зовнішньому середовищі (при необхідності); д) створення нової інформації (при необхідності); е) аналіз отриманої із зовнішнього та внутрішнього середовища інформації; ж) здійснення діяльності щодо задоволення потреби.

При цьому основними ознаками інформаційних потреб є комунікативність, багатопредметність, динамізм, пізнавальний характер. З практичної точки зору, інформаційна діяльність спрямована на задоволення

інформаційних потреб суспільства об'єктивується у формі одержання, використання, поширення та зберігання інформації. Відповідно до чинного законодавства одержання інформації – це набуття, придбання, накопичення відповідно до існуючих соціальних норм документованої або публічно оголошеної інформації громадянами, юридичними особами або державою. Використанням інформації – законодавець вважає задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави шляхом отримання певних благ з усвідомленої інформації. Під поширенням інформації розуміють розповсюдження, обнародування, реалізація відповідно до існуючих соціальних норм документованої або публічно оголошеної інформації. Зберігання інформації – це забезпечення належного стану інформації та її матеріальних носіїв [205].

Таким чином, *інформаційна діяльність направлена на задоволення інформаційних потреб людини і суспільства* – це цілеспрямована діяльність осіб направлена на задоволення поточних та спеціальних інформаційних потреб, що об'єктивується у формі одержання, використання інформації, поширення та зберігання інформації [215, С. 59].

До третьої групи інформаційної діяльності включається діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності. Як показує аналіз, природа та сутність цих видів діяльності пов'язана із такими особливими властивостями інформації як цінність та здатність до завдання шкоди під час використання іншим суб'єктам інформаційних відносин. В сучасному світі, володіння інформацією про ті чи інші події раніше інших є одним із найбільш бажаних благ. Її використання дає можливість суб'єкту отримати значну перевагу практично в усіх (економічних, політичних, соціальних та інших) відносинах в порівнянні з іншими учасниками. Це призводить до того, що інформація є одним з найбільш охоронюваних ресурсів. Враховуючи це, суб'єкти інформаційної

діяльності постійно вживають заходів для того, щоб інформація зберігалась і використовувалась належним чином.

Аналіз практики інформаційної діяльності направленої на забезпечення прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності дозволяє поділити її на два основних види, а саме: 1) технічна діяльність спрямована на створення технічних умов належного доступу і використання інформації; 2) діяльність пов'язана з контролем за доступом до інформації та, в разі необхідності – припиненням неналежного доступу.

В найбільш загальному плані перший вид інформаційної діяльності можна визначити як сукупність організаційно-технічних заходів для запобігання заподіяння шкоди інтересам власника інформації чи автоматизованої системи та осіб, які користуються інформацією. Основу цієї діяльності складають дії із створення умов зберігання інформації, таких як належне обладнання приміщення, забезпечення зберігання інформації сучасним технічним обладнанням, належне кадрове забезпечення зберігання інформації та інше. Також до цього виду діяльності слід віднести написання та впровадження в практику використання комп'ютерних програм за допомогою яких здійснюється доступ до інформації [215, С. 58].

Другий вид інформаційної діяльності можна визначити як сукупність правових, адміністративних, організаційних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї. Основу цього виду інформаційної діяльності складають правові норми які закріплюють порядок доступу до інформації, її використання та зберігання. Володільці інформації, в рамках діючих норм, створюють відповідні механізми доступу до інформації, що включають в себе контрольні підрозділи доступу до інформації та закріплення процедури їх діяльності. Також до цього виду діяльності можна віднести діяльність правоохоронних органів, до компетенції яких входять повноваження на

захист визначених в чинному законодавстві законних прав та інтересів учасників інформаційних правовідносин.

Таким чином *інформаційну діяльність пов'язану із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційних відносин* можна визначити як сукупність правових, адміністративних, організаційних та інших заходів, здійснюваних власниками інформації або уповноваженими на те державними органами, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї [215, С. 58].

Дослідивши поняття та особливості інформаційної діяльності, в рамках нашого дослідження, звернемо увагу на такий її вид як інформаційна діяльність у сфері права. Як показує аналіз сучасної наукової літератури, питанням комплексного дослідження інформаційної діяльності у сфері права практично не приділялось належної уваги. Це вимагає від нас зосередитись на самому визначенні категорії «інформаційна діяльність у сфері права» та виділити і охарактеризувати її особливості. Логіко-структурний аналіз досліджуваної нами категорії дає можливість говорити про те, що її основу складає така змістовна категорія як «діяльність у сфері права».

Говорячи про діяльність у сфері права варто звернути увагу на те, що середовищем існування сфери права, враховуючи, що право – це соціальний феномен, є соціальна сфера суспільного життя. Такий підхід є відображенням сучасного методологічного підходу в дослідженні соціального суспільства, відповідно до якого суспільство розглядається як цілісна система, що складається, як певна макросистема, з сукупності цілого ряду мікросистем. Мікросистеми суспільства виділяються за предметним критерієм, і охоплюють всю сукупність суспільних відносин, які можуть виникати в процесі функціонування суспільства, як єдиної макросистеми [220, С. 56]. В рамках зазначеного підходу ми цілком обґрунтовано можемо говорити про існування правової сфери, в рамках якої її суб'єкти можуть здійснювати

певну активність, яка в науковій літературі називається «діяльність у сфері права» або «правова діяльність» [198, С. 74].

З нашої точки зору таке отожднення не є досить коректним і потребує уточнення. Досліджуючи теорію правових відносин Ю.Г. Ткаченко справедливо зазначив, що в реальному житті «чисто» правової діяльності не буває так само як і правових суспільних відносин [232, С. 44-45]. В цьому аспекті правова діяльність виділяється як структурний блок правової системи та уявляється як соціально та юридично значуща людська активність. При цьому така активність, для того щоб вона була визнана правовою, має відповідати моделям поведінки закріплених у правових нормах і передбачати певні юридичні наслідки. Змістовно правова діяльність відповідає такій категорії як «правова поведінка».

Дослідження реального стану речей дає можливість говорити про те, що світ активно розвивається і вдосконалюється, що призводить до виникнення нових видів активності, які можуть бути неунормованими, але які є важливими для повноцінного існування суспільства. В такому разі, суто формально, виникає питання про співвіднесення таких видів активності із правовою діяльністю. З нашої точки зору, враховуючи мінливість суспільних відносин, в сучасних умовах варто говорити про діяльність у сфері права, що в своїй основі буде охоплювати всі можливі види суспільної активності. Характеризуючи зміст діяльності у сфері права, слід вказати, що вона може бути об'єктивована у формі дії чи бездіяльності суб'єктів і поділятися на нормотворчість, дотримання і використання чинних нормативних актів, тлумачення та застосування норм права. Під час діяльності у сфері права створюються, закріплюються, захищаються норми, тобто постійно відтворюється право як соціальний регулятор.

Таким чином, діяльність у сфері права може бути охарактеризована через сукупність таких її ознак як те, що вона: а) є видом соціальної діяльності; б) здійснюється у сфері відтворення права як соціального

регулятора суспільних відносин; в) є засобом забезпечення організаційного впливу на інші сфери суспільних відносин; г) суб'єктами її здійснення можуть бути соціальні суб'єкти, що визнаються суб'єктами права як на індивідуальному, так і на колективному рівні.

Соціальна діяльність, як прояв людської активності з метою зміни чи перетворення елементів навколишнього світу свідомості самої людини направлена на покращення оточуючого людину світу. Здійснюючи соціальну діяльність у сфері права, людина змінює чи вдосконалює існуючі механізми правового регулювання як одного з головних елементів найбільш ефективного соціального регулятора суспільних відносин – права. Середовищем соціальної діяльності у сфері права є все суспільство, а її суб'єктами – люди як розумні соціальні істоти, що здійснюють цілеспрямовану соціальну активність.

В рамках діяльності у сфері права, право, як регулятор суспільних відносин, створюється, видозмінюється та трансформується в інші форми. Створення права відбувається шляхом встановлення правил суспільної поведінки та контролю за допомогою відповідних засобів їх дотримання. Закріплення і доведення до відома всіх зацікавлених членів суспільства встановлених правил поведінки є свідченням визнання існуючої соціальної норми та виникнення головного елемента права – правової норми. З моменту виникнення правової норми можна говорити про виникнення права та початок його дії [215, С. 60].

Право, як соціальний регулятор суспільних відносин є головним інструментом їх впорядкування в сучасному світі. Використовуючи право уповноважені суб'єкти здійснюють організуючий вплив на виникнення, розвиток і припинення всіх можливих суспільних відносин, які виникають в рамках функціонування суспільства. Результатом організуючого впливу діяльності у сфері права є його використання для досягнення поставлених цілей в рамках компетенції уповноваженого суб'єкта. Його метою є

ефективна реалізація компетенції уповноважених суб'єктів та встановлення чітких правил взаємодії всіх членів суспільства, в тому числі і функціонування держави як результату його розвитку. Це, в свою чергу, дає можливість стверджувати, що суб'єктами інформаційної діяльності у сфері права є індивідуальні та колективні суб'єкти, які в рамках встановлених правил створюють, змінюють, використовують право для впорядкування відносин, які виникають за їх участю.

Враховуючи виділені ознаки *діяльність у сфері права* пропонуємо визначити як вид соціальної діяльності, що здійснюється суб'єктами права з використанням правових засобів та з метою отримання правового результату в процесі якої відбувається створення, розвиток і матеріалізація права. Спираючись на вище визначені нами категорії «інформаційна діяльність» та «діяльність у сфері права», звернемо увагу на характеристику інформаційної діяльності у сфері права [215, С. 60].

Інформаційна діяльність у сфері права є одним з видів інформаційної діяльності тому для неї притаманні всі характерні для неї ознаки. Разом з тим, вона має певні особливості, а саме: а) предметом такої діяльності є інформація; б) така діяльність здійснюється в рамках встановлених правил поведінки, щодо вироблення, використання та зберігання інформації; в) результатом такої діяльності є задоволення інформаційних потреб членів суспільства.

Підсумовуючи викладене можна зробити наступні висновки. Діяльність як вид соціальної активності є сукупністю систематичних цілеспрямованих дій людини спрямованих на створення матеріальних чи духовних благ з метою задоволення її потреб чи інтересів.

Враховуючи це, визначення інформаційної діяльності слід надати в такому вигляді: сукупність систематичних цілеспрямованих дій суб'єкта спрямованих на створення матеріальних чи духовних благ з метою задоволення його інформаційних потреб чи інтересів. Інформаційна

діяльності може бути поділена на три основні групи, а саме: а) інформаційна діяльність спрямована на вироблення інформації (створення); б) інформаційна діяльність направлена на задоволення інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією (збирання, одержання, зберігання, використання, поширення); в) інформаційна діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності (охорона та захист інформації).

До першої групи інформаційної діяльності входить *діяльність спрямована на створення інформації*, яку можна визначити як сукупністю послідовних цілеспрямованих дій особи (психічних, фізичних), результатом яких є надання певної форми сприйнятих ззовні відомостей та їх презентації іншим особам.

До другої групи інформаційної діяльності входить діяльність спрямована на задоволення інформаційних потреб людини і суспільства. Спираючись на аналіз інформаційних потреб *інформаційна діяльність спрямована на задоволення інформаційних потреб людини і суспільства* визначається як цільова діяльність осіб, спрямована на задоволення поточних та спеціальних інформаційних потреб, що об'єктивується у формі одержання, використання, поширення та її зберігання.

До третьої групи інформаційної діяльності включається діяльність *пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів* інформаційної діяльності, яку слід визначити як сукупність правових, адміністративних, організаційних та інших заходів, здійснюваних власниками інформації або уповноваженими на те державними органами, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї [215, С. 60].

Діяльність у сфері права слід визначити як вид соціальної діяльності, що здійснюється суб'єктами права з використанням правових засобів та з метою отримання правового результату в процесі якої відбувається створення, розвиток і матеріалізація права. Визначальними ознаками такої

діяльності є те, що: а) предметом такої діяльності є інформація; б) така діяльність здійснюється в рамках встановлених правил поведінки, щодо вироблення, використання та зберігання інформації; в) результатом такої діяльності є задоволення інформаційних потреб членів суспільства [215, С. 60].

1.3. Суб'єкти інформаційної діяльності

Дослідивши сутність та зміст інформаційної діяльності, зосередимо свою увагу на характеристиці її суб'єктів. Враховуючи мету нашого дослідження, це дасть нам можливість виявити особливості суб'єктів інформаційних відносин взагалі та суду, як суб'єкта інформаційної діяльності зокрема. Характеризуючи суб'єктів інформаційної діяльності ми виходимо з того, що така діяльність здійснюється в рамках чинного законодавства. Враховуючи це, коли мова буде йти про інформаційну діяльність, ми будемо говорити про її здійснення в рамках інформаційних правовідносин і про дії суб'єктів інформаційних правовідносин як виду суб'єктів правових відносин взагалі.

Теорія суб'єктів правових відносин на сьогодні є досить розробленою. Дослідженню загальнотеоретичних положень суб'єктів права та суб'єктів правовідносин присвячено досить багато праць. Серед найбільш вагомих варто назвати роботи таких вчених як С.І. Архіпов [23], С.С. Алексєєв [20, 21], В.Я. Бойцов [33], С.Н. Братусь [36, 37], А.В. Венедіктов [42], С.Ф. Кечекян [82], Я.М. Магазінер [108], О.О. Міронов [117], А.В. Міцкевич [120], Л.С. Явіч [259] та інші.

Багаторічні дослідження, що проводились представниками юридичної науки привели до того, що в юридичній літературі склалось усталене сприйняття суб'єкта права як особи чи організації, за якими держава визнає здатність бути носієм суб'єктивних прав і юридичних обов'язків [111, С. 607]. А під суб'єктами правових відносин у юридичній науці розуміють

індивідів чи організації, які на підставі норм права можуть бути учасниками правовідносин, носіями суб'єктивних прав та обов'язків [197, С. 433].

Аналіз наукової юридичної літератури дає можливість говорити про те, що більшість дослідників схиляються до позиції, відповідно до якої здатність особи бути суб'єктом права та реалізовувати суб'єктивні права і обов'язки пов'язані з такою її властивістю як правосуб'єктність. При цьому правосуб'єктність, як юридична категорія, міцно ввійшла в юридичну науку хоча чинне законодавство не використовує даного терміну і не надає законодавчого визначення [88, С. 6]. Саме це спричинило ситуацію відповідно до якої єдиного погляду на поняття «правосуб'єктність» немає. На думку А.В. Міцкевича, сучасна юриспруденція до суб'єктів права включає такі організації, які володіють правосуб'єктністю, тобто можуть мати права і обов'язки, передбачені законом та брати участь у правовідносинах [120, С. 27].

Правосуб'єктність як суспільно-юридична властивість, якою держава за допомогою законів і підзаконних актів наділяє учасників правовідносин, надається через здатність бути носіями юридичних прав і обов'язків [20, С. 138-141]. Правосуб'єктність є поєднанням її правоздатності та дієздатності [46, С. 89], її «праводієздатність» [20, С. 139]. Тобто, як вважають більшість дослідників, в якості узагальнюючого поняття «правосуб'єктність» базується на категоріях «правоздатність» та «дієздатність» [42, С. 615; 73, С. 55-56; 95, С. 13; 94, С. 6]. При цьому саме вона виступає в вигляді загальної основи, що визначає характер та обсяг прав, що може мати даний суб'єкт [96, С. 38].

Правоздатність і дієздатність, на думку Я.Р. Веберса, є основою правоволодіння, виникнення та існування правосуб'єктності в будь-якому правовідношенні [40, С. 24]. При цьому окрім наявності правоздатності та дієздатності в ряді випадків закон передбачає спеціальні вимоги до суб'єктів права [40, С. 24-26]. Тобто в даному випадку правосуб'єктність виражає визнання особи в якості суб'єкта правовідносин взагалі, а також кваліфікацію

його в якості суб'єкта чи можливого суб'єкта конкретних суб'єктивних прав та обов'язків.

Теоретики права виділяють два основних види суб'єктів правовідносин, а саме індивідуальні та колективні. Вони на підставі норм права можуть бути учасниками правовідносин, носіями суб'єктивних прав та обов'язків, можуть вступати у правові відносини та задовольняти свої законні інтереси. Правове положення суб'єктів в правовідносинах, залежить від їх правового статусу. Оскільки правовий статус складають закріплені в законодавстві права та обов'язки [100, С. 336] можна виділити загальний, спеціальний та індивідуальний правовий статус [152, С. 748] суб'єктів правовідносин. Загальний статус визначається, перш за все, основними правами та обов'язками окремого суб'єкта та закріплюється в Конституції держави. Практично можна сказати, що загальний статус у всіх суб'єктів є однаковим і може бути змінений лише із зміною конституції держави.

Спеціальним правовим статусом наділяються організації та уповноважені суб'єкти. Наявність прав та обов'язків в суб'єктів визначається тими цілями та завданнями, заради яких вони існують чи створюються та проявляється в компетенції. Спеціальний правовий статус суб'єктів правовідносин набувається відповідно до нормативно-правових актів. Правовий статус індивідуального суб'єкта залежить як від загального статусу, так і від індивідуальних (конкретних) суб'єктивних прав та обов'язків, які належать конкретному суб'єкту правовідносин. Правові статуси індивідуальних суб'єктів відрізняються один від одного і, в більшості випадків, залежать від волі самих суб'єктів та тих юридично значимих дій, які вони вчиняють.

Колективними суб'єктами правовідносин також можуть виступати різні державні та недержавні органи та організації. В теорії права, а особливо на галузевому рівні колективних суб'єктів називають юридичними особами. Юридичною особою, яка може бути суб'єктом правовідносин, відповідно до

чинного законодавства вважають організації, створені та зареєстровані у встановленому законом порядку [249]. Для того, щоб колективні суб'єкти могли бути суб'єктами правовідносин вони також повинні відповідати вимогам, які ставляться перед ними чинним законодавством України, тобто мати право- та дієздатність, які набуваються відповідно до чинного законодавства.

Враховуючи зазначене, ми можемо дійти висновку, що суб'єктом правовідносин є індивідуально визначений індивід чи організація, яка реалізуючи свій інтерес може бути носієм суб'єктивних прав та юридичних обов'язків і реалізовувати їх вступаючи у конкретне правовідношення. Характерними ознаками суб'єктів правових відносин є: 1) індивідуальна визначеність; 2) діяльність з метою задоволення свого інтересу; 3) наявність правосуб'єктності. Ми цілком погоджуємось з таким формулюванням категорії «суб'єкти правовідносин» і в подальшому будемо виходити саме з такого її сприйняття.

Продовжуючи дослідження суб'єктів інформаційної діяльності як виду суб'єктів інформаційних правовідносин, хочемо звернути увагу на те, що під інформаційними правовідносинами ми будемо розуміти вид правових відносин, які проявляються у вигляді зв'язків між державою, державними органами, юридичними та фізичними особами, об'єднаннями громадян, що здійснюються на внутрішньому та міждержавному рівні в інформаційних та інших сферах із приводу створення, поширення, зберігання, охорони, захисту та знищення інформації [202, С. 21-24].

Аналіз виділеного визначення інформаційних правовідносин дає можливість говорити про те, що їх суб'єктами є: а) держава, б) державні органи, в) юридичні особи, г) фізичні особи. Саме ці суб'єкти також визначені суб'єктами інформаційних відносин і в Законі України «Про інформацію» [177]. Для того щоб виділені суб'єкти могли бути визнані повноцінними суб'єктами інформаційної діяльності вони також повинні

володіти повною правосуб'єктністю, тобто правоздатністю та дієздатністю. Разом з цим, враховуючи специфіку інформаційних правовідносин, хочемо звернути увагу на наступне.

Досліджуючи суб'єктів інформаційної діяльності як виду суб'єктів правових відносин, з нашої точки зору варто виходити із філософського розуміння суб'єкта взагалі, але з врахуванням специфіки правових відносин, в яких суб'єкт набуває юридичних властивостей, що відрізняє його від інших суб'єктів. Це пояснюється тим, що в філософії під суб'єктом розуміють носія предметно-практичної діяльності і пізнання, джерело активності, направленої на об'єкт. З точки зору філософії, суб'єкт – це перш за все діяльнісна, практична, самосвідома істота, яка має самоусвідомлення і волю. Сучасна філософія розглядає категорію «суб'єкт» не інакше як у співвідношенні із категорією «об'єкт». Суб'єкт і об'єкт завжди знаходиться в такому співвідношенні де на одному полюсі знаходиться суб'єкт а на іншому – об'єкт. При цьому основою та змістом цих відносин є дії. Тобто цілеспрямована, усвідомлена і активна предметно-практична діяльність суб'єкта є для суб'єкта умовою, об'єктивації конкретних явищ, фактів, предметів, які проявляють свою сутність тільки підчас здійснення діяльності суб'єкта в об'єктивній реальності [131, С. 77].

Таким чином, ми можемо говорити про те, що філософія пов'язує вирішення проблеми суб'єкта і об'єкта, із розумінням їх взаємозв'язку на практиці. Знання, що отримує суб'єкт у процесі конкретно-практичної і пізнавальної діяльності, завжди направлене на об'єкт і має своєю задачею відобразити характеристику і ознаки останнього. При цьому варто звернути увагу на те, що об'єкт не надається суб'єкту безпосередньо. Він визначається активністю суб'єкта і опосередковується його предметно-практичною і пізнавальною діяльністю. Характеристики, ознаки об'єкта не дані самі по собі, а сприймаються через діяльнісні акти суб'єкта. Саме ця обставина і отримала вираження в філософській концепції практики як

процесу предметно-пізнавальної діяльності суб'єкта, в розуміння людини не як пасивного продукту зовнішньо наданих йому об'єктивних обставин, а як творця власної історії [244, С. 154].

В аспекті зазначеного, ми можемо обґрунтованого говорити про те, що повноцінне дослідження суб'єктів інформаційної діяльності може бути здійснене тільки через призму їх зв'язку з предметно-практичною діяльністю пов'язаною з інформацією як її об'єктом.

Враховуючи зазначене, при характеристиці суб'єктів інформаційної діяльності, ми будемо виходити з наявності таких їх видів як: а) фізичні особи; б) юридичні особи; в) держава; г) державні органи. Для характеристики практично-предметної діяльності ми будемо використовувати виділені нами в попередньому підрозділі групи інформаційної діяльності, а саме: а) інформаційна діяльність направлена на вироблення інформації (створення); б) інформаційна діяльність направлена на задоволення інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією (збирання, одержання, зберігання, використання, поширення); в) інформаційна діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності (охорона та захист інформації).

Фізичні особи як суб'єкти інформаційної діяльності.

В методологічному плані, дослідження фізичної особи, як суб'єкта інформаційної діяльності потребує зосередження уваги на понятті «фізична особа» і безпосередньо його змісту. Це дасть нам можливість виділити чіткі ознаки та характеристики досліджуваного нами суб'єкта та, на цій основі, охарактеризувати його особливості в сфері інформаційної діяльності.

Як свідчить аналіз юридичної наукової та навчальної літератури, поняття «фізична особа» вживається досить часто. Це пояснюється тим, що фізичні особи є основними учасниками правовідносин. Проте, той же аналіз показує, що дане поняття в літературі трактується по-різному. Як приклад можна навести позицію авторів енциклопедичних видань, зокрема, в

юридичній енциклопедії вказано, що фізичною особою є громадянин України, іноземець чи особа без громадянства, які є суб'єктами правовідносин [258, С. 567]. У фінансово-кредитному словнику зазначено, що фізичною особою є громадянин, що бере участь в економічній діяльності як повноправний суб'єкт цієї діяльності. Фізичними особами вважаються громадяни своєї країни, громадяни інших країн, особи без громадянства, які діють в економіці як самостійні фігури, мають право самостійно проводити певні господарські операції, перебувати в економічних відносинах із іншими особами і громадянами, вступати у відносини з юридичними особами [26, С. 345].

Навчальна література також оперує поняттям «фізична особа» проте в своїй переважній більшості воно співпадає з законодавчо закріпленим [200, С. 234-240; 65, С. 14]. Це спонукає нас звернутись до аналізу чинного законодавства та на його підставі визначити основні характеристики фізичної особи.

Основним нормативно правовим актом, що унормовує правовий статус людини, фізичної особи є Цивільний кодекс України [249]. Також окремі положення, що уточнюють цей статус містяться в галузевих законах та нормативних актах. Зокрема особливості правового статусу фізичної особи як платника податків визначається Податковим кодексом України [148], як учасника митних відносин – Митним кодексом України [118], як учасником господарських відносин – Господарським кодексом України [51].

Відповідно до ст. 24 Цивільного кодексу України, людина як учасник цивільних відносин вважається фізичною особою [249]. Дана дефініція є найбільш загальною і дещо уточнюється в інших нормативних актах. Так, в своєму змісті, в залежності від політико-правової приналежності, поняття «фізична особа» включає три основні види, а саме: громадян, іноземців та осіб без громадянства. Правовий статус зазначених видів фізичних осіб досить детально унормований чинним законодавством, при цьому в ньому

використовуються такі терміни як фізична особа – резидент і фізична особа – не резидент.

У міжнародних нормативно-правових актах також приділена увага визначенню поняття «фізична особа», але цей термін має певне змістовне навантаження, а саме використовується в міждержавній взаємодії. Як приклад можна навести ст. 1 Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Ємен «Про сприяння та взаємний захист інвестицій» зазначено, що термін «фізична особа» означає будь-яку фізичну особу, що має громадянство будь-якої з Договірних Сторін відповідно до її законодавства, тобто особа без громадянства не включена до складу поняття «фізичної особи» [238].

Таким чином, чинне законодавство України сприймає термін «фізична особа» через категорію громадянства. Як правовий інститут громадянства юридично визначає статус особи в суспільстві й державі, а також правовий зв'язок особи з державою, що поширює на неї свою юрисдикцію та закони [18, С. 197]. Наприклад, в ст. 1 Закону України «Про громадянство» [164] зазначено наступне: 1) громадянство України – це правовий зв'язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках; 2) громадянин України – це особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України; 3) іноземець – це особа, яка не перебуває в громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав; 4) особа без громадянства – це особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином.

Набуваючи громадянство, особа одночасно стає суб'єктом права даної держави і є суб'єктом правовідносин при настанні певних обставин. При цьому в ст. 26 Конституції України іноземці та особи без громадянства, що перебувають на території України на законних підставах, користуються тими самими правами та свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і

громадяни України. Передбачається також, що винятки з цього правила для іноземців можуть бути встановлені Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Іноземці та особи без громадянства, що постійно перебувають на території України, проживають на її території на підставі виданих їм посвідчень на постійне місце проживання.

Разом з тим, як показує аналіз практики діяльності фізичних осіб, наявність громадянства ще не дає можливості сприймати людину «фізичною особою» в юридичному сенсі з повним обсягом прав та обов'язків, оскільки іншим необхідним елементом є можливість бути учасником відносин, яка набувається з такою властивістю фізичних осіб, як правосуб'єктність [65, С. 14].

Як свідчить аналіз загальнотеоретичної юридичної літератури, в якій висвітлюються питання функціонування суб'єктів права, правосуб'єктність – це здатність бути учасником конкретних правовідносин, що визнається законом [224, С. 319]. При цьому слід вказати на те, що правосуб'єктність є властивістю суб'єкта і не може бути механічно відділена від нього. В цьому аспекті варто згадати ст. 6 Загальної декларації прав людини [70] і ст. 16 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, в яких зазначено, що «...кожна людина, де б вона не знаходилася, має право на визнання її правосуб'єктності». [122]

Таким чином, враховуючи зазначене, можна зробити висновок, що під фізичною особою, нехай і з деякими незначними відмінностями, в національному законодавстві розуміються громадяни України, особи без громадянства або громадяни іноземних держав. Основною ознакою при цьому є наявність чи відсутність громадянства та можливість бути учасником відносин.

Досліджуючи фізичних осіб як суб'єктів інформаційної діяльності варто звернути увагу на наступне. Інформаційна діяльність фізичної особи, це активність направлена на задоволення її інформаційних потреб.

Враховуючи те, що інформаційні потреби у людини виникають практично відразу після її народження, з нашої токи зору, нам варто зосередити увагу на юридичних підставах задоволення цих потреб.

Юридична наука говорить про те, що задоволення будь-яких потреб людини відбувається шляхом її вступу у конкретні правові відносини з іншим суб'єктом [200, С. 234-236]. При цьому реалізація інтересу фізичними особами через участь у інформаційних правовідносинах потребує наявності у них такої характеристики як цивільна правосуб'єктність. Особливості набуття цивільної правосуб'єктності та її розвитку детально врегульовано в Цивільному кодексі України [249]. Основні законодавчі положення, що врегульовують зміст правосуб'єктності, її обсяги, види дієздатності та правомочності фізичних осіб за наявності того чи іншого виду дієздатності у фізичної особи також зосереджені в положеннях Цивільного кодексу України. Оскільки в коло нашого дослідження не входять вивчення проблем зазначених питань, зосередимось на вивченні саме особливостей правосуб'єктності фізичних осіб в інформаційній діяльності суду.

Разом з цим, аналіз практики інформаційної діяльності фізичної особи свідчить про наявність певних аспектів, на які варто звернути увагу. Розкриваючи сутність дієздатності фізичної особи як суб'єкта інформаційної діяльності, ми будемо аналізувати її через призму виділені нами в попередньому підрозділі групи інформаційної діяльності, а саме: а) інформаційна діяльність направлена на вироблення інформації (створення); б) інформаційна діяльність направлена на задоволення інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією (збирання, одержання, зберігання, використання, поширення); в) інформаційна діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності (охорона та захист інформації), а також можливістю настання юридичних наслідків.

Інформаційна діяльність з вироблення інформації фізичною особою може мати місце коли фізична особа, використовуючи свої інтелектуальні здібності, аналізуючи одержані ззовні відомості трансформує їх і видає назовні у вигляді певних, нових відомостей. Враховуючи фізіологічні особливості фізичної особи як живої істоти, на початковому етапі свого фізичного існування, здійснювати таку діяльність вона не може. Така її здатність з'являється в процесі навчання [6, 12]. Хоча, як свідчить досвід, на початковому етапі свого життя людина може опрацювати отриману ззовні інформацію та об'єктивувати її у вигляді різних написів, малюнків, тощо.

Більш усвідомленою інформаційною діяльністю і такою, що може нести юридичні наслідки, людина може займатись після досягнення певного віку та отримання належного рівня освіти. Зазвичай це досягнення особою повноліття. Разом з цим у практиці зустрічаються випадки коли особи можуть здійснювати інформаційну діяльність і об'єктивувати її у різні твори в більш ранньому віці. При цьому така діяльність буде мати як певні соціальні, так і юридичні наслідки.[219, С. 164]

Інформаційною діяльністю направленою на задоволення своїх інформаційних інтересів людина повноцінно, тобто усвідомлено і системно, може займатись з досягненням нею повноліття. Отримувати різного роду інформацію, задовольняючи свій інтерес, фізична особа може з різного роду інформаційних ресурсів. Зокрема мережа інтернет, в сучасних умовах дає можливість інтенсивного інформаційного спілкування між фізичними особами. Також практично всі державні органи України мають електронну сторінку в мережі інтернет, що значно спрощує отримання від них офіційної інформації фізичними особами.

Задоволення інформаційних потреб фізичних осіб у вигляді отримання інформації, досить детально унормовано чинним законодавством України. Так, відповідно до Закону України «Про звернення громадян» [176] громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого

самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення. А органи державної влади і місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, об'єднання громадян, засоби масової інформації, їх керівники та інші посадові особи в межах своїх повноважень зобов'язані об'єктивно, всебічно і вчасно перевіряти заяви чи скарги. Дані законодавчі положення є державною гарантією направленою на задоволення інформаційних потреб фізичних осіб [219, С. 165].

Зберігання отриманої інформації може бути об'єктивовано у формі зберігання одиничних відомостей, так і у формі систематизованих каталогів. Формування різного роду інформаційних каталогів також є формою інформаційної діяльності та засобом систематизації отриманої інформації. Ці каталоги можуть бути використані для оприлюднення і поширення систематизованої інформації, інформування всіх зацікавлених осіб шляхом їх ознайомлення з даними каталогами.

Таким чином, підсумовуючи вище викладене, можна зазначити наступне. Фізична особа як суб'єкт інформаційної діяльності, має володіти повною правосуб'єктністю для здійснення інформаційної діяльності у формі створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення і захисту цієї інформації [219, С. 161-164].

Юридичні особи як суб'єкти інформаційної діяльності.

Досліджуючи особливості інформаційної діяльності юридичних осіб варто звернути увагу на наступне. Чинне законодавство України надає фізичним особам досить широкий перелік прав та захищає велику кількість їх інтересів надаючи їх статусу законності. В той же час значна кількість

інтересів може бути реалізована лише за допомогою об'єднання зусиль декількох суб'єктів, що призводить до виникнення колективних утворень які, в законодавстві називаються юридичними особами.

Як свідчить практика правового регулювання суспільних відносин юридичні особи є одним із найбільш активних суб'єктів правовідносин. При цьому вони є суб'єктами правовідносин практично у всіх сферах суспільного життя. Юридичні особи – це численна група суб'єктів права, які розрізняються між собою за метою своєї діяльності, призначенням, функціями, організаційно-правовою формою. До юридичних осіб законодавство відносить: підприємства, господарські товариства, кооперативи, політичні партії, громадські організації, релігійні та благодійні організації, недержавні пенсійні фонди, фондові біржі, асоціації, концерни, корпорації, холдингові компанії та інші об'єднання осіб. Всі зазначені суб'єкти можуть бути суб'єктами інформаційної діяльності, оскільки володіють такими ознаками як індивідуалізація, наявність правосуб'єктності та наявність інтересу. Разом з цим, дослідження кожного зазначеного виду юридичних осіб в рамках нашого дослідження, враховуючи його мету та обсяг, є неможливим. Враховуючи це вважаємо за доцільне, для дослідження юридичних осіб як суб'єктів інформаційної діяльності, використати їх поділ на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права. На нашу думку, такий підхід дозволить надати загальну характеристику юридичним особам та вказати на їх особливості як суб'єктів інформаційної діяльності.

Правове регулювання функціонування юридичних осіб на території України здійснюється відповідно до Цивільного кодексу України [249], Господарського кодексу України [51], як загальних кодифікованих нормативних актів, а також різного роду галузевих законів, які визначають особливості діяльності юридичних осіб в тій чи іншій галузі. Юридична особа, відповідно до чинного законодавства України, здатна мати права та обов'язки (правоздатність) такі самі, як і фізична особа, за винятком тих, які за своєю природою можуть належати лише людині. Правоздатність юридичної особи виникає з моменту її

створення і припиняється з дня внесення запису до Єдиного державного реєстру про її припинення [165]. Правоздатність юридичної особи визначається характером і змістом діяльності юридичної особи, що передбачена статутом організації. Цивільна дієздатність здійснюється відповідними органами юридичної особи, які можуть бути як єдиноначальними, так і колегіальними (чи в поєднанні між собою). Стосовно характерних особливостей юридичних осіб як суб'єктів інформаційної діяльності варто зазначити наступне.

Інформаційна діяльність юридичних осіб може бути поділена на дві основні групи, а саме: публічна інформаційна діяльність і приватна інформаційна діяльність. *Публічна інформаційна діяльність юридичних осіб* – це діяльність юридичної особи, що пов'язана з поширенням інформації направленої на інформування зацікавлених осіб про її активність. При цьому публічна інформаційна діяльність також може бути поділена на два види: 1) інформаційна діяльність спрямована на поширення відомостей про саму юридичну особу і її активність, що здійснюється з ініціативи самої юридичної особи; 2) інформаційна діяльність спрямована на інформування органів державної влади про результати своєї діяльності, що здійснюється у формі виконання публічного обов'язку про надання певних відомостей [251, С. 56].

До першого виду публічної інформаційної діяльності відноситься рекламна діяльність юридичної особи. Правове регулювання рекламної діяльності на території України здійснюється Законом України «Про рекламу» [188]. Відповідно до зазначеного закону реклама – це інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо такої особи чи товару. Юридична особа може здійснювати інформаційну діяльність у вигляді рекламування товарів, робіт, послуг, які вона надає споживачам. Основними принципами реклами, як виду

інформаційної діяльності юридичних осіб є: законність, точність, достовірність, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві реклами шкоди. Разом з цим на таку діяльність поширюється ряд вимог, дотримання яких на території України є обов'язковим. Зокрема, реклама не повинна: а) підривати довіру суспільства до реклами та повинна відповідати принципам добросовісної конкуренції; б) містити інформацію або зображення, які порушують етичні, гуманістичні, моральні норми, нехтують правилами пристойності. Також реклама повинна враховувати особливу чутливість дітей і не завдавати їм шкоди [221].

До другого виду публічної інформаційної діяльності направленої на інформування органів державної влади про результати діяльності юридичної особи є інформація, що надається юридичною особою до уповноважених державою органів у сфері статистики та оподаткування. Правове регулювання здійснення статистичної інформаційної діяльності на території України здійснюється відповідно до Закону України «Про державну статистику» [166]. Відповідно до цього закону статистична інформація, отримана на підставі проведених органами державної статистики статистичних спостережень, існує у вигляді первинних даних щодо респондентів, статистичних даних, що пройшли одну чи декілька стадій опрацювання та накопичені на паперових, магнітних та інших носіях або в електронному вигляді, а також аналітичних матеріалів, підготовлених на підставі цих даних.

Одним з джерел статистичних даних є відомості, що надають респонденти відповідно до вимог чинного законодавства України, одним з видів яких є юридичні особи. При цьому відповідно до ст. 18 вказаного закону [166] респонденти зобов'язані безкоштовно (за винятком проведення окремих вибіркового обстежень фізичних осіб або сукупностей таких осіб, за участь у яких респонденти отримують грошову компенсацію за витрату часу) в повному обсязі за формою, передбаченою звітно-статистичною

документацією, у визначені строки подавати органам державної статистики достовірну інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, і дані бухгалтерського обліку.

Приватна інформаційна діяльність – це діяльність юридичної особи, що пов’язана з створенням, збиранням, використанням, поширенням та зберіганням інформації, що має спеціальний правовий режим обігу і стосується особливостей функціонування юридичної особи, її структурних підрозділів та працівників. Характеризуючи приватну інформаційну діяльність юридичної особи, варто звернути увагу на підстави її виникнення. Головною підставою виникнення такої діяльності є створення юридичної особи та її функціонування, що направлене на здійснення її статутної діяльності. При цьому така інформація може стосуватись як самої юридичної особи, так і працівників юридичної особи.

Приватна інформаційна діяльність, що стосується самої юридичної особи відбувається в результаті створення такої юридичної особи, а саме: в процесі збирання інформації про засновників, учасників та інших осіб, що сприяли утворенню юридичної особи; в результаті подання повного пакету необхідних для реєстрації юридичних осіб документів відповідно до чинного законодавства України; направлення необхідної інформації в органи державної влади щодо початку функціонування юридичної особи та інше.

Приватна інформаційна діяльність юридичної особи щодо її працівників здійснюється її відокремленими структурними підрозділами, зокрема відділом кадрів і направлена на формування каталогу необхідної інформації про індивідуальні характеристики та особливості кожного з працівників. Приватна інформаційна діяльність юридичної особи відбувається щодо інформації, яка має спеціальний правовий режим використання. Це може бути конфіденційна інформація та інформація, що має режим комерційної таємниці. Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або

юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. При цьому конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених чинним законодавством.

Відповідно до ст. 505 Цивільного кодексу України комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію [249]. При цьому комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Таким чином підсумовуючи викладене можемо зробити наступні висновки.

Інформаційна діяльність юридичних осіб може бути поділена на дві основні групи, а саме: публічна інформаційна діяльність і приватна інформаційна діяльність. *Публічна інформаційна діяльність юридичних осіб* – це діяльність юридичної особи, що пов'язана із поширенням інформації направленої на інформування зацікавлених осіб про її активність. При цьому публічна інформаційна діяльність також може бути поділена на два види: а) інформаційна діяльність направлена на поширення відомостей про саму юридичну особу і її активність, що здійснюється з ініціативи самої юридичної особи; б) інформаційна діяльність направлена на інформування органів державної влади про результати своєї діяльності, що здійснюється у формі виконання публічного обов'язку про надання певних відомостей.

Приватна інформаційна діяльність – це діяльність юридичної особи, що пов'язана зі створенням, збиранням, використанням, поширенням та зберіганням інформації, що має спеціальний правовий режим обігу і стосується особливостей функціонування юридичної особи, її структурних підрозділів та працівників [221].

Держава як суб'єкт інформаційної діяльності.

Дослідження держави взагалі та як суб'єкта інформаційної діяльності має певні проблеми. Це пов'язано з тим, що протягом всього розвитку людської цивілізації дослідженню держави приділялась значна увага. Проте не дивлячись на велику кількість праць з цієї проблематики питання суті, змісту та характеристики держави залишаються одними з найбільш дискусійних. Враховуючи те, що нашим головним завданням є дослідження особливостей держави як суб'єкта інформаційної діяльності, ми лише коротко зазначимо наступне.

Як показує аналіз наукової літератури практично кожен дослідник в поняття держави вкладає свою, власну суть та зміст. Разом з цим, якщо узагальнити всі підходи, що продукуються вченими, то можна виділити дві концепції розуміння держави, а саме: функціональну та організаційну. В рамках функціональної концепції держава сприймається в якості системи відносин, впорядкованого стану політико-правової реальності. В рамках цього підходу держава представляє собою правовий порядок управління суспільством, який склався на певній території і забезпечений за допомогою публічних регулятивно-охоронних механізмів.

В рамках організаційної концепції держава сприймається як форма соціальної організації. Найбільш вдало проілюструвати цю концепцію можна словами В.Е. Чічеріна, який зазначав, що держава – це особлива, універсальна для даного суспільства організація, що володіє унікальною (державною, публічною) владою і спеціалізованим апаратом управління суспільством [252, С. 248]. При цьому в рамках цього підходу державу варто

розглядати в вузькому та широкому розумінні. Так в широкому розумінні держава представляє собою все політично організоване суспільство, куди в якості основних структурних елементів включаються соціальні організації, що здійснюють управління (органи державної влади); організації, які забезпечують управлінський процес (матеріальні придатки держави: силові структури (поліція, армія, органи державної безпеки), державні установи, що здійснюють діяльність у сфері науки, освіти, медицини, соціального забезпечення та інше); організації, що є об'єктом управлінського впливу. В вузькому розумінні держава ототожнюється з апаратом державної влади (бюрократією) і силовими структурами, за допомогою яких забезпечується реалізація державного примусу.

Зваживши зазначені підходи, в рамках нашого дослідження, найбільш прийнятною є організаційна концепція держави, оскільки саме вона дає можливість охарактеризувати державу як суб'єкта інформаційної діяльності та інформаційних відносин. Разом з тим, для більш ґрунтовного розуміння сутності держави як суб'єкта інформаційної діяльності варто додати наступне. Провівши ґрунтовний аналіз політико-правових поглядів, що були закріплені в вітчизняній юридичній літературі В.Тимошенко дійшла висновку, що за юридичною конструкцією держави – суб'єкта права стоїть певна філософська концепція суб'єкта [226, С. 140], при цьому суб'єкта який наділений можливістю бути самостійним учасником відносин.

В сучасних умовах, розвиваючи концепцію держави – суб'єкта права, відомий дослідник права С. Архіпов вказував на те, що держава як суб'єкт права виступає як правова корпорація. При цьому це корпорація суб'єктів права, кожен з яких зберігає за собою статус вирішальної правової інстанції [23, С. 366]. І що саме головне, в такій корпорації, так це не підпорядкування всіх одній владі, а створення системи правового спілкування, правової комунікації, що направлена на узгодження воль громадян, які в неї входять, формування правових зв'язків, які забезпечують реалізацію їх правових

інтересів. Ми схильні підтримати даний підхід до сприйняття держави, адже саме таке її сприйняття дає нам можливість усвідомити особливості її діяльності як самостійного суб'єкта.

Характеризуючи державу як суб'єкта права варто визначитись з її поняттям. В Юридичній енциклопедії поняття «держава» визначається як: 1) організація політичної влади, головний інститут політичної системи суспільства, який спрямовує і організує за допомогою норм права спільну діяльність людей і соціальних груп, захищає права та інтереси громадян; 2) сукупність людей, території, на якій вони проживають, і суверенної в межах даної території влади [258]. Як справедливо зазначає Ю.С. Шемшученко, саме в останньому розумінні термін „держава” є тотожним поняттям „країна”, „основний суб'єкт міжнародного права”. І саме в цьому розумінні державу можна розглядати як певний колективний, відокремлений суб'єкт суспільних відносин, який вступає у правовідносини відокремлено від інших суб'єктів правовідносин [258].

Здійснення державою публічно-владних повноважень полягає в тому, що вона є не просто носієм влади, а таким носієм, який наділений суверенітетом, тобто вона має верховенство та повну незалежність від будь-якої іншої влади, право та можливість проводити внутрішню та зовнішню політику від імені всього суспільства всередині та ззовні країни [107, С. 95].

Таким чином, держава на власній території має повний суверенітет (внутрішній та зовнішній), який проявляється у проведенні власної політики та забороні іншим державам та міжнародним організаціям втручатися у внутрішні справи країни.

Певні питання виникають з приводу правоздатності держави, тобто спектру її прав та обов'язків. Держава де-юре наділена рівними можливостями з іншими суб'єктами правовідносин, що підтверджується чинним законодавством. При цьому слід погодитись з авторами, які доводять, що правоздатність держави має і не загальний, і не спеціальний

характер [53, С. 140], оскільки держава може діяти лише в межах, передбачених законом, в той же час виключний спектр цих повноважень законодавчо не визначений [248, С. 213]. Тому, як справедливо зазначає Р.О. Стефанчук [248, С. 213], видається прийнятною думка окремих науковців про те, що правоздатність держави має цільовий характер [52, С. 190], що є наслідком виконання нею функції носія публічної влади, яку вона здійснює в інтересах усього суспільства.

Характеризуючи державу як суб'єкта інформаційної діяльності слід звернути увагу на наступне. Оскільки держава діє в інтересах суспільства, то її інформаційна діяльність має виключно публічний характер. В своїй основі така діяльність об'єктивується у формі інформаційної політики. В найбільш загальному вигляді інформаційна політика є діяльністю держави, спрямованою на формування та регулювання середовища, в якому задовольняються інформаційно-комунікативні потреби громадян України, суспільства і держави. Чинним законодавством України закріплені основні напрямки інформаційної політики.

Так, відповідно до ст. 3 Закону України «Про інформацію» основними напрямами державної інформаційної політики є: забезпечення доступу кожного до інформації; забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації; створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства; забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень; створення інформаційних систем і мереж інформації, розвиток електронного урядування; постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; забезпечення інформаційної безпеки України; сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до світового інформаційного простору [177].

Аналіз зазначених напрямів інформаційної політики дає можливість погодитись з дослідниками [32, С. 106-110] і зробити висновок про те, що державну інформаційну політику слід розглядати як таку, яка спрямована на створення та забезпечення функціонування правової системи регулювання інформаційних відносин, забезпечення інтересів людини, суспільства та держави у всіх сферах інформаційної діяльності, що реалізується засобами державної влади і має на меті формування інформаційного суспільства в державі, в якому діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій та технологій зв'язку. Провідна роль держави у формуванні інформаційного суспільства зумовлена тим, що вона визначає пріоритети розвитку, забезпечує їх досягнення і всебічну підтримку, координує та стимулює виконання завдань, формує законодавчу базу і контролює її виконання всіма учасниками побудови інформаційного суспільства.

Уповноважені державою органи як суб'єкти інформаційної діяльності.

В практичному плані держава функціонує за допомогою свого механізму, найважливішою складовою якого є державний апарат, тобто сукупність органів державної влади і посадових осіб – представників державної влади, які від імені держави і в її інтересах приймають участь у реалізації її функцій. В основу створення та функціонування державного апарату покладені принципи єдності та поділу державної влади. При цьому державна влада в цілому розглядається як фактична здатність держави (в особі державних органів та посадових осіб) підпорядковувати собі волю та поведінку суб'єктів (індивідуальних і колективних) в інтересах всього державно організованого суспільства чи певної його частини. Державна влада в її юридичному аспекті розглядається не тільки як соціальне явище, але і як конституційно-правовий інститут, що становить собою систему конституційно-правових норм, які закріплюють форми організації державної

влади, методи її здійснення, визначають структуру органів держави та їх взаємовідносини.

Структуру державного апарату утворюють державні органи, під якими розуміють створені за волею держави відокремлені функціональні інститути (підрозділи), які наділені певним обсягом владної компетенції та здійснюють від імені держави правотворчу, управлінську, правозастосовну та правоохоронну діяльність. В якості суттєвих ознак державних органів можна виділити такі: 1) публічно-правовий характер, оскільки державні органи створюються вольовим рішенням держави, діють від її імені і розповсюджують свою діяльність на всіх суб'єктів права, що підпадають під юрисдикцію держави. При цьому порядок формування і функціонування державних органів визначається чинним законодавством; 2) нормативний порядок формування і функціонування, оскільки нормативному закріпленню підлягає порядок формування органу, компетенція і її наповнення, місце в системі ієрархії державних органів, порядок взаємодії з іншими державними органами; 3) об'єктивність, оскільки саме існування державних органів не залежить від волі осіб, що виконують функції цього органу; 4) володіння спеціальною компетенцією. Кожен державний орган виконує власні, лише йому притаманні функції, реалізація яких потребує конкретних повноважень.

В науковій літературі державні органи, що виконують функції держави у сфері, для управління якої вони створені, називають уповноваженими державою органами. За своєю правовою природою уповноважені державою органи є юридичними особами. Для того, щоб вони могли бути повноцінними учасниками будь-яких правових відносин, що виникають, змінюються чи припиняються на території України і за її межами вони мають мати повну правосуб'єктність, тобто повну правоздатність, дієздатність та деліктоздатність. Уповноважені державою органи, як і будь-які юридичні особи набувають повної правосуб'єктності з моменту їх утворення відповідно до процедури передбаченої чинним законодавством України.

Разом з тим, варто звернути увагу на те, що коли мова йде про дієздатність юридичної особи, тобто про її безпосередню участь у правових відносинах і виконання покладених на неї обов'язків, а також реалізацію її прав, ми маємо говорити про її компетенцію.

Відповідно до традиційного підходу, класичним для теорії права та теорії державного управління визначенням компетенції державного органу є те в якому під компетенцією державного органу розуміється закріплена законом або підзаконним актом сукупність його владних повноважень (сукупність прав і обов'язків), юридичної відповідальності й предметів відання (функціонального призначення) [207, С. 595]. Традиційно уповноважені державою органи поділяються на групи в рамках поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову гілки влади. Враховуючи такий поділ коротко охарактеризуємо інформаційну діяльність уповноважених органів.

Законодавча гілка влади в Україні представлена Верховною Радою України (далі – ВРУ) як єдиним законодавчим органом в нашій державі. Аналіз чинного законодавства України, що регламентує діяльність Верховної Ради України, зокрема Конституції України, Закону України «Про статус народного депутата України» [192], Закону України «Про регламент Верховної Ради України» [187] інформаційна діяльність ВРУ складається двох основних частин, а саме: а) внутрішньої інформаційної діяльності та б) зовнішньої інформаційної діяльності. Внутрішня інформаційна діяльність ВРУ направлена на задоволення інформаційних потреб народних депутатів України, що виникають в процесі їх нормотворчої діяльності.

В своїй основі, і в цьому варто погодитись з професором В.Ф. Погорілко [147, С. 18], інформаційна діяльність ВРУ включає: визначення основних засад державної інформаційної політики; законодавчу діяльність у сфері інформації; інформаційне забезпечення законопроектної роботи; вивчення досвіду роботи зарубіжних парламентів та організацію

навчання народних депутатів України; поширення інформації про діяльність Верховної Ради України; розгляд індивідуальних та колективних звернень громадян до Верховної Ради України; забезпечення роботи парламентської бібліотеки, видавництва, парламентських науково-дослідних і експертних структур (Інститут законодавства Верховної Ради України та ін.), парламентських ЗМІ, архіву й інших інформаційних служб.

Зовнішня інформаційна діяльність ВРУ об'єктивується у різних формах комунікації ВРУ з іншими державними органами та суспільством в цілому. Проявляється зовнішня інформаційна діяльність ВРУ у різних комунікаційних формах діяльності самої ВРУ та народних депутатів як її представників з усіма зацікавленими особами. Це пов'язано з законодавчо закріпленою вимогою щодо відкритості і гласності роботи ВРУ. Так відповідно до ст. 3 Закону України «Про регламент Верховної Ради України» [187] засідання Верховної Ради є відкритими і гласними, крім випадків, установлених Конституцією України та цим Регламентом. Відкритість засідань Верховної Ради забезпечується шляхом доступу до них будь-яких осіб, крім випадків, передбачених законодавством.

Гласність засідань Верховної Ради забезпечується шляхом їх трансляції по телебаченню і радіо, публікації стенографічних бюлетенів засідань Верховної Ради, її рішень у Відомостях Верховної Ради України, газеті «Голос України» та інших виданнях Верховної Ради, а також шляхом розміщення інформації на офіційному веб-сайті Верховної Ради. Час, обсяг, форма трансляції, обсяг друку визначаються відповідно до закону цим Регламентом, окремими постановами Верховної Ради. Також відкритість і гласність діяльності ВРУ забезпечується законодавчою вимогою, що виявляється в: обов'язку народного депутата України підтримувати зв'язок із виборцями, інформувати виборців про свою депутатську діяльність під час особистих зустрічей та через ЗМІ; праві народного депутата України на депутатський запит, на депутатське звернення, на забезпечення інформацією,

на одержання інформації від органів публічної влади та їх посадових осіб (відповідно до ст. 7; 15–17; 19; 24 Закону України «Про статус народного депутата України» [192]).

Виконавча гілка влади в Україні представлена Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ), який відповідно до ст. 1 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» [178] здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів. Інформаційна діяльність Кабінету Міністрів України також поділяється на дві частини, а саме: а) внутрішню інформаційну діяльність та б) зовнішню інформаційну діяльність.

Внутрішня інформаційна діяльність КМУ направлена на формування і використання інформаційних ресурсів необхідних для реалізації державної політики України. Основним джерелом інформаційних ресурсів КМУ є органи статистики України, що відповідно до чинного законодавства України створюють загальнодержавну статистичну інформацію [178].

Зовнішня інформаційна діяльність проявляється у різних формах комунікації КМУ з усіма зацікавленими особами, що діють в рамках чинного законодавства України. Основна мета такої діяльності – поширення інформації про результати реалізації компетенції в процесі їх діяльності. Інформація про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування може отримуватися засобами масової інформації від цих органів безпосередньо або через їх інформаційні служби чи бути зібрана працівниками засобів масової інформації [178].

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» [184] інформаційні служби (інформаційні управління, інформаційно-аналітичні підрозділи, прес-служби, прес-центри, управління і центри громадських зв'язків, прес-бюро, прес-

секретарі та прес-аташе з відповідним апаратом) органів державної влади та органів місцевого самоврядування збирають, аналізують, обробляють та оперативно надають інформацію про діяльність цих органів у повному обсязі засобам масової інформації, крім випадків, передбачених Законом України «Про державну таємницю» [167].

Враховуючи те, що інформаційна діяльність суду буде більш детально розглянута нами в наступних розділах роботи, на цьому етапі зазначимо наступне. Судова гілка влади в Україні представлена системою судів, що створені і діють відповідно до Конституції України та Закону України «Про судоустрій та статус суддів» [192]. Зокрема ст. 1 вказаного закону передбачає, що судова влада в Україні здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом. Її реалізують судді та, у визначених законом випадках, присяжні шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур. Відповідно до ст. 11 зазначеного закону, судові рішення, судові засідання та інформація щодо справ, які розглядаються судом, є відкритими, крім випадків, установлених законом. Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи. Будь-яка особа має право на вільний доступ до судового рішення в порядку, встановленому законом [192].

Таким чином, підсумовуючи вище викладене можна зробити наступні висновки. Проведене дослідження дає можливість виділити такі види суб'єктів інформаційної діяльності як: а) фізичні особи, б) юридичні особи, в) держава; г) уповноважені державою органи.

Фізична особа як суб'єкт інформаційної діяльності, що має юридичні наслідки, має володіти повною правосуб'єктністю. Така діяльність може мати форму створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення і захисту інформації.

Інформаційна діяльність юридичних осіб може бути поділена на дві основні групи, а саме: публічна інформаційна діяльність і приватна інформаційна діяльність. Публічна інформаційна діяльність юридичних осіб – це діяльність юридичної особи, що пов’язана із поширенням інформації направленої на інформування зацікавлених осіб про її активність. При цьому публічна інформаційна діяльність в свою чергу поділяється на: а) інформаційну діяльність направлену на поширення відомостей про саму юридичну особу і її активність, що здійснюється з ініціативи самої юридичної особи; б) інформаційну діяльність направлену на інформування органів державної влади про результати своєї діяльності, що здійснюється у формі виконання публічного обов’язку про надання певних відомостей. Приватна інформаційна діяльність – це діяльність юридичної особи, що пов’язана зі створенням, збиранням, використанням, поширенням та зберіганням інформації, що має спеціальний правовий режим обігу і стосується особливостей функціонування юридичної особи, її структурних підрозділів та працівників.

Враховуючи те, що держава діє в інтересах всього суспільства її інформаційна діяльність має виключно публічний характер. В своїй основі вона об’єктивується у формі інформаційної політики. Інформаційна політика є діяльністю держави, спрямованою на формування та регулювання середовища, в якому задовольняються інформаційно-комунікативні потреби громадян України, суспільства і держави. В практичному плані держава функціонує за допомогою свого механізму, найважливішою складовою якого є державний апарат, тобто сукупність органів державної влади і посадових осіб – представників державної влади, що від імені держави і в її інтересах приймають участь у реалізації її функцій.

Уповноважені державою органи поділяються на групи в рамках поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову гілки влади. Аналіз практики діяльності уповноважених державою органів та її правового

регулювання свідчить, що їх інформаційна діяльність складається з двох основних частин, а саме: внутрішньої інформаційної діяльності, як діяльності направленої на забезпечення інформаційних потреб державного органу в процесі його функціонування та зовнішньої інформаційної діяльності як діяльності направленої на інформування всіх зацікавлених осіб про реалізації завдань і функцій державного органу в рамках чинного законодавства.

Висновки до розділу 1

Проведені нами дослідження дають можливість правову інформацію визначити як інформацію як містить відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику, а також відомості, використання яких буде тягнути за собою зміну прав та обов'язків суб'єкта використання. Вона має спеціальний режим, і здійснює основний обіг в процесі функціонування правоохоронних органів, одними з яких є судові органи.

Дослідження інформаційної діяльності нами було здійснене через категорію «діяльність». Діяльність як вид соціальної активності являє собою сукупність систематичних цілеспрямованих дій людини спрямованих на створення матеріальних чи духовних благ з метою задоволення її потреб чи інтересів. Враховуючи це визначення інформаційну діяльність слід визначити як сукупність систематичних цілеспрямованих дій суб'єкта спрямованих на створення матеріальних чи духовних благ з метою задоволення його інформаційних потреб чи інтересів.

Інформаційна діяльність може бути поділена на три основні групи, а саме: а) інформаційна діяльність направлена на вироблення інформації (створення); б) інформаційна діяльність направлена на задоволення інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією

(збирання, одержання, зберігання, використання, поширення); в) інформаційна діяльність пов'язана з забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності (охорона та захист інформації).

В першу групу інформаційної діяльності входить *діяльність спрямована на створення інформації*, яку можна визначити як сукупність послідовних цілеспрямованих дій (психічних, фізичних) особи, результатом яких є надання певної форми сприйнятих ззовні відомостей та їх презентації іншим особам.

До другої групи інформаційної діяльності входить діяльність спрямована на задоволення інформаційних потреб людини і суспільства. Спираючись на аналіз інформаційних потреб *інформаційну діяльність спрямовану на задоволення інформаційних потреб людини і суспільства* можна визначити як цілеспрямовану діяльність осіб спрямовану на задоволення поточних та спеціальних інформаційних потреб, що об'єктивується у формі одержання, використання інформації, поширення та збереження інформації.

До третьої групи інформаційної діяльності включається діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності, яку слід визначити як сукупність правових, адміністративних, організаційних та інших заходів, здійснюваних власниками інформації або уповноваженими на те державними органами, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї.

Діяльність у сфері права слід визначити як вид соціальної діяльності, що здійснюється суб'єктами права з використанням правових засобів та з метою отримання правового результату, в процесі якої відбувається створення, розвиток і матеріалізація права. Визначальними ознаками такої діяльності є те, що : а) предметом такої діяльності є інформація; б) така діяльність здійснюється в рамках встановлених правил поведінки, щодо

вироблення, використання та зберігання інформації; в) результатом такої діяльності є задоволення інформаційних потреб членів суспільства.

Досліджуючи суб'єктний склад інформаційної діяльності ми прийшли до висновків відповідно до яких суб'єктами інформаційної діяльності є: а) фізичні особи; б) юридичні особи; в) держава; г) уповноважені державою органи.

Фізична особа як суб'єкт інформаційної діяльності повинна володіти повною правосуб'єктністю, яка б давала можливість здійснювати інформаційну діяльність у формі створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення та її захисту.

Інформаційна діяльність юридичних осіб може бути поділена на дві основні групи, а саме: публічна інформаційна діяльність і приватна інформаційна діяльність. Публічна інформаційна діяльність юридичних осіб – це діяльність юридичної особи, що пов'язана із поширенням інформації спрямованої на інформування зацікавлених осіб про її активність. При цьому публічна інформаційна діяльність також може бути поділена на два види: 1) інформаційна діяльність спрямована на поширення відомостей про саму юридичну особу і її активність, що здійснюється з ініціативи самої юридичної особи; 2) інформаційна діяльність спрямована на інформування органів державної влади про результати своєї діяльності, що здійснюється у формі виконання публічного обов'язку про надання певних відомостей. Приватна інформаційна діяльність – це діяльність юридичної особи, що пов'язана зі створенням, збиранням, використанням, поширенням та зберіганням інформації, що має спеціальний правовий режим обігу і стосується особливостей функціонування юридичної особи, її структурних підрозділів та працівників.

Враховуючи те, що держава діє в інтересах всього суспільства її інформаційна діяльність має виключно публічний характер. В своїй основі вона об'єктивується у формі інформаційної політики. Інформаційна політика

є діяльністю держави, спрямованою на формування та регулювання середовища, в якому задовольняються інформаційно-комунікативні потреби громадян України, суспільства і держави. В практичному плані держава функціонує за допомогою свого механізму, найважливішою складовою якого є державний апарат, тобто сукупність органів державної влади і посадових осіб – представників державної влади, що від імені держави і в її інтересах приймають участь у реалізації її функцій.

Уповноважені державою органи поділяються на групи в рамках поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову гілки влади. Аналіз практики діяльності уповноважених державою органів та її правового регулювання свідчить, що їх інформаційна діяльність складається з двох основних частин, а саме: а) внутрішньої інформаційної діяльності, як діяльності направленої на забезпечення інформаційних потреб державного органу в процесі його функціонування та б) зовнішньої інформаційної діяльності як діяльності направленої на інформування всіх зацікавлених осіб про реалізації завдань і функцій державного органу в рамках чинного законодавства.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДУ В УКРАЇНІ

2.1. Генеза судової діяльності та судова влада як підґрунтя інформаційної діяльності суду

Починаючи з античності і до сьогодення питання функціонування суду і судової системи держави, а також відправлення ними правосуддя займають досить значне місце в дослідженнях юристів, істориків, політологів, філософів та інших дослідників. Це пояснюється тим, що впродовж багатьох віків людство мріяло і продовжує мріяти про справедливий, неупереджений і швидкий суд. Проте не дивлячись на цю, надзвичайно важливу суспільну мрію і бажання її реалізувати, питання суду і судової влади залишається актуальним, в тому числі і питання його інформаційної діяльності. Враховуючи тему нашого дослідження, ми коротко зупинимось на характеристиці історичного становлення суду як інституту організованого суспільства та зосередимо нашу увагу на дослідженні судової влади як основи його інформаційної діяльності.

Інститут суду, судова діяльність з'явилися досить давно, проте не відразу. Як стверджують дослідники [201, С. 5], появи суду передували виникнення держави, створення правих норм і посадових осіб, яким доручалось виконання цих функцій. Проте, якщо поглянути більш системно, можна стверджувати, що основними факторами виникнення суду та судової діяльності є таке явище як соціальний конфлікт. Як свідчать історики, археологи, етнографи конфлікти існували ще на стадії первісного суспільства, і саме тоді виникли перші архаїчні форми їх вирішення – застосування сили, кровна помста, вбивство винного, трохи пізніше – викуп з метою компенсації шкоди. Першою відомою формою мирного вирішення конфліктів були прямі перемовини між потерпілою стороною та стороною, яка завдала шкоди. В разі недосягнення належного результату, за згодою сторін, міг залучатись посередник. При цьому якщо конфлікт виникав в

середині однієї общини, то в якості посередника-примирювача міг виступати представник цієї общини [203, С. 23]. Поступово, в рамках таких архаїчних форм вирішення конфліктів, виник особливий вид діяльності – примирювальне посередництво.

Про примирювальне посередництво сучасні дослідники дізнались не лише з міфів. Зрозуміти це явище, його ознаки, історичний зв'язок з судовою владою, допомогли етнографічні дослідження життя багаточисленних та різноманітних народів, що знаходяться до цього часу на периферії цивілізації, і які знаходяться на рівні первісно-общинних відносин. Як свідчать дослідження, через досвід примирювального посередництва в тій чи іншій формі пройшли практично всі народи. При цьому еволюційно, розвиток цих процедур характеризувався шляхом від періодичної допомоги в вирішенні конфлікту до існування постійного «примирювального органу». Говорячи про особливості примирювальної посередницької діяльності варто звернути увагу на те, що вона була направлена на уникнення кровної помсти і в деякій мірі була пов'язана з релігією та релігійною діяльністю, про що свідчить наявність ордалій, які розглядались в якості Божого суду.

Характеризуючи сутність посередницької примирювальної діяльності в первісному суспільстві, слід зазначити, що вона не була постійною функцією ні одного із учасників суспільних відносин. Виникаючи в первісному суспільстві конфлікти, учасники яких порушували мононорми чи соціальні заборони, були за своєю суттю міжособистісними відносинами, і, в той же час потребували уваги з боку общини, племені, роду тільки тоді, коли торкались групових соціальних інтересів. Ці конфлікти були індивідуалізованими і не розглядались як протистояння в площині «особистість – суспільство». Саме цим пояснюється відсутність постійних інституцій, які виконували примирювальні функції.

Разом з тим, аналіз примирювальної посередницької діяльності, що існувала в первісних суспільствах, дає можливість виділити дві основні ідеї,

які вплинули на вдосконалення примирювальних процедур, а потім на виникнення суду та судової діяльності. Першою ідеєю, що визначала взаємовідносини людей в «природньому» стані була ідея рівності. Ця ідея об'єктивувалась у формі кровної помсти, а пізніше в принципі таліону, і була обумовлена уявленнями про рівність, що дозволяла порівняти очевидність діяння, яке завдало шкоди, з відплатою за нього. Ця ідея була природньо очевидною, тому для вирішення конфлікту не потребувалось посередника, а потерпілий міг сам відплатити кривднику тим самим.

Друга ідея оформилась тоді, коли почало формуватися уявлення про співмірність та справедливість відплати і з'явилась тоді коли в первісному суспільстві виникли відносини еквівалентного обміну. Замість кровної помсти, як рівної міри за вбивство, почав використовуватись відкуп, як форма плати для компенсації втрати. Саме розвиток цих ідей призвів до виникнення примирювального посередництва. Якщо рівність кожен міг визначити самостійно, то визначити справедливість вимог щодо компенсації потребувала незацікавленого посередника, який міг би об'єктивно співставити шкоду і викуп, визначити і оцінити їх еквівалентність чи її відсутність.

Судова діяльність, в сучасному її розумінні, почала формуватися тільки з появою перших ознак державності в суспільних об'єднаннях. Історична наука доводить, що виникнення надобщинної адміністрації, що присвоювала собі певні владні повноваження, відокремлювалась організаційно і функціонально від общини, призвело до того, що і вирішення конфліктів стало її функціями. З самого початку судова діяльність набула державно-владного характеру. Вона стала продовженням управлінської функції, що формувалась, і саме тому вирішення різних спорів та конфліктів, тобто суд, покладались спершу на жреців храмів чи чиновників надобщинної адміністрації. При цьому їх рішення за позовами та обвинуваченнями стали обов'язковими не лише для сторін конфлікту, а й для всіх інших оточуючих.

Також варто звернути увагу на те, що армія, охорона, професійні кати, які з'явилися вже на ранніх етапах розвитку держав, використовувались, так само, і для виконання рішень судів, що посилювало та забезпечувало їх обов'язковість.

Говорячи про нормативне підґрунтя судової діяльності, варто зазначити, що на ранніх стадіях становлення держави, судова діяльність не мала законодавчої основи. Суд в своїй діяльності спирався на звичаї, традиційні уявлення і релігійні норми [124, С. 73-81]. Вирішення спорів, в переважній більшості, здійснювалося носіями верховної влади (вождем племені, фараоном, шаманом), які ототожнювались з найвищою справедливістю та божим даром. Досить часто практикувалось родоплемінне правосуддя у формі «загальних зборів» роду (племені). Очолював і вів такий процес вождь (старійшина) племені, а вердикт суду постановлювався іменем роду (племені). Вердикти такого колективного вирішення спорів виносилися на підставі традицій й родоплемінних уявлень про мораль і справедливість та супроводжувались певними магічними й ведичними ритуалами. І тільки значно пізніше, після виникнення і розвитку держави, з'явилися перші нормативні акти, які фіксували, доповнювали і розвивали звичаї і традиції, регулювали як поведінку громадян так і діяльність самого суду.

Таким чином, формування суду є характерним для ранніх держав в яких судова діяльність, в її сучасному розумінні, прийшла на зміну посередницькій примирювальній діяльності. І саме з цього часу і до сьогодні, судова діяльність є безпосереднім атрибутом держави і формується як одна з її змістовно-відокремлених функцій.

Як стверджує історична наука, розвиток державності супроводжувався ускладненням та вдосконаленням механізмів вирішення спорів між членами суспільства і громадянами. Сьогодні нам відомі такі форми удосконаленого древнього суду як ареопаг і суд геліастів у Стародавній Греції, Стародавньому Єгипті, Стародавньому Вавілоні, у асирійців, у багатьох

африканських племенах, що з точки зору сучасності є праобразом суду присяжних.

На території України, в період існування Давньої Русі, як зазначалося в церковних уставах Володимира I і Ярослава Мудрого, великі князі доручали здійснення судочинства княжим суддям, які, зазвичай, були княжими намісниками або особами, яким останні доручали здійснення судових функцій. Здійснення правосуддя представниками князя, княжими людьми, на постійній законодавчій основі є свідченням запровадження принципу професіоналізму в організації судової діяльності [83, С. 16].

Як стверджують дослідники, після прийняття християнства на Русі різко підвищується суспільне значення княжого суду, що зумовлювалось його сакралізацією. В її основі лежало уявлення про поставлення князя від Бога, а також утвердження в суспільній свідомості подібності остаточного Божого суду, т. зв. Страшного суду, із судом земним, який здійснює Божий ставленик [222, С. 73]. Співставлення небесного Страшного суду та земного суду відобразилось у закріпленні концепту неоспорюваності та остаточності вироку.

Також варто звернути увагу на те, що досить важливим засобом розв'язання конфліктів того часу був так званий примирний договір. Такі угоди укладалися між сторонами конфлікту й містили в собі умови примирення. Як стверджують дослідники історії судочинства [199, С. 41-48], на сьогодні відомо декілька десятків текстів давньоруських примирних договорів, однак усі вони датовані XIII - XV ст., причому більшість походить саме з останнього XV ст. Примирні договори, давніші за другу половину - кінець XIII ст., не відомі, однак, на думку дослідників [222, С. 78], деякі з берестяних грамот XII - XIII ст. можна віднести до пропозицій укласти такий договір.

При цьому слід вказати на те, що для сторін найбільше значення мали свідки договору, ніж формальна фіксація його умов. Примирні договори

могли бути укладені сторонами як без ініціювання судового розгляду справи, так і на різних стадіях судового розгляду справи або навіть після нього. Відомі випадки, коли договір укладався після винесення рішення судом, з його урахуванням, чи скасовуючи вирок [199, С. 44].

Таким чином, на території України судова діяльність періоду княжої доби постійно еволюціонувала. До XII ст. її слід характеризувати як архаїчну, що зберігала чимало рис, притаманних додержавному часу. Поступово, виокремлюється княжий суд та суд княжих людей. Князь як єдиний носій судової влади мав вершити суд передусім як незалежний арбітр, покликаний знайти спосіб припинення конфлікту для взаємного задоволення сторін.

Визначальною рисою цього періоду є нерозривний зв'язок судової влади з релігією. Суд відзначався значним ступенем сакральності, земний княжий суд оцінювався крізь призму справедливого небесного суду. При вчиненні досудових дій та в судовому процесі передбачалося широке застосування релігійних присяг [222, С. 92].

Часи Середньовіччя також принесли свій вклад в розвиток судової діяльності. Цей період характеризується виникненням інквізиційних засад правосуддя. Інквізиційний процес вівся таємно, використовувалися формальні докази і фізичні тортури, в судах засідали легісти, які тлумачили факти відповідно до норм канонічного права. В ті часи спосіб відправлення правосуддя був безпосередньо пов'язаний з державним устроєм, в якому сам суддя творив і тлумачив закон [124, С. 75]. В період Середньовіччя, після Батієвої навали територія України була під протекторатом різних держав. Більшість українських земель потрапили в залежність від монгольських ханів-чингізидів, які правили в улусі Джучі, а згодом у Золотій Орді. Деяку самостійність зберегли лише галицькі й волинські землі, які водночас перебували на орбіті геополітичних інтересів Польщі та Угорщини. У подальшому значна частина українських земель опинилась у складі Великого

князівства Литовського, а до складу Королівства Польського увійшли Східна Галичина та Західне Поділля.

У 1569 р., відповідно до рішень Люблінського сейму, Польща об'єдналася з Литвою у Річ Посполиту. Водночас після Люблінської унії поза межами Речі Посполитої залишилися Кримське ханство, залежне від Османської імперії, Сіверщина, захоплена Московською державою, Закарпаття, поділене між Австрією і Трансильванією, та Буковина, котра як складова частина Молдавського князівства також перебувала у васальній залежності від Порту [222, С. 95]. Практично кожна з зазначених держав мала свій організаційно-адміністративний апарат управління та особливості функціонуванні. Це стало причиною розвитку нових та вдосконалення старих державних інституцій на території України, в тому числі і органів судової діяльності.

Початковий етап входження українських земель до складу Королівства Польського, в аспекті виконання судових функцій, залишалося майже без змін [68, С. 665]. Разом з тим, було запроваджено адміністративно-управлінські механізми, за допомогою яких здійснювалися функції судочинства, – уряд королівських намісників, старост, що виконували судові функції, поєднуючи їх з адміністративною роботою. У середині XIV століття судоустрій на цих територіях було змінено у зв'язку з «адаптацією» до польської триланкової системи становошляхетських судів: земських, гродських і підкоморних (в деяких джерелах – підкоморських) [222, С. 97]. Міські суди у своїй роботі спиралися на право і практику німецького міського права, однак суттєво «здеформованого», обмеженого шляхетським станом. Апеляційною інстанцією для цих судів був суд «старшого» міста Львова (вищий міський суд мало також м. Сянік). Юрисдикцію сільських судів було поширено на цивільні й деякі кримінальні справи, у яких сторонами було місцеве населення. Домініяльні суди розглядали справи як перша інстанція або як друга інстанція від вироків у сільських судах. У них

засідав пан-землевласник або визначена ним особа і представники села [39, С. 83].

На території України, що була у складі Князівства Литовського формування судових органів мала певні особливості. До 1386 року в українських землях у Великому Князівстві Литовському було збережено попередню систему органів виконання судових функцій. Однією із нечисленних змін, стало запровадження суду великого князя над удільними. Однак з укладенням Кревської унії Литва, а з нею й українські землі у її складі підпали під західноєвропейські й польські впливи в питаннях державної організації. У судовій системі в цей період було кілька типів судів. Державні суди поділялися на провінційні та центральні. Фактично судочинство в них здійснювалось у поєднанні з адміністративними функціями, перебуваючи у віданні великого князя і його урядовців. До провінційних судів належали суди державних намісників, а згодом суди старостинські й воєводські. Розгляд справ у цих судових органах був одноособовим, а їх юрисдикцію було поширено на справи вільного населення та населення, підпорядкованого владі великого князя [39, С. 83].

Аналізуючи особливості судової діяльності на території України періоду польсько-литовської доби, варто вказати, що саме в цей період остаточно сформувались органи, що здійснювали правосуддя від імені держави на професійній основі. При цьому в судових органах виділялись спеціалізації. Князі виконували апеляційні функції.

В результаті визвольної війни розпочатої Богданом Хмельницьким 1648 підвищилася роль козацтва. Сформувавши свої державу, воно заснувало і свої форми судів у вигляді військових судів сотень, полкових і Генерального суду, які увібрали в себе шляхетські суди, що діяли раніше. Судом першої інстанції став сільський суд, що у козацьких селах складався з отамана та 2-3 чоловік з товариства, у компетенцію якого входив розгляд нескладних справ [116, С. 86]. Сотенний суд створювався у невеликих містах,

де знаходився осередок сотні. Кожна сотня складалася з одного або більше містечок і багатьох сіл. Сотенні суди слухали справи і цивільні, і кримінальні відносно сотенних урядників і козаків, що належали до даної сотні, а також інші справи. Полковий суд спочатку не був судом постійним, він створювався й розглядав справи за розпорядженням полковника в місті, що був осередком полку. Таких осередків у Гетьманщині було 10: Київський, Чернігівський, Стародубський, Переяславський, Ніжинський, Прилуцький, Гадяцький, Лубенський, Миргородський і Полтавський [137, С. 529]. Генеральний військовий суд, так само, спочатку не був судом постійно функціонуючим. Звичайно він збирався і проводився там, де на той час був гетьман, що передавав на розгляд військових суддів скарги, які надійшли до нього.

Ще однією судовою інстанцією була Генеральна військова канцелярія. Цей орган був найвищим після гетьмана інститутом у Гетьманщині й у його повноваження входило і судочинство. Засідали у Генеральній військовій канцелярії гетьман і кілька членів генеральної старшини, та розглядати вона повинна була, в ідеалі, тільки апеляції на рішення Генерального військового суду [125, С. 15].

Наступним періодом розвитку судових інституцій та судової діяльності на території України був період Гетьманщини. Цей період для української нації був досить складним. Російська імперія постійно вчиняла тиск на українську автономію поглинаючи й уніфікуючи атрибути її державності. Дослідники розвитку судової діяльності цей період умовно поділили на дві частини, а саме період функціонування козацьких судів та період «статутних» судів [137, С. 23]. У період козацьких судів, судова система складалася із державних (козацьких), міських, громадських, духовних і деяких особливих судів. Як свідчать дослідники, козацькі суди утворювали чотириланкову структуру, яка поділялась на провінційні та центральні. Провінційні суди мали ієрархічну систему підпорядкованих один одному

судів: сільських, сотенних і полкових. Центральні суди – це Генеральний Військовий Суд, Генеральна Військова Канцелярія та Гетьманський суд. Генеральний Військовий Суд існував при гетьманській резиденції, а функції здійснення судочинства виконували генеральний суддя та інші члени генеральної старшини, знатного товариства [39, С. 86]. Найвищим судом на українських землях цього періоду був Гетьманський суд із необмеженою компетенцією. Гетьман міг кожну справу взяти на власний розгляд на будь-якому етапі розгляду, його вирок був остаточний. Розвиток судоустрою та судової діяльності було продовжено після формування статутних судів, тобто судів, сформованих на основі норм Литовських статутів. Це призвело до того, що козацькі суди було замінено судами земськими, городськими (полковими) і підкоморними. Як результат було розпочато відокремлення судової діяльності від адміністративної.

Скасування Катериною II у 1774 році інституту гетьмана і перетворенням Гетьманщини та Малоросійську губернію у складі Російської імперії розпочався новий етап у розвитку судової діяльності на території України. Судоустрій цього періоду в українських губерніях Російської імперії, порівнюючи із загальноросійською судовою системою, мав місцеві особливості. Структура та підсудність судів у губерніях Правобережної України та Лівобережжя визначалися, крім імперських актів, ще і місцевим правом, тобто Литовськими статутами. І лише в губерніях Південної України (Слобідсько-Українській, Катеринославській, Херсонській і Таврійській) судову систему було приведено у відповідність до судової системи земель Російської імперії [225].

Подальший розвиток судочинства на території України, аж до встановлення радянської влади, був пов'язаний з розвитком судочинства в Російській імперії. Основними подіями, які вплинули на цей розвиток була судова реформа 1864 року, в рамках якої були прийняті Судові статuti, що

стали основними актами на основі яких здійснювалось судочинство в Російській імперії [154, С. 125].

Початок ХХ століття приніс українській території досить багато знакових подій. В історіографії цей період має різні назви. Його називали періодом «революції, громадянської війни та іноземної інтервенції», часом «національно-визвольних змагань» або «державотворчих пошуків». У новітній історичній літературі цей період називається періодом «Української революції» [222, С. 310]. Загальні засади функціонування судової влади в цей період було закріплено у III Універсалі Української Центральної Ради (УЦР) від 07 (20) листопада 1917р.: «Суд на Україні повинен бути справедливий, відповідальний духові народу». При цьому науковці зазначають, що після повернення УЦР до Києва в березні 1918 р. українізацію було поширено на всі сфери судочинства. Так, 1 березня 1918 року було видано циркуляр № 2 про мову, який зобов'язував суди «в 7-денний строк усунуть вівіски, написи, оповіщення і т. п. російською мовою і замінити українською; так само на бланках, штемпелях, печатях, діловодних книгах замінити російську українською; приступити до вивчення української мови; вивісити на виднім місці 4-й Універсал під склом та герб УНР на синьо-жовтому полі. Оповіщення російської влади зняти і змінити на розпорядження влади української» [222, С. 319].

Саме в цей період було суттєво змінено і систему судоустрою. Найбільшим здобутком у процесі боротьби за незалежність Української держави стало прийняття 29 квітня 1918 року Конституції Української Народної Республіки (Статуту про державний устрій, права і вільності УНР). Розділ III «Органи влади УНР» передбачав поділ державної влади між трьома складовими: вища законодавча влада була надана Всенародним Зборам, вища виконавча влада – Раді Народних Міністрів, а вищим органом судової влади встановлено Генеральний Суд УНР [80, С. 88].

Подальший розвиток судової діяльності на території України пов'язаний з періодом існування Української Соціалістичної Радянської Республіки. Конституція УСРР від 14 березня 1919 р. [92] та Конституція УСРР від 15 травня 1929 р. [90] не містять жодного положення не лише про судову владу, а навіть щодо судових органів або порядку судового захисту прав «робітників та селян». Розділ IX Конституції УРСР (прийнята 30 січня 1937 р.) має назву «Суд і прокуратура». Відповідно до нього правосуддя в УРСР здійснювалось Найвищими Судами УРСР та Молдавської АРСР, обласними судами, судами адміністративних округів, спеціальними судами СРСР та народними судами [125, С. 20-21]. Прийнята 20 квітня 1978 р. Конституція УРСР [91] також зазначила, що правосуддя в Українській РСР здійснюється тільки судом, судді і народні засідателі є незалежними і підкоряються тільки законові, але є відповідальними перед виборцями або органами, що їх обрали, звітують перед ними і можуть бути ними відкликані у встановленому законом порядку. Проголошення незалежності України в 1991 році стало новою сторінкою у розвитку української держави та розвитку судової діяльності і функціонування судової системи [19].

Таким чином, підсумовуючи викладене зазначене. Генезу судової діяльності та судочинства на території України до утворення незалежної, демократичної, правової держави й повернення до стандартів формування трискладової державної влади європейського зразка можна умовно поділити на декілька основних періодів, а саме: додержавний; ранніх державних утворень та Київської Русі; входження українських земель до складу Королівства Польського, Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої; Гетьманщини; входження українських земель до складу Російської імперії; період української національної державності 1917–1920 рр.; радянський період. Кожен з зазначених періодів характеризувався значними змінами як в соціально-культурному, так і в політичному житті, що призводило до зміни соціально-політичного устрою на території України.

При цьому, в кожному періоді відбувались зміни, що впливали і на судову діяльність та судочинство.

Дослідивши становлення судової діяльності на території України, в інституційному плані, звернемося до характеристики судової влади як основної якості і властивості інституту суду, яка дає йому можливість відправляти правосуддя на території держави.

В сучасній юридичній літературі є велика кількість досліджень, що присвячені характеристиці діяльності суду взагалі та судової влади зокрема. Проте не дивлячись на це, вчені так і не прийшли до єдиної усталеної думки щодо судової влади, її ознак та правової природи. Не вдаючись до системного аналізу позицій щодо характеристики судової влади, ми, застосовуючи інтегративний підхід, спробуємо узагальнити існуючі позиції і на цій основі надати власне бачення досліджуваної проблеми.

Як показує аналіз наукових джерел, в одних випадках судову владу визначають шляхом перерахування властивих їй функцій і призначення. При цьому вона визначається як самостійна і незалежна гілка державної влади, створена «для вирішення на основі закону соціальних конфліктів між державою і громадянами, самими громадянами, юридичними особами; контролю за конституційністю законів; захисту прав громадян в їх взаємовідносинах з органами виконавчої влади і посадовими особами; контролю за дотриманням прав громадян при розслідуванні злочинів і проведенні оперативно-розшукової діяльності; встановленні найбільш значимих юридичних фактів» [62, С. 44].

Інший дослідник серед сутнісних характеристик судової влади виокремив: самостійність, винятковість, підзаконний характер, повноту, що, згідно з підходом науковця, передбачає наступне: а) самостійність судової влади виражається в тому, що вона здійснюється судами автономно від інших державних органів, реалізується у властивих саме судовій владі організаційних і процедурних формах; самостійність судової влади виключає

підпорядкованість судів будь-якому зовнішньому управлінню; б) винятковість судової влади полягає в тому, що жодний інший орган держави, жодна посадова особа не має права переймати на себе функції і повноваження судів; в) підзаконність судової влади знаходить своє вираження в тому, що суди і судді діють на основі закону, її носії не мають права відступати у своїй діяльності від вимог закону; г) повнота судової влади визначається обсягом компетенції її органів, остаточністю рішень, прийнятих судовою владою, їх обов'язковістю для виконання державними органами й посадовими особами [69, С. 20].

Щодо властивостей судової влади, то науковці також не мають єдиного погляду на цю проблему. Так, Орлов Ю.К. серед специфічних властивостей (характеристик) виокремив: особливу предметну сферу реалізації судової влади, ситуативність, нормативно-правовий характер тощо [135]. Серед суттєвих ознак судової влади Воскобітова Л.А. виокремила й описала об'єктивність, легітимність і нормативність, а також предметну сферу та ситуативний характер судової влади [49, С. 129-130]. В інших випадках зміст та сутність судової влади розкривається крізь призму форм та принципів її організації і діяльності. При цьому досить показовими є акценти на тому, що судова влада – «це особлива форма діяльності держави, що здійснює свої владні повноваження спеціально створеними державними органами – судами, строго встановленій законом процесуальній формі в сфері захисту конституційного ладу, прав і законних інтересів людини і громадянина, державних органів, підприємств і організацій та інших об'єднань [245, С. 698]».

Також варто звернути увагу на те, що ті дослідники, які відстоюють цей підхід особливий акцент роблять на тому, що судова влада здійснюється «шляхом гласного, змагального, як правило, колегіального розгляду і вирішення в судових засіданнях спорів про право» [130, С. 284]. Ще в інших випадках судова влада розглядається у вигляді «самостійного публічно-

правового утворення», що представляє собою систему спеціальних державних і муніципальних органів, які «володіють передбаченими законом владними повноваженнями, направленими на встановлення істини, поновлення справедливості, вирішення спорів і покарання винних, рішення яких є обов'язковими до виконання всіма особами, яких воно стосується» [63, С. 48].

Наведені підходи є основними і такими, що дають нам можливість, підходячи комплексно до визначення поняття та сутності судової влади, сформулювати узагальнене її сприйняття. Аналіз судової діяльності та особливостей прояву судової влади під час здійснення правосуддя дає можливість звернути увагу на наступні її суттєві аспекти.

Говорячи про судову владу варто вказати на те, що вона є реальною владою, яка має можливість та інструменти досягати реалізації своєї волі. Будучи однією її різновидів соціальної, а точніше – державної влади, судова влада має всі родові ознаки і риси, що характерні будь-якій іншій соціальній владі [112, С. 14]. В той же час, маючи всі ознаки державної влади, судова влада характеризується власними ознаками, що відрізняють її від влад інших гілок державної влади. Зокрема, до них можна віднести наявність особливого джерела формування і розвитку; формування її для рішення спеціальних завдань і здійснення особливих державних функцій; наявність визначених органів, які володіють необхідними владно-примусовими повноваженнями, що дозволяють виконувати прийняті рішення; здійснення судової влади не інакше як у спеціально передбаченій формі і при використанні спеціальних процедур [102, С. 21].

Характеризуючи судову владу важливо розуміти, що судова влада, в силу своєї природи і призначення, має не тільки приватно-правовий, а й публічно-правовий характер. Це означає, що в якості провідників і носіїв судової влади виступає створювана і обумовлена характером судової влади ієрархічна система судових органів, і що ця влада проявляється не тільки у

формі правозастосування і право тлумачення, а й правотворчої діяльності [112, С. 17]. Досліджуючи і розглядаючи ознаки судової влади, важливо усвідомлювати, що судова влада, як явище і поняття нерозривно пов'язана і постійно співвідноситься, але не ототожнюється, з такими явищами і поняттями як джерело цієї влади – з одного боку і носій цієї влади з іншого.

Аналіз чинних нормативних актів України дає можливість говорити про те, що судова влада, квінтесенцією якої є її можливість і здатність приймати і впроваджувати в життя соціально-важливі рішення, будучи однією з гілок влади, своїм джерелом має народ [64]. Щодо носіїв судової влади, то в якості таких, на території України, виступає система судів.

Також, при розгляді судової влади слід виходити з того, що в сучасних умовах функціонування держави судова влада, як і інші гілки влади не існує поза нормативним регулюванням. Це положення прямо витікає зі ст. 19 Конституції України, відповідно до якої «...органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України...» [64].

Таким чином, враховуючи наведені міркування щодо суттєвих особливостей судової влади як явища, що треба враховувати при визначенні її поняття, ми цілком можемо погодитись з підходом Булкат М.С., яка проаналізувавши існуючі в сучасній науковій літературі підходи до сприйняття поняття «судова влада» запропонувала розглядати її як «відносно самостійну, легітимну, універсальну, легальну складову державної влади, що має імперативні характеристики та контрольні повноваження щодо інших складових державної влади, і забезпечує регулювання визначеного кола суспільних відносин на основі сформованих доктринальних положень про правову державу та трискладову теорію державної влади у відповідних формах та конкретно встановленими методами, що ґрунтуються на змісті ознак її єдності та особливості правовідносин [39, С. 181].

Реалізація судової влади органами судочинства направлена на досягнення певного соціального ефекту, який отримується шляхом виконання ряду функцій. Система функцій, що виконуються органами судової влади, можна поділити на дві групи, а саме: 1) основну: здійснення правосуддя як єдина форма реалізації судової влади; 2) другорядні: нормотворча, представницька, управлінська, організаційна тощо, реалізація яких регулюється переважно нормами адміністративного права і належить не до судової, а до виконавчої влади [47, С. 5].

Таким чином підводячи підсумок вище викладеному, можна зробити наступні висновки.

Генезу судової діяльності та судочинства на території України до утворення незалежної, демократичної, правової держави й повернення до стандартів формування трискладової державної влади європейського зразка можна умовно поділити на декілька основних періодів, а саме: додержавний; ранніх державних утворень та Київської Русі; входження українських земель до складу Королівства Польського, Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої; Гетьманщини; входження українських земель до складу Російської імперії; період української національної державності 1917–1920 рр.; радянський період. Кожен із зазначених періодів характеризувався значними змінами як в соціально-культурному, так і в політичному житті, що призводило до зміни соціально-політичного устрою на території України. При цьому в кожному періоді відбувались зміни, що впливали і на судову діяльність та судочинство.

Основою судової діяльності та функціонування судових органів є така їх характеристика як наявність судової влади, яку можна сприймати як відносно самостійну, легітимну, універсальну, легальну складову державної влади, що має імперативні характеристики та контрольні повноваження щодо інших складових державної влади, і забезпечує регулювання визначеного кола суспільних відносин на основі сформованих доктринальних положень

про правову державу та трискладову теорію державної влади у відповідних формах та конкретно встановленими методами, що ґрунтуються на змісті ознак її єдності та особливості правовідносин.

2.2. Інформаційна діяльність суду та її особливості

В попередніх розділах, досліджуючи особливості інформаційної діяльності ми прийшли до висновку, що її слід сприймати як сукупність систематичних цілеспрямованих дій суб'єкта направлених на створення матеріальних чи духовних благ з метою задоволення його інформаційних потреб чи інтересів. Системний аналіз даного визначення, в аспекті інформаційної діяльності суду, дає можливість виділити два основних питання, відповідь на які є важливими для розуміння сутності досліджуваного явища, а саме: 1) чому коли йде мова про діяльність суду ми говоримо про систематичну та цілеспрямовану його діяльність; 2) які блага створює суд в процесі своєї діяльності.

Характеризуючи систематичну діяльність суду, варто звернути увагу на особливості побудови державної влади в Україні. Державна влада як видове поняття, є особливим різновидом влади, а також однією з суттєвих ознак держави, яка найбільш концентровано відбиває сенс цілеспрямованого владного впливу, що виявляється в умовах функціонування суспільства як певної організації [50, С. 71-72]. Як вказує Ю.О. Фрицький, у кожній країні існує тільки одна державна влада; вона поширюється на всіх членів суспільства; розв'язує загальносуспільні проблеми; має у своєму розпорядженні специфічний апарат (механізм) для здійснення своїх завдань і функцій; встановлює формально обов'язкові для всього населення загальні правила поведінки – юридичні (правові) норми; характеризується суверенністю (суверенітетом), тобто верховенством, повнотою, неподільністю, самостійністю, формальною незалежністю від влади будь-якої організації або особи як у окремій країні, так і за її межами [246].

Відповідно до ст. 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову [64]. При цьому вона «полягає в організації та функціонуванні всіх гілок влади, спрямованих на реалізацію завдань, функцій і повноважень згідно з загальнодержавними програмами, для досягнення мети Української держави – забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя» [64]. Таким чином, функціонування держави є неможливим без наявності державної влади, яка здійснюється систематично і постійно та зникає разом з державою як політико-територіальним утворенням.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» судова влада в Україні, згідно з конституційними засадами поділу влади, здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом [195]. При цьому її реалізують судді та, у визначених законом випадках суд присяжних, шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур. Основним завданням суду, що реалізує судову владу є здійснення правосуддя. Суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України.

Враховуючи зазначене, можемо обґрунтовано говорити, що здійснення діяльності суду, як ланки судової системи відбувається постійно, систематично та цілеспрямовано. І лише припинення функціонування держави, як єдиного політико-правового утворення, тобто втрата нею самостійності, може бути причиною припинення функціонування судової гілки влади взагалі і окремих судів зокрема. Також говорячи про блага, що створює суд в процесі своєї діяльності, варто особливо підкреслити, що основним завданням суду є здійснення правосуддя та забезпечення кожному права на справедливий суд і повагу до інших прав і свобод гарантованих Конституцією і законами України. В цьому аспекті головним

благом, як результатом діяльності суду є стабільне функціонування режиму законності і правопорядку в державі.

Враховуючи проведений в попередньому підрозділі аналіз становлення судової діяльності та судової влади на території України, звернемося до характеристики інформаційної діяльності суду та її особливостей. *Інформаційну діяльність суду* можна визначити як сукупність систематичних цілеспрямованих дій суду направлених на створення матеріальних чи духовних благ з метою задоволення інформаційних потреб чи інтересів зацікавлених осіб в порядку передбаченому чинним законодавством. Інформаційна діяльність взагалі, та інформаційна діяльність суду зокрема, може бути поділена на три основні групи, а саме: а) інформаційна діяльність направлена на вироблення інформації (створення); б) інформаційна діяльність направлена на задоволення інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією (збирання, одержання, зберігання, використання, поширення); в) інформаційна діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності (охорона та захист інформації, що потрапила до суду і має обмежений режим доступу).

Інформаційну діяльність суду, що направлена на створення інформації можна визначити як сукупність послідовних цілеспрямованих дій суду, що здійснюються уповноваженими працівниками суду, результатом яких є надання певної форми відомостей, які надходять ззовні та їх презентації іншим особам.

Аналіз практики діяльності суду дає можливість в структурі цього виду інформаційної діяльності виділити дві основних групи, а саме: 1) інформаційна діяльність, яка здійснюється апаратом суду; 2) інформаційна діяльність, що вчиняється корпусом суддів в процесі здійснення правосуддя.

Апарат суду є невід'ємним структурним підрозділом конкретного судового органу суду, головним завданням якого є організаційне

забезпечення роботи цього суду. Апарат суду здійснює свою діяльність відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [195] та Положення про апарат суду [150], що розробляється на підставі Типового положення про апарат суду [229] та затверджується зборами суддів відповідного суду. Дослідження типового положення на предмет функцій апарату суду, дає можливість констатувати, що до функцій апарату суду входять повноваження, які можна віднести до інформаційної діяльності. Детальний аналіз другого розділу типового положення дає можливість структурувати цю інформаційну діяльність.

В структурі інформаційної діяльності апарату суду можна виділити: а) інформаційну діяльність направлену на організаційне, інформаційно-довідкове й документальне забезпечення функціонування суду; б) інформаційну діяльність направлену на належне ведення діловодства; в) інформаційну діяльність пов'язану з кадровим забезпеченням суду.

Інформаційна діяльність спрямована на організаційне, інформаційно-довідкове й документальне забезпечення функціонування суду слід має за мету реалізацію таких функцій як: 1) створення належних умов діяльності суду для ефективного виконання суддями покладених на них повноважень; 2) здійснення організаційного, інформаційно-довідкового й документального забезпечення підготовки справ і матеріалів для розгляду суддями; 3) забезпечення ведення журналів (протоколів) судового засідання, фіксування судового процесу (судових засідань) технічними засобами, проведення відеоконференцій; 4) організації та забезпечення ведення діловодства в суді, забезпечення підготовки й складання документів відповідно до інструкції з діловодства в суді, інших актів законодавства України; 5) забезпечення ведення, обліку, формування, опрацювання, надсилання, друкування, тиражування, використання, зберігання та знищення матеріалів, документів та інших матеріальних носіїв інформації, пов'язаних із діяльністю суду; б) участь в аналізі судової статистики, вивчення та узагальнення судової

практики, забезпечення підготовки аналітичних довідок, таблиць, інформації з питань судової статистики; 7) організації бібліотечно-інформаційної роботи в суді; 8) здійснення інформаційного наповнення веб-сайту суду; 9) забезпечення розроблення проектів актів стосовно організації внутрішньої діяльності суду.

До інформаційної діяльності апарату суду направленої на належне ведення діловодства можна віднести реалізацію таких функцій як: 1) організація та забезпечення ведення діловодства в суді, забезпечення підготовки та складання документів згідно з положеннями інструкції з діловодства в суді, а також інших актів законодавства України; 2) організація комплектації архіву, підготовка документів та архівних справ для передання їх в установленому порядку для постійного зберігання в архів чи їх знищення; 3) складання та подання в установленому порядку статистичної звітності про стан роботи суду, формування оглядів статистичних даних про підсумки діяльності суду;

До інформаційної діяльності пов'язаної з кадровим забезпеченням суду можна віднести реалізацію таких функцій як: 1) ведення кадрового діловодства суду, так само і особових справ суддів у порядку, визначеному Державною судовою адміністрацією України за погодженням з Радою суддів України; 2) здійснення ведення автоматизованої системи обліку кадрів суду (до початку роботи Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи); 3) забезпечення ведення військового обліку та здійснення бронювання для працівників суду.

В процесі реалізації зазначених функцій апаратом суду, уповноважена особа (працівник суду), обробляючи отриману інформацію, об'єктивує її у відповідному документі чи сукупності документів, що мають юридичне значення, і які є єдиним комплексним об'єктом інформаційної діяльності. Так, документальне забезпечення підготовки справ і матеріалів для розгляду суддями об'єктивується у належним чином оформленій судовій справі, яка

містить послідовне зібрання відповідних документів та має вигляд судової справи в розумінні п.п. 1.2.1 п. 1.2. Положення про автоматизовану систему документообігу суду [149]. Організація та комплектування архіву об'єктивується у належній підготовці документів та судових справ для передачі їх у встановленому порядку на постійне зберігання до архівів. Ведення кадрового діловодства суду об'єктивується у створенні особових справ суддів, що працюють в відповідному суді.

Говорячи про інформаційну діяльність, що направлена на вироблення (створення) інформації, і яка проводиться корпусом суддів слід зазначити наступне. Безпосередня діяльність суду виявляється у здійсненні правосуддя шляхом розгляду і вирішення у судових засіданнях в особливій, встановленій законом, процесуальній формі цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ. Особливості їх розгляду врегульовані відповідними процесуальними кодексами.

Судовий розгляд, як певний процесуальний порядок відправлення правосуддя, складається зі стадій. При здійсненні правосуддя суд, неухильно дотримуючись норм матеріального та процесуального права, забезпечує їх (справ) справедливий, неупереджений та упродовж розумного, але не більш встановленого законом строку розгляд і вирішення з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Стадія судового розгляду складається з чотирьох частин, кожна з яких має свої значення, зміст і призначена для вирішення певного кола питань. Це – підготовча частина; розгляд справи по суті; судові дебати; ухвалення та оголошення рішення. В результаті проходження справи через кожну з зазначених стадій, суд має можливість об'єктивно, повно, на підставі закону оцінити надані по справі докази та винести правосудне рішення.

На кожній з зазначених стадій розгляду справи суд здійснює інформаційну діяльність, яка направлена на вироблення інформації, і яка дає

можливість сторонам справи належним чином, відповідно до чинного законодавства України, надати суду необхідні докази по справі, провести належним чином судове засідання, винести рішення. Так, на підготовчій стадії суд, оцінивши надані йому докази і, роблячи висновок про можливість розгляду даної справи в даному суді, постановляє рішення про розгляд справи із вказівкою конкретної дати судового розгляду.

На стадії розгляду справи по суті, суд, в процесі розгляду справи може видавати різні рішення у формі ухвали, наприклад про призначення експертизи. Стадія судових дебатів пов'язана з виступами сторін, в яких вони підбивають підсумки тому, що мало місце на судовому засіданні, аналізують досліджені докази та висловлюють свою кінцеву позицію по справі. На останній стадії, суд оцінивши надані докази, проаналізувавши аргументи сторін, які були надані сторонами в судовому засіданні, оцінивши позиції сторін, які вони висловили в судових дебатах, постановляє рішення у конкретній справі, що оформлюється у вигляді ухвали, рішення чи постанови, що містять всю необхідну для сторін та суспільства інформацію щодо результатів розгляду конкретної справи.

Враховуючи зазначене вище, можемо говорити про те, що інформаційна діяльність суду, що направлена на створення інформації відбувається в процесі відправлення судом правосуддя в рамках судового процесу. При цьому її об'єктивізація відбувається на всіх стадіях розгляду справи та має форму відповідних судових рішень та інших процесуальних документах, що продукуються ним відповідно до чинного законодавства України.

Друга група інформаційної діяльності суду пов'язана із задоволенням інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією. Її можна визначити як цілеспрямовану діяльність суду, що здійснюється уповноваженими органами, і яка направлена на задоволення поточних та спеціальних інформаційних потреб зацікавлених осіб в рамках

чинного законодавства України, що об'єктивується у формі одержання, використання інформації, поширення та зберігання інформації. Розкрити особливості цього виду інформаційної діяльності суду можна шляхом характеристики суб'єктного складу осіб, інформаційні інтереси яких задовольняє суд.

Аналіз практики судової діяльності дає можливість виділи наступні групи суб'єктів, які можуть мати інтереси, що задовольняються інформаційною діяльністю суду: 1) держава; 2) фізичні особи, підприємства, установи, організації; 3) сторони справи.

Функціонуючи як самостійний суб'єкт відносин, держава має і повинна мати всю необхідну інформацію щодо стану справ на її території, в тому числі і щодо відправлення правосуддя та додержання режиму правопорядку. Враховуючи те, що відправлення правосуддя на території України здійснюється судами цю інформацію держава в особі уповноважених нею органів має можливість одержати в судах у формі різних статистичних даних, що відображають стан справ в процесі функціонування судової гілки влади. Всі уповноважені державою органи, в компетенцію яких входять дані повноваження, мають право направити відповідний запит для отримання необхідних відомостей. Також, відповідно до Закону України «Про державну статистику» [166] судові органи подають у порядку та строки передбачені цим законом статистичні відомості щодо їх діяльності для створення єдиної системи обліку та статистики на всій території України та її узгодження з міжнародними стандартами і методологією.

Фізичні особи, підприємства, установи та організації, що не є учасниками конкретного процесу можуть мати, відповідно до чинного законодавства, певні інтереси, які можуть задовольнятись інформаційною діяльністю суду. Характеризуючи фізичну особу як суб'єкта, який має інформаційний інтерес слід вказати, що чинне законодавство України її визначає як людину, що є учасником правових відносин. Відповідно до

юридичної енциклопедії фізичною особою є громадянин України, іноземець чи особа без громадянства, які є суб'єктами правовідносин [258, С. 567].

Для того щоб фізична особа мала можливість набувати права і обов'язки та вступати в правові відносини, в тому числі і для задоволення свого інформаційного інтересу, вона має мати такий необхідний юридичний елемент як правосуб'єктність, тобто здатність бути учасником конкретних правовідносин, що визнається законом [224, С. 319]. Щодо підприємств, установ і організацій як суб'єктів, які мають інформаційні інтереси варто зазначити наступне. Чинне законодавство України юридичною особою визнає організацію, створену та зареєстровану у встановленому законом порядку, що наділена цивільною правосуб'єктністю та дієздатністю, і яка може бути позивачем та відповідачем у суді.

Інформаційні інтереси зазначених суб'єктів проявляються у потребі мати відповідну інформацію, яка характеризує стан речей безпосередньо чи опосередковано пов'язаних з даними суб'єктами. Зокрема, в процесі свого функціонування фізична особа чи юридична особа періодично стикається з ситуацією, коли чинне законодавство вимагає надати відомості, які підтверджують факт відсутності судимості фізичної особи чи наявності судових справ щодо юридичної особи. Зокрема, фізична особа таку інформацію має надати під час оформлення дозволу на володіння зброєю, а юридична особа під час подання документів на участь у державному тендері на надання товарів, робіт, послуг за бюджетні кошти. Задоволення цих інформаційних потреб відбувається відповідно до чинного законодавства шляхом звернення до відповідних органів, в тому числі і до судових.

Сторони судової справи також мають інформаційні інтереси, які можуть бути задоволені виключно інформаційною діяльністю суду. Зокрема, інформація про перебіг справи, склад матеріалів справи, рішення справи можуть бути їм надані лише в суді в порядку передбаченому законодавством України. Задоволення цих інформаційних інтересів передбачене чинним

законодавством і ним гарантується шляхом законодавчого закріплення право учасників справи. Зокрема відповідно до 49 статті Цивільного процесуального кодексу України [250], ст. 42 Господарського процесуального кодексу України [52], ст. 44 Кодексу адміністративного судочинства України [86] учасники справи мають право: ознайомлюватися з протоколом судового засідання, записом фіксування судового засідання технічними засобами, робити з них копії, подавати письмові зауваження з приводу їх неправильності чи неповноти; ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них витяги, копії, одержувати копії судових рішень. Реалізація цих прав здійснюється шляхом звернення до суду з заявою на ознайомлення з інформацією чи отримання відповідної інформації в порядку передбаченому чинним законодавством.

Також дані права можуть бути реалізовані представниками сторін справи, зокрема адвокатами. Так відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [161] до професійних прав адвоката належить право: збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою; ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом; звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб; одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань та інші. Зазначені інформаційні права адвокат, як представник сторони реалізує шляхом подання адвокатського запиту [219, С. 138]. Відповідно до ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську

діяльність» адвокатським запитом законодавець вважає «...письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту. Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом» [161].

Підсумовуючи викладене щодо характеристики інформаційної діяльності суду направленої на задоволення інтересів зацікавлених суб'єктів можна виділити таку її особливість як наявність ініціативи-каталізатора, яка підставою для здійснення інформаційної діяльності суду. Ця зацікавленість об'єктивується в інформаційному інтересі, який може бути задоволений лише шляхом отриманні відповідної інформації від відповідного суду.

До третьої групи інформаційної діяльності суду включається діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів, що направлена на захист від несанкціонованого доступу до інформації, що знаходиться у володінні суду, яку слід визначити як сукупність правових, адміністративних, організаційних та інших заходів, здійснюваних уповноваженими особами відповідного суду, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї. Ця діяльність має суто внутрішньо-організаційний характер і здійснюється на підставі Закону України «Про доступ до публічної інформації» [171] та Положення про порядок організації доступу до публічної інформації, що знаходиться у володінні суду які затверджуються наказами керівників апаратів відповідних судів [151].

Безпосередні особливості здійснення такої діяльності на практиці, ми розглянемо в наступному розділі.

Таким чином, враховуючи все вище викладене можемо зробити наступні висновки. Інформаційна діяльність суду це сукупність систематичних цілеспрямованих дій суду, направлених на створення матеріальних чи духовних благ з метою задоволення інформаційних потреб чи інтересів зацікавлених осіб в порядку передбаченому чинним законодавством.

Інформаційна діяльність суду зокрема, може бути поділена на три основні групи, а саме: 1) інформаційну діяльність спрямовану на вироблення інформації (створення); 2) інформаційну діяльність спрямовану на задоволення інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією (збирання, одержання, зберігання, використання інформації судом, поширення); 3) інформаційна діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності (охорона та захист).

Інформаційну діяльність суду зі створення інформації можна визначити як сукупність послідовних цілеспрямованих дій суду, направлених на вироблення нової інформації на основі наданих відомостей, а також надання певної форми відомостям, які надходять ззовні та презентація цього результату іншим особам. В структурі цього виду інформаційної діяльності виділяються дві основних групи, а саме: 1) інформаційна діяльність, яка провадиться апаратом суду; б) інформаційна діяльність, що провадиться суддівським корпусом під час здійснення правосуддя.

В структурі інформаційної діяльності апарату суду виділяється:

- 1) інформаційна діяльність спрямована на організаційне, інформаційно-довідкове й документальне забезпечення функціонування суду;
- 2) інформаційна діяльність спрямована на належне ведення діловодства;
- 3) інформаційна діяльність пов'язана з кадровим забезпеченням суду.

Інформаційна діяльність, що спрямована на створення інформації здійснюється суддівським корпусом та реалізується під час здійснення правосуддя шляхом розгляду у судових засіданнях цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ в процесуальній формі встановленій законом. Особливості створення інформації під час розгляду судових справ врегульовані відповідними процесуальними кодексами. При цьому об'єктивація створеної інформації відбувається на всіх стадіях розгляду справи та має форму відповідних судових рішень, що постановляються суддівським корпусом відповідно до чинного законодавства України.

Друга група інформаційної діяльності суду пов'язана з інформаційною діяльністю спрямованою на задоволення інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією. Її особливістю є наявність ініціативи-каталізатора, що відходить від зацікавленої особи. Лише зацікавленість відповідних суб'єктів є підставою інформаційної діяльності суду. Ця зацікавленість об'єктивується в інформаційному інтересі, який може бути задоволений лише шляхом отримання відповідної інформації від конкретного суду. Отримання інформації здійснюється в порядку передбаченому чинним законодавством і може здійснюватися як особисто, так і через представника, зокрема адвоката.

До третьої групи інформаційної діяльності суду включається діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів, що спрямована на захист від несанкціонованого доступу до інформації, що знаходиться у володінні суду яку слід визначити як сукупність правових, адміністративних, організаційних та інших заходів, здійснюваних уповноваженими особами відповідного суду, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї. Ця діяльність має суто внутрішньо організаційний характер.

Висновки до розділу 2

В процесі здійснення теоретико-правової характеристики інформаційної діяльності суду в Україні ми прийшли до наступних висновків. Генезу судової діяльності та судочинства на території України до утворення незалежної, демократичної, правової держави й повернення до стандартів формування трискладової державної влади європейського зразка можна умовно поділити на декілька основних періодів, а саме: додержавний; ранніх державних утворень та Київської Русі; входження українських земель до складу Королівства Польського, Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої; Гетьманщини; входження українських земель до складу Російської імперії; період української національної державності 1917–1920 рр.; радянський період. Кожен з зазначених періодів характеризувався значними змінами як в соціально-культурному, так і в політичному житті, що призводило до зміни соціально-політичного устрою на території України. При цьому в кожному періоді відбувались зміни, що впливали і на судову діяльність та судочинство взагалі та на інформаційну діяльність судових органів зокрема.

Основою судової діяльності та функціонування судових органів є така їх характеристика як наявність судової влади, яку можна сприймати як відносно самостійну, легітимну, універсальну, легальну складову державної влади, що має імперативні характеристики та контрольні повноваження щодо інших складових державної влади, і забезпечує регулювання визначеного кола суспільних відносин на основі сформованих доктринальних положень про правову державу та трискладову теорію державної влади у відповідних формах та конкретно встановленими методами, що ґрунтуються на змісті ознак її єдності та особливості правовідносин.

Інформаційна діяльність суду це сукупність систематичних цілеспрямованих дій суду спрямованих на створення матеріальних чи духовних благ з метою задоволення інформаційних потреб чи інтересів

зацікавлених осіб в порядку передбаченому чинним законодавством. Інформаційна діяльність суду зокрема, може бути поділена на три основні групи, а саме: 1) інформаційна діяльність спрямована на вироблення інформації (створення); б) інформаційна діяльність спрямована на задоволення інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією (збирання, одержання, зберігання, використання інформації судом, поширення); в) інформаційна діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності (охорона та захист).

Інформаційну діяльність суду зі створення інформації можна визначити як сукупність послідовних цілеспрямованих дій суду, направлених на вироблення нової інформації на основі наданих відомостей, а також надання певної форми відомостям, які надходять із зовні та презентація цього результату іншим особам. В структурі цього виду інформаційної діяльності виділяються дві основних групи, а саме: 1) інформаційна діяльність, яка провадиться апаратом суду; 2) інформаційна діяльність, що провадиться суддівським корпусом під час здійснення правосуддя.

В структурі інформаційної діяльності апарату суду виділяється:

- 1) інформаційна діяльність спрямована на організаційне, інформаційно-довідкове й документальне забезпечення функціонування суду;
- 2) інформаційна діяльність спрямована на належне ведення діловодства;
- 3) інформаційна діяльність пов'язана з кадровим забезпеченням суду.

Інформаційна діяльність, що направлена на створення інформації здійснюється суддівським корпусом та реалізується під час здійснення правосуддя шляхом розгляду у судових засіданнях цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ в процесуальній формі встановленій законом. Особливості створення інформації під час розгляду судових справ врегульовані відповідними процесуальними кодексами. При цьому об'єктивація створеної інформації відбувається на всіх стадіях розгляду справи та має форму відповідних судових рішень, що

постановляються суддівським корпусом відповідно до чинного законодавства України.

Друга група інформаційної діяльності суду пов'язана з інформаційною діяльністю спрямованою на задоволення інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією. Її особливістю є наявність ініціативи-каталізатора, що відходить від зацікавленої особи. Лише зацікавленість відповідних суб'єктів є підставою інформаційної діяльності суду. Ця зацікавленість об'єктивується в інформаційному інтересі, який може бути задоволений лише шляхом отримання відповідної інформації від конкретного суду. Отримання інформації здійснюється в порядку передбаченому чинним законодавством і може здійснюватися як особисто, так і через представника, зокрема адвоката.

До третьої групи інформаційної діяльності суду включається діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів, що направлена на захист від несанкціонованого доступу до інформації, що знаходиться у володінні суду, яку слід визначити як сукупність правових, адміністративних, організаційних та інших заходів, здійснюваних уповноваженими особами відповідного суду, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї. Ця діяльність носить суто внутрішньо організаційний характер.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДУ

3.1. Проблеми правового регулювання етапів інформаційної діяльності судів України

Виходячи з того, що дослідження інформаційної діяльності суду проводиться в аспекті динаміки здійснення зазначеної діяльності, спираючись на вище запропоновані класифікації видів інформаційної діяльності суду пропонуємо звернутись до аналізу діючого законодавства, що регулює дані відносини в Україні і виявити проблеми правового регулювання інформаційної діяльності на кожному її етапі. Залежно від призначення інформації, яка надходить до суду його інформаційна діяльність може варіативно втілюватись в певних етапах. Варіативність означає, що всі виділені етапи діяльності не завжди є в наявності, а також виникають та протікають не завжди в тій послідовності, що зазначено нами нижче. Кожен із цих етапів містить в собі конкретні види дій, що в тій чи іншій мірі регламентуються законними та підзаконними актами. Регламентація цієї діяльності містить в собі встановлення прав та обов'язків суб'єктів, що працюють із певним інформаційним об'єктом, а також обмеження та спеціальні режими відносно спеціальних інформаційних об'єктів.

Дослідження інформаційної діяльності та характеристика її етапів залежатиме від того, із якою інформацією та якими її носіями буде працювати апарат суду та суддівський корпус. Для подальшого дослідження необхідно в'яснити співвідношення понять інформації та носіїв інформації (документу), оскільки інформаційна діяльність суду на кожному етапі має справу саме із певними носіями інформації, переважно із документами. Поняття інформації та правової інформації було нами визначено в першому розділі даної роботи тільки нагадаємо, що поняття загальної інформації ми отримали із діючого законодавства і розуміємо під цим будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або

відображені в електронному вигляді. Правова інформація була нами визначена як інформація, яка містить відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику, а також відомості, використання яких буде тягнути за собою зміну прав та обов'язків суб'єкта використання.

Визначення поняття «документ» міститься в діючому законодавстві України на рівні законодавчих актів [167, 168, 169, 171, 173], а також в міжнародних актах на рівні міжнародних стандартів [7, 8, 9], які Україна бере за основу при розробці підзаконного правового регулювання [76]. Документ оформлений згідно з установленим порядком матеріальний об'єкт, що містить у зафіксованому вигляді інформацію має відповідно до чинного законодавства юридичну силу [57, 58]. Інформація, зафіксована на матеріальному носії, основною функцією якого є зберігати та передавати її в часі та просторі [76]. Змістом документа є інформація в документі, потреба, зафіксувати яку — основна мета його створення [128].

Так само, на сьогодні в діючому законодавстві набуло поширення поняття «електронний документ». Електронний документ визначається державними стандартами залежно від галузі використання даного терміну, але загальним та усталеним у вітчизняних державних стандартах та на міждержавному рівні електронним документом вважається такий документ, інформація в якому подана у формі електронних даних і для використання якого потрібні засоби обчислювальної техніки [76]. Так само електронним документом також вважається, документ що виконаний як структурований набір даних, що створюються програмно-технічними засобами [57]. Такий підхід до визначення електронного документу демонструє також і законодавчий рівень регулювання [58].

Співставляючи наведені визначення інформації та документа можна говорити про те, що інформація є: змістом документу паперового чи

електронного, а також метою створення самого документу. Враховуючи дане положення, при характеристиці етапів інформаційної діяльності суду ми будемо мати на увазі діяльність суду із правовою інформацією, яка може бути відображена в паперових чи електронних документах.

Інформація, яка є об'єктом інформаційної діяльності суду може міститись в процесуальних та непроцесуальних документах. Розмежування даних об'єктів здійснюється залежно від призначення інформації та її процесуального режиму, тобто відповіді на питання чи має дана інформація процесуальну роль при здійсненні корпусом суддів правосуддя.

Визначення етапів інформаційної діяльності як науковці, так і діюче законодавство не надає, але виходячи із в подальшому для даного дослідження під етапами інформаційної діяльності ми будемо розуміти наявність певних складових частин діяльності суб'єктів інформаційних відносин. Етапами інформаційної діяльності можна вважати збирання, створення, використання (розпорядження), зберігання інформаційних об'єктів не залежно від носія в якому виражена інформація

Відповідно до статті 9 Закону України «Про інформацію» виділяються основні види інформаційної діяльності, такі як створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації [177]. Інформаційна діяльність може складатись із різних варіацій видів діяльності, які в подальшому ми будемо характеризувати як етапи, а саме: збирання, зберігання; збирання, обробка, зміна (створення нової інформації на основі зібраної); збирання, розпорядження; тощо.

Законодавчі та підзаконні акти України не встановлюють певних обов'язкових етапів інформаційної діяльності для суб'єктів інформаційних відносин, але для деяких суб'єктів, наприклад, як в нашому випадку, для суду як для суб'єкта інформаційних відносин є обов'язково встановлені етапи інформаційної діяльності. Етапи інформаційної діяльності суду

зазначаються у відповідних нормативних актах під час опису порядку правового регулювання його діяльності, як то:

- 1) інформаційна діяльність суду, що направлена на відправлення правосуддя (вчиняється корпусом суддів в процесі здійснення правосуддя): збирання; використання, в тому числі розпорядження; створення; зберігання.
- 2) інформаційна діяльність суду направлена на виконання організаційно-господарської та розпорядчої діяльності суду (здійснюється апаратом суду): збирання; використання; створення; надання інформації; зберігання.

Для ефективного здійснення наукового дослідження та для запобігання повторів щодо характеристики різних видів інформації на тих же самих етапах, аналіз здійснюватиметься відразу за двома параметрами: етапи інформаційної діяльності та вид інформації залежно від функції суду, із виконанням якої пов'язана інформація. В подальшому характеристика кожного із етапів інформаційної діяльності надаватиметься для обох видів інформації. При наявності особливостей інформації, які відображаються в конкретному етапі інформаційної діяльності, вона буде зазначатись із вказівкою на те, що вона притаманна інформаційній діяльності направленої на здійснення правосуддя чи характерна для діяльності пов'язаній із здійсненням розпорядчої діяльності суду.

Етап збирання інформації присутній в обох видах інформаційної діяльності, і включає в себе дії із приймання інформації в документованому вигляді як в паперовій, так і в електронній формі. Приймання інформації здійснюється у вигляді документів відповідним підрозділом – канцелярією суду. Відповідальні працівники здійснюють первинну обробку документів шляхом перевірки цілісності конвертів (пакетів), розкриває, перевіряє правильність адреси, цілісність судової справи, наявність додатків, розподіляються по адресатам, здійснюється реєстрація в автоматизованій системі документообігу. На даному етапі інформаційна діяльність суду з

усіма об'єктами інформаційної діяльності суду регулюється нормам, що охоплюють питання документування управлінської діяльності та діловодства.

Етап використання є наступним в інформаційній діяльності суду. Залежно від обсягів повноважень суб'єктів – використання інформації може здійснюватись у вигляді ознайомлення, передання, переробки, адаптації. Використання інформації починається з моменту надходження її до суду, із первинної обробки документів, в яких міститься інформація. Під первинною обробкою розуміється її фіксація шляхом реєстрації, розподілу та перерозподілу документів. Реєстрація є фактом легітимного надходження та перебування документу та інформації, що в ньому відображена в суді. Реєстрація здійснюється із метою обліку та контролю за виконанням та використанням інформації зафіксованої в документах.

Також використання може бути етапом інформаційної діяльності суду, коли сам суд створює процесуальну та непроцесуальну інформацію і відповідно її задокументовує. Використання процесуальної та непроцесуальної інформації мають свої особливості. Використання процесуальної інформації здійснюється шляхом направлення її до судових справ, яке здійснюється в міру надходження до суду, в результаті чого формуються судові справи. Діюче законодавство щодо видів використання процесуальних документів [172] встановлює незакритий перелік таких дій: 1) проголошення судом прилюдно у будь-який спосіб; 2) відтворення (повністю або частково); 3) оприлюднення в друкованих виданнях; 4) оприлюднення у засобах масової інформації; 5) оприлюднення через створення баз даних судових рішень. Причому перший вид використання може здійснювати тільки суд. Інші види використання інформації вважаються законодавцем правом кожного. Здійснення етапу використання інформації забезпечується загальним цілодобовим безоплатним доступом до реєстру судових рішень на офіційному веб-порталі судової влади України. Такий доступ надає

можливість користувачу здійснювати пошук, перегляд, копіювання та роздрукування судових рішень або їхніх частин.

Також під поняття використання інформації підпадає така діяльність суду як надання судової справи для ознайомлення та видачі копій документів. Ознайомлення з інформацією врегульовано як процесуальними кодексами, так і підзаконними актами, що регулюють діловодство в судах. Ознайомлення як використання інформації складається із двох зустрічних повноважень: з одного боку суд має право сам ознайомлюватись із інформацією відображеною в документах та створює можливості для ознайомлення з інформацією іншим особам; з іншого – ознайомлюватись з інформацією можуть тільки визначені в законодавстві особи, після перевірки їх повноважень. Крім того, особи мають право ознайомитись тільки за умови дотримання порядку, що встановлений в діючому законодавстві для кожного із видів інформаційних об'єктів. Звідси випливає, що ознайомлення як частина етапу використання врегульований за двома параметрами: суб'єктивним складом та порядком здійснення даної дії. Обидва названих параметри є засобами забезпечення права на інформацію, яке включає збереження персональних даних, конфіденційності інформації, з іншого боку врівноважується процесуальними принципами гласності та змагальності.

Етап використання інформації має особливість щодо свого територіального здійснення. Так, використання інформації судом може мати два режими використання: 1) у приміщенні суду; 2) використання інформації за межами суду. Такий поділ буде мати велике значення в подальшому, коли ми будемо обговорювати особливості правового регулювання діяльності суду із інформацією із обмеженим доступом. Використання інформації на території суду втілюються у таких діях як: первинна обробка інформації, формування її у справу, надання інформації для ознайомлення.

В другому випадку використання інформації судом відбувається коли суд направляє справу за межі суду. Таке використання характеризується тим,

що направлення інформації за межі суду може відбуватись за наявності відразу двох умов. Першою умовою є наявність відповідного процесуального документу, оформленого відповідно до вимог нормативних актів (наявність підпису відповідальної особи, номер справи, підстави направлення). Другою умовою є цільове призначення інформації, що міститься у справі. Метою використання інформації поза приміщення суду може бути тільки для цілей вказаних у процесуальному законодавстві, як то: перегляд справи в апеляційній чи касаційній інстанції; направлення до іншого місцевого господарського суду; направлення до експертних установ для проведення експертизи; передання до слідчих органів.

В результаті такого використання інформації як направлення судової справи за межі суду здійснюється створення справи замітника (жетона). Даним способом фіксується факти того, що процесуальна інформація існує, дана інформація була правомірно зібрана, знаходиться в правомірному використанні та розпорядженні конкретного суду, на момент існування замітника (жетона) повна процесуальна інформація знаходиться в уповноваженого суб'єкта (експерт, суд апеляційної чи касаційної інстанції, слідчі органи). При наявності в судовій справі і замітника (жетона), і відправлених за межі суду документів це означає, що інформація судової справи була використана іншими уповноваженими суб'єктами для створення нової інформації, яка має надати додаткові можливості для ефективного виконання судом функції справлення правосуддя.

У випадку факту заміни, відсутності, пошкодження документів справи або неповернення (загублення) судової справи до суду, відповідні працівники фіксують в акті факт неповернення відповідних носіїв інформації. Один примірників такого акту підшивається до справи, другий - надсилається органу, від якого надійшла чи мала б надійти справа. Для уникнення випадків псування та зникнення справ, останні заборонено передавати через сторонніх (не уповноважених) осіб. Зазначені дії відповідальних осіб кваліфікуються як

порушення, за здійснення якого вони притягуються до відповідальності передбаченої законодавством. Щодо передання інформації за межі суду виникає як мінімум дві групи питань.

Перша група питань стосується важливості та якості інформації відображеної в загублених, змінених документах, а також можливості здійснення в подальшому ефективного правосуддя на основі замітника (жетона). В даному моменті, зіштовхуються тотожність документа як матеріального невідновлюваного об'єкту матеріального світу та інформації, яка своєю якістю має розмноження. Копіювання та відтворення процесуальних документів в електронному вигляді в автоматизованій системі документообігу суду забезпечує підвищення ефективності роботи суду з інформацією, яка потрапляє у його відання. Так само, автоматизована система, полегшує також відновлення інформації, необхідної для відновлення окремих документів чи в цілому судової справи.

Друга група питань щодо виду та обсягів відповідальності працівників, які здійснюють інформаційну діяльність суду. На нашу думку, стоятиме питання про застосування до них дисциплінарної відповідальності, але наскільки є можливим застосування цивільно-правової відповідальності у випадку неможливості відновлення втраченої інформації у вигляді речових доказів чи інших процесуальних документів, залишається проблемою, яка виходить за рамки нашого дослідження.

Особливістю використання інформації пов'язаної із виконанням судом функції правосуддя є те, що правове регулювання даного етапу здійснюється процесуальним законодавством. Це є відмінністю від використання інформації пов'язаної із виконанням організаційно-господарської та розпорядчої функції. Правове регулювання використання такого виду інформації здійснюється відповідно до загальних правил діловодства та документування управлінської діяльності. Така особливість зумовлена

змістовним наповненням інформації, і відповідно тягне за собою встановлення іншого правового режиму для її використання.

В етапі використанні об'єктів інформаційної діяльності сполучаються дії, які направлені не тільки на використання, але й на розпорядження об'єктами такої діяльності. Законодавець не розмежовує використання та розпорядження об'єктами інформаційної діяльності суду, але встановлює перелік повноважень суб'єктів інформаційної діяльності суду щодо можливості здійснення тих чи інших дій окремими суб'єктами. Це відрізняє об'єкти авторського права, щодо яких законодавцем визначено зміст таких повноважень як використання та розпорядження. Останні в авторському праві визначені саме як правомочності автора, а не як етапи інформаційної діяльності. Крім того, об'єкти інформаційної діяльності суду не є об'єктами авторського права (за виключенням безпосередньо об'єктів авторських прав, щодо яких здійснюється захист порушених прав).

Як правило, інформаційна діяльність суду із використання та розпорядження інформацією не розділяється на окремі етапи. В окремих випадках можна тільки умовно виділити розпорядження як окремий напрямок судової діяльності, що окремих видів документів в межах етапу використання інформації. Так, відповідно до Закону України «Про доступ до судових рішень» [172] суд здійснює розпорядження інформацією зафіксованої в рішеннях суду, зокрема здійснює офіційне опублікування судових рішень. Крім того, відповідно до положень того ж закону, видом розпорядження інформацією, що міститься в судових рішеннях можна вважати їх офіційну публікацію у друкованих виданнях, також в скороченому обсязі, якщо це виправдано метою видання. Наприклад, відповідно до ч. 4 статті 222 Господарсько процесуального кодексу України «...на вимогу учасника справи або за ініціативою суд шляхом повного або часткового відтворення технічного запису судового засідання суд здійснює

використання та розпорядження інформацією, що міститься в такому записі...» [52].

Повноваження суду щодо розпорядження інформацією встановлені також на підзаконному рівні. Зокрема, пп.8-10 ч.2 розділу 3 Положення про автоматизовану систему документообігу суду визначає такий спосіб розпорядження як: «...надсилання через контакт-центр виконавчих документів, судових рішень, повідомлень, судових повісток, судових повісток-повідомлень та інших процесуальних документів або їх веб-адрес в Єдиному державному реєстрі судових рішень учасникам судового процесу та іншим особам за допомогою електронної пошти або інших засобів зв'язку (зокрема мобільного), які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику; надання особам інформації про стан розгляду судових справ за допомогою електронного кабінету, контакт-центру та веб-порталу у випадках, встановлених законом; розміщення на веб-порталі оголошень про виклик в суд осіб (відповідача, третьої особи, свідка), зареєстроване місце проживання (перебування), місцезнаходження чи місце роботи яких невідоме; оприлюднення у випадках, встановлених законом, іншої інформації на веб-порталі, веб-сайтах Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України...» [149].

Етап створення об'єктів інформаційної діяльності суду здійснюється уповноваженими особами. Залежно від того чи створюється інформація на виконання функції правосуддя суддівським корпусом, чи створення інформації відбувається на виконання управлінсько-організаційної функції апаратом суду її можна поділити на інформацію відображену у процесуальних документах та інформацію, що відображена в непроцесуальних документах.

Інформація відображена в процесуальних та непроцесуальних документах створена уповноваженими особами визнається офіційною. Так само, офіційним визначається збирання, листування такою документацією.

Відразу зазначимо, що в даному дослідженні ми зосереджуємо увагу на правовому регулюванні інформації, що відображена в процесуальних документах, створених суддівським корпусом та іншими учасниками процесу, а також на аналізі правового регулювання створення непроцесуальних документів, що містять інформацію створену апаратом суду, яка є виникає в результаті здійснення ним виконання організаційно-господарської та розпорядчої діяльності.

Загальна вимога до інформації, яка створюється в судом закріплена в процесуальному законодавстві, наприклад в статті 10 Господарського процесуального кодексу України [52]. Відповідно до ч. 1 згаданої статті, господарське судочинство в судах здійснюється державною мовою, а це означає, що створення інформаційних об'єктів в письмовій чи в усній формі здійснюється судом державною мовою. Суд використовує державну мову в процесі створення процесуальних документів, водночас, гарантуючи учасникам судового процесу право на використання ними в судовому процесі рідної мови або мови, якою вони володіють.

Розглянемо створення інформації відображеної в процесуальних документах – процесуальної інформації. *Створення інформації суддівським корпусом* відбувається при здійсненні ним дій процесуального характеру на виконання функції правосуддя. Технічні вимоги до документів, в яких міститься інформація, що має процесуальний характер міститься у спеціальних підзаконних актах і має спеціальний порядок фіксації та обігу. Зокрема, для здійснення контролю за документами, що виготовляються корпусом суддів встановлена вимога щодо присвоювання таким документам єдиного унікального номеру, який відповідає номеру справи [75].

Як правило, суд починає створювати процесуальну інформацію з ініціативи інших учасників процесу – тих суб'єктів, які звернулись до суду за захистом своїх порушених прав. Суд починає створювати інформацію втілену в процесуальних документах виходячи із того, що така інформація

має відповідати двом складовим: процесуальній та змістовній. Процесуальна складова створення інформації чітко прописана в процесуальному законодавстві. Змістова складова наповнюється тією інформацією, що надається суб'єктами ініціаторами судового процесу.

Інформація може створюватись судом при здійсненні дій процесуального характеру та відображатись у документах, які призначені для фіксування процесуальних дій двох видів: 1) дії, що здійснюються корпусом суддів; 2) дії, які мають бути виконані іншими учасниками процесу. Мається на увазі інформація, яка створюється та відображається в таких судових документах, які фіксують факт та порядок здійснення процесуальних дій у конкретній судовій справі. Можна говорити, що це первинна процесуальна інформація, оскільки вона виходить безпосередньо від корпусу суддів під час здійснення ними правосуддя.

Первинна процесуальна інформація може створюватись 1) судом; 2) особами, які беруть участь у справі; 3) іншими учасниками процесу. В категорію первинної процесуальної інформації, що створюється судом відноситься перш за все інформація створена суддею особисто. Проекти документів із інформацією можуть бути підготовлені помічником судді. Але остаточний варіант змісту процесуальної інформації визначається суддею, який розглядає справу. Зміст процесуальної інформації та форма документу може варіюватись залежно від процесуального рішення, що може бути постановлено конкретним суддею.

Створення процесуальної інформації колегією суддів здійснюється і процесуальному порядку передбаченому статтею 35 Господарського процесуального кодексу України [52]. Підтвердження офіційності та легітимності змісту процесуальної інформації підтверджується голосуванням всіх без виключення членів колегії та підписом кожного, хто створював дану інформацію. Але при наявності декількох суддів можуть виникнути розбіжність в позиціях щодо змісту інформації. Зміст процесуальної

інформації легітимується та підтверджується кожним суддею, а при наявності особливої думки, інформація оформлена як особлива думка окремого судді підтверджується підписом того з суддів, хто висловив дану думку. На відміну від цього, непроцесуальна інформація, яка створюється в колегіальних органах і навіть при наявності іншої думки чи при непогодженні із колективною думкою, зміст інформації вважається таким, що прийнятий всіма учасниками колегіального органу, про що свідчить підпис головуючого.

У випадку коли така інформація має бути направлена за межі суду, створюються спеціальні супровідні документи, які мають організаційне значення для судового процесу (п. 2.7.9. Інструкції з діловодства в господарських судах) [75]. Така інформація, яка створюється при направленні процесуальних документів іншим учасникам процесу у вигляді документів супровідного характеру може бути названа вторинною процесуальною, оскільки була створена тільки для обслуговування обігу первинної процесуальної інформації.

Вторинна інформація, може бути створена як самими суддями, так і особами, які мають спеціальні повноваження. Вторинна процесуальна інформація може створюватися корпусом суддів, що розглядає конкретну справу у складі одного судді чи колегії суддів, із яких обирається головуючий, а також секретар судового засідання, обов'язки якого може здійснювати секретар судового засідання, а за відсутності останнього його повноваження виконує помічник судді. Звертає на себе увагу обмежене коло суб'єктів-створювачів вторинної процесуальної інформації – помічник судді та секретар судового засідання, тобто інші особи не можуть бути створювачами такого виду інформації. Вторинна процесуальна інформація створюється не тільки, і не стільки у судовому засіданні, але переважний обсяг такої інформації виникає в результаті підготовки судової справи до розгляду. Так, відповідно до ч. 2 статті 63 Господарського процесуального

кодексу України [52] (далі – ГПК України), ч. 2 статті 66 Цивільного процесуального кодексу України [250] (далі – ЦПК України), ч. 2 статті 62 Кодекс адміністративного судочинства України [86] (далі – КАС України) помічник судді готує проекти запитів, листів, інших матеріалів, пов'язаних із розглядом конкретної справи, виконавчих документів; бере участь у оформленні судових справ; здійснює оформлення копій судових рішень для направлення сторонам у справі та іншим учасникам справи.

Створення інформації особами, які беруть участь у справі та іншими учасниками процесу може відбуватись як в суді, так і в поза судом. Особи, які звертаються до суду за захистом, створюють первинну процесуальну інформацію розпочинаючи процес. Із зверненням до суду і з подачею заяви про ініціювання судового процесу інші учасники, зокрема, сторони процесу надають процесуальну інформацію, яка була ними створена поза судом, до початку судового процесу. Результатом судової інформаційної діяльності є створення документу – судового рішення. Відповідно до ч. 16 статті 8 Господарсько процесуального кодексу України [52] (відповідних статей КАС України, ЦПК України) судові рішення (ухвала, постанова, рішення) (повне або скорочене), створюється, як правило, у відкритому судовому засіданні та оголошується прилюдно у порядку, визначеному процесуальним законодавством України.

Створення процесуальної інформації особами, які беруть участь у справі. Така інформація створюється як за межами судового засідання так і безпосередньо у самому судовому засіданні. Необхідно ще раз наголосити на тому, що інформація, яка створюється особами, які беруть участь у справі та іншими учасниками процесу може ставати об'єктом інформаційної діяльності суду тільки за відповідності відразу двом умовам – формальній та змістовній. Інформація, яка створюється не корпусом суддів повинна відповідати формальним та змістовним ознакам зазначеним в процесуальному законодавстві України. Такі вимоги є вичерпними і

зазначені в окремих нормах процесуальних законів, що закріплюють вимоги до процесуальних документів. Прикладом можуть слугувати стаття 60 ГПК України (Документи, що посвідчують повноваження представників); стаття 111 ГПК України (Заява про забезпечення доказів); стаття 150 ГПК України (Форма та зміст заяви про видачу судового наказу); стаття 162 ГПК України (Позовна заява); та інші [52]. Крім того, інформація виражена в процесуальних документах створених особами, які беруть участь у справі та іншими учасниками процесу повинна мати відношення до конкретного судового процесу.

За відсутності хоча б однієї із зазначених вимог, суд після оцінки форми та змісту інформації вираженої в процесуальних документах не приймає таку інформацію до розгляду та не включає такі інформаційні об'єкти в свою інформаційну діяльність. Відповідно до діючого процесуального законодавства, результатом недотримання зазначених формальних та змістовних вимог створення процесуальної інформації є заходи процесуального характеру, як то: зупинення провадження у справі (стаття 228 ГПК України), закриття провадження по справі (стаття 231 ГПК України) або залишення заяви без розгляду (стаття 226 ГПК України) [52]. Будь-яких заходів та наслідків адміністративно-правового характеру за недотримання формальних та змістовних вимог, діюче законодавство не передбачає.

Створення процесуальної інформації іншими учасниками процесу здійснюється такими суб'єктами як експерт, експерт з питань права, спеціаліст та перекладач. Кожен із зазначених суб'єктів процесуальних відносин може бути залучений до участі у конкретній справі і бути учасником інформаційних відносин суду, тобто названі учасники не завжди беруть участь в інформаційній діяльності суду. Особливість участі названих учасників інформаційних відносин в тому, що вони створюють процесуальну інформацію на основі наявних інформаційних об'єктів наданих їм судом,

тобто одночасно і використовують надану інформацію, і створюють на основі її нову процесуальну інформацію. Такий вид інформації також може бути створений як поза судовим засіданням, так і в самому судовому засіданні. Звернемо увагу на особливості створення інформації кожним із названих суб'єктів процесуальних відносин.

Відповідно до статті 68 КАС України [86], статті 69 ГПК України [52], статті 72 ЦПК України [250] експерт при створенні інформаційних об'єктів має права та обов'язки. Процесуальним законодавством передбачається такі права, що стосуються використання та створення експертом об'єктів інформаційної діяльності суду: «1) для створення додаткової процесуальної інформації має право ініціювати опитування учасників справи та свідків; 2) заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів і зразків, якщо експертиза призначена судом; 3) викладати у висновку експертизи виявлені в ході її проведення факти, які мають значення для справи і з приводу яких йому не були поставлені питання» [52, 86, 250]. Також до прав експерта відноситься право відмовитись від створення процесуальної інформації, у тому випадку коли надані на його запит матеріали недостатні для виконання покладених на нього обов'язків.

Одночасно експерт як учасник інформаційних відносин має зобов'язання. Серед таких зобов'язань виділяються два основних. По-перше, надання обґрунтованого та об'єктивного письмового висновку на поставлені йому питання. Причому, дані питання стосуються суті судової справи та можуть стосуватись будь-якої сфери людського існування. По-друге, він повинен з'явитися до суду за викликом та роз'яснити свій висновок, а також відповісти на питання і суду, і учасників справи. Необхідно звернути увагу, що об'єкти інформаційної діяльності створюються експертом як поза судом, так і під час судового засідання в результаті відповідей на питання учасників справи.

Відповідно до статті 70 ГПК України[52], стаття 69 КАС України [86], статті 73 ЦПК України [250] інформація може створюватись в судовому засіданні (за його фізичної присутності чи у режимі відеоконференції) особою, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права. Такий створювач інформації має статус експерта з питань права. Для створення певної інформації така особа має володіти відповідними знаннями. В іншому випадку має право відмовитися від створення інформації. Саме в правах експерта з питань права криється особливість створення об'єктів інформаційних відносин в суді. Вона полягає в тому, що інформація, яку надає дана особа може не відноситись конкретно до даної справи, але її зміст стосується тлумачення та застосування матеріальних та процесуальних норм діючого українського та зарубіжного законодавства, що дає можливість суду постановити правильне судові рішення, тобто створити такий об'єкт інформаційної діяльності суду, який би змістовно одночасно відповідав принципам судочинства та принципам інформаційних відносин.

На етапі створення інформації до її створення може бути залучений такий суб'єкт як спеціаліст. Відповідно процесуального законодавства України, спеціаліст створює інформацію, що стосується судової справи під час надання ним консультацій щодо технічних питань, які виникають під час проведення процесуальних дій щодо фотографування, складання схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи тощо, а також надає технічну допомогу із зазначених питань (ст. 71 ГПК України, стаття 70 КАС України, стаття 74 ЦПК України) [52, 86, 250]. Причому, значення цієї інформації є додатковим до висновка експерта і не може за змістом його замінити. Інформація створена спеціалістом є результатом надання консультацій, роз'яснень та надання іншої технічної допомоги суду.

Особою, що створює процесуальну інформацію із певним и застереженнями можна вважати і перекладача. Відповідно до діючого процесуального законодавства, ст. 8 КАС України [86]; ст. 10 ГПК України

та відповідні статті інших процесуальних кодексів) суд забезпечує рівність прав учасників судового процесу за мовною ознакою [52]. Як вже було зазначено, за загальним правилом, здійснення інформаційної діяльності судом, в тому числі і створення інформаційних об'єктів, відбувається українською мовою. Тому, якщо учасники судового процесу не володіють або недостатньо володіють державною мовою, передбачено, що вони мають право створювати процесуальну інформацію, як то: робити заяви, надавати пояснення, виступати в суді і заявляти клопотання – рідною мовою або мовою, якою вони володіють, користуючись при цьому послугами перекладача в порядку, встановленому законодавством.

Створення процесуальної інформації перекладачем може відбуватись як поза судовим засіданням, при перекладі письмових документів з іноземних мов, так і безпосередньо у судовому засіданні, якщо це стосується показань учасників процесу висловлених як іноземними мовами, так само і мовою жестів. Сама інформація, що створюється перекладачем має свою специфіку у тому, що змістовно вона не є новою, але дублює зміст інформації створеної одним із учасників судового процесу (оригіналу) тією мовою, якою здійснюється правосуддя.

Перекладачем може бути тільки та особа, яка відповідає формальним ознакам встановленим в процесуальному законодавстві України. Так для створення правдивої, такої, що відповідає оригіналу інформації особа відповідно до статті 72 ГПК України [52], статті 71 КАС України [86], має вільно володіти мовою, якою здійснюється судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми. Це є першою формальною вимогою. Другою вимогою до перекладача є допуск його до участі в судовому засіданні ухвалою суду за заявою учасника справи або з ініціативи суду.

Особливість інформації, яка створюється перекладачем (а вірніше можна говорити перетворюється) є те, що відповідно до ч. 3 ст. 72 ГПК України, ч. 3 ст. 71 КАС України, ч. 4 ст. 75 ЦПК України [52, 86, 250] він єдиний із інших учасників процесу хто має право ставити питання учасникам процесу з метою уточнення інформації, що перекладається (перетворюється). Цінність перекладеної інформації полягає у тому, що зміст оригінальної інформації стає зрозумілим суду і всім іншим учасникам процесу. Причому оригінал інформації, що перекладається може бути оформлений перекладачем як в усній формі, так і у вигляді письмового документу в електронній чи паперовій формі, а правильність такого перекладу посвідчується підписом перекладача на процесуальних документах, що вручаються сторонам у перекладі на їхню рідну мову або мову, якою вони володіють.

Виділяючи особливості даного етапу інформаційної діяльності, необхідно відмітити такі. Перша особливість етапу створення первинної процесуальної інформації полягає в тому, що це є специфічним законодавчо врегульованим етапом інформаційної діяльності судів. Тобто створення об'єктів інформаційної діяльності та їх фіксація саме в такому вигляді як це передбачено процесуальними кодексами України здійснюється тільки судами. Фіксація створення інформації є особливістю цього етапу, Відповідно до ч. 13, 14 статті 8 ГПК України, ч.13, 14 ст.7 ЦПК України, ч. 13 ст. 10 КАС України [52, 86, 250], вимагається фіксація створеної інформації як результату, а також сам процес створення процесуальної інформації в судовому засіданні, який може відбуватись письмово, а також за допомогою відео- та (або) звукозаписувального технічного засобів. Дана вимога вводиться Проектом Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, що має бути розроблена на забезпечення виконання положень Законів України «Про судоустрій і статус суддів» [195] та «Про доступ до судових рішень» [172].

Головну роль на даному етапі інформаційної діяльності суду здійснює секретар судового засідання. В повноваження секретаря як учасника інформаційної діяльності суду входить не тільки здійснення технічних дій із фіксації інформації під час проведення судового засідання чи окремих процесуальних дій та здійснення відеоконференції, але й забезпечення оформлення такої інформації у матеріали судової справи, а також уточнення сутності процесуальної інформації для правильного її відображення (ст. 63 КАСУ, ст. 64 ГПКУ, ст.67 ЦПКУ) [52, 86, 250].

Також, особливістю, фіксації інформації є її формалізованість. Відповідність проходження самої процедури створення інформації та дій із її фіксації (послідовність здійснення поведінкових актів, відповідність вимогам процесуальних законів, відповідність технічних засобів, своєчасність фіксації тощо) забезпечує законність та повноту етапу створення об'єктів інформаційної діяльності, що в свою чергу стає підставою для вичерпного та ефективного виконання судом функції правосуддя. Так, діючими процесуальними законами встановлені формальні вимоги до змісту інформації створюваної та фіксованою під час судового засідання, а також поза судовим засіданням [52].

Особливість даного етапу полягає також у можливості застосування технічних засобів фіксації інформації в тому числі проведення відеоконференцій із участю інших учасників процесу. Експерт, експерт з питань права, спеціаліст, перекладач за відсутності заперечень учасників справи можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції. В такому випадку, об'єкти інформаційної діяльності створюються безпосередньо названими учасниками процесу в усній формі, а фіксація відбувається не тільки документованою у вигляді протоколу судового засідання, але й фіксується в електронному вигляді. Також особливістю етапу створення інформації втіленої в процесуальних документах, зокрема судових рішеннях є обов'язок об'єднання двох етапів – створення (постановлення

рішення) і використання (проголошення рішення) об'єктів процесуальної інформаційної діяльності.

Проаналізувавши етап створення об'єктів, що втілюються в процесуальних документах звернемо свою увагу на особливості даного етапу щодо створення інформації, що втілюється в непроцесуальних документах. Створення непроцесуальної інформації в процесі виконання апаратом суду організаційно-господарської та розпорядчої діяльності регулюється законодавчими та підзаконними актами, які регламентують управлінську та організаційну діяльність органів публічної влади, підприємств, установ, організацій. Відразу застережемо, що ми усвідомлюємо, що питання правого регулювання інформаційної діяльності із інформацією, яка стосується кадрових питань має свої особливості, і вимагає окремого вивчення, тому даний напрямок дослідження в подальшому ми розвивати не будемо.

Створення судом інформації відображеної в непроцесуальних документах регулюється законодавчими та підзаконними актами, які регламентують управлінську та організаційну діяльність органів публічної влади, підприємств, установ, організацій. Коли діяльність судів торкається розгляду звернень громадян, інформаційна діяльність із створення інформації у вигляді відповідей на такі запити здійснюється відповідно до Законів України «Про звернення громадян» [176], «Про доступ до публічної інформації» [171], а також згідно відповідних інструкцій про діловодство в управлінській діяльності. Створення інформації непроцесуального характеру практично не відрізняється від інформації, яка створюється не судовими органами. Але задля загальної характеристики відмітимо декілька моментів.

Створення інформації непроцесуального характеру створюється в декілька етапів, які співпадають із етапами створення документів, в яких вона відобразиться. Етапами створення інформації є підготовка проектів документів, візування та погодження проектів документів, юридична експертиза, ознайомлення працівників із підтвердженням факту

ознайомлення із інформацією. Створення інформації відбувається окремим автором, при прийнятті рішення як одноособово, так і колегіально [60].

Достовірність змісту та організаційно-управлінську силу інформації, що відображена в конкретному документі, надає підпис відповідальної особи вповноваженої на проведення конкретних організаційно-управлінських дій. За зміст інформації створеної колегіальним органом відповідає весь колегіальний орган, але підтвердження такої легітимації здійснюється однією особою – головою на засіданні колегіального органу. При створенні інформації спільно особами, які мають рівні повноваження, її зміст та легітимація підтверджується підписами кожної з тих осіб, які приймали рішення про формування конкретного змісту інформації.

Особливістю інформаційної діяльності суду із непроцесуальними документами є обов'язкове використання автоматизованої системи документообігу суду (далі – АСДС), що забезпечує реєстрацію вхідної та вихідної кореспонденції, внутрішніх документів, судових справ, матеріалів судового провадження, скарг, заяв, клопотань та інших передбачених законом процесуальних документів, що подаються до суду і можуть бути предметом судового розгляду, в порядку їх надходження та фіксування етапів руху інформаційних ресурсів [149]. Також згідно п. 4.1. зазначеного положення інформаційна діяльність суду стосується автоматизованого розподілу, документообігу, кадрового, бухгалтерського, фінансового та статистичного обліку, технічної фіксації ходу і результатів процесуальних дій, проведення відеоконференцій та відео-трансляцій, а також інформації на веб-сайтах.

Коли діяльність судів стосується розгляду звернень громадян, інформаційна діяльність зі створення інформації у вигляді відповідей на такі запити здійснюється відповідно до Законів України «Про звернення громадян» [176], «Про доступ до публічної інформації» [171], а також відповідних інструкцій про діловодство в управлінській діяльності.

Таким чином, створення інформації, що відображається в непроцесуальних документах як етап інформаційної діяльності суду за своїми характеристиками не відрізняється від інформаційної діяльності, що здійснюється органами публічної влади, підприємствами, установами, організаціями при виконанні ними управлінської та організаційної діяльності. Діями направленими на створення інформації є підготовка проектів документів, візування та погодження проектів документів, юридична експертиза, ознайомлення працівників із підтвердженням факту ознайомлення із інформацією. Створення інформації відбувається окремим автором, при прийнятті рішення як одноособово, так і колегіально [60].

Достовірність змісту та організаційно-управлінської сили інформації, що відображена в конкретному документі, надає підпис відповідальної особи компетентної на проведення конкретних організаційно-управлінських дій. За зміст інформації створеної колегіальним органом відповідає весь колегіальний орган, але підтвердження такої легітимації здійснюється однією особою – головоючого на засіданні колегіального органу. При створенні інформації спільно особами, які мають рівні повноваження, її зміст та легітимація підтверджується підписами кожної з тих осіб, які приймали рішення про формування конкретного змісту інформації.

Етап зберігання має свої особливості та правове регулювання. Правове регулювання проходження, тривалості, організації етапу зберігання об'єктів інформаційної діяльності створеної під час здійснення судом правосудної діяльності, а також організаційно-управлінської та кадрової діяльності, визначається законодавчими та підзаконними актами як: «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [181], «Про затвердження Типового положення про архівний підрозділ державного органу, органу місцевого самоврядування, державного і комунального підприємства, установи та організації» [230], «Переліком типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших

установ та організацій» [145], «Деякі питання документування управлінської діяльності» [60], «Національним стандартом України. Діловодство та архівна справа» [127].

Відповідно до зазначених нормативних актів етап зберігання залежно від цінності інформації, що міститься в документі визначається спеціальними експертними комісіями може мати різний термін тривалості для різних об'єктів інформаційної діяльності, які ми об'єднали у два види: *оперативне зберігання та довгострокове*. Із аналізу нормативних актів, що регулюють названі види зберігання можна зробити висновок, що *оперативним зберіганням* є таке зберігання, яке передуює переданню документарних носіїв об'єктів інформації до архіву. Оперативне зберігання інформації, що відображена в процесуальних та непроцесуальних документах, має здійснюватися на робочих місцях уповноваженими особами. *Довгострокове зберігання* інформації забезпечується переданням документарних носіїв об'єктів інформаційної діяльності суду в архів. Відразу необхідно зазначити, суди створюють свої архівні підрозділи чи взаємодіють із Національними архівним фондом чи іншими архівними установами. Тому, аналіз та характеристика правового регулювання довгострокового зберігання інформації відображеної в процесуальних та непроцесуальних документах здійснюється відповідно до нормативних актів, що регулюють архівну справу.

Окремі особливості на етапі зберігання можуть стосуватись інформації відображеної в процесуальних документах. Строки зберігання для інформації втіленої в процесуальних документах, що міститься в судових справах і документах обліку судових справ, що утворюються в діяльності місцевих та апеляційних судів визначаються Переліком судових справ і документів, що утворюються в діяльності суду [144]. Визначення строків зберігання інформації відображеної в інших документах (організація роботи, судова статистика, кадрова робота, бухгалтерія, архів тощо), визначаються

підзаконним актом, який регулює діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування [145]. Збереження інформації має свої особливості залежно від її втілення – процесуальних чи непроцесуальних документах. Зберігання процесуальної інформації здійснюється відповідно до процесуального законодавства України, непроцесуального характеру – відповідно до законодавства, що регулює питання організації діловодства.

Перш за все, це стосується інформації, що є доказовою базою для судових справ. Щодо особливостей зберігання процесуальної інформації. Особливістю інформації, що міститься в доказах є їх тимчасове зберігання. Так в діючому законодавстві вказується, що оригінали або копії електронних доказів зберігаються у суді в матеріалах справи. За клопотанням особи, яка надала доказ електронний чи паперовий доказ повертається їй, а в справі залишається копія документа, що містить процесуальну інформацію [52, 86, 250].

Що стосується зберігання інформації на різних матеріальних носіях, то Типовим положенням про архівний підрозділ [230] встановлюється загальне правило про збереження таких документів в архіві організації окремо. Загальні строки передання на довгострокове (більше 10 років) зберігання об'єктів інформаційної діяльності суду також встановлюються названим документом. Так, інформація на паперових носіях передається із структурних підрозділів суду до архіву через два роки після завершення їх ведення у діловодстві. Аудіовізуальні документи подаються до архіву суду відразу після завершення їх виробництва.

Етап зберігання може закінчуватись знищенням інформації. Знищення об'єктів інформаційної діяльності суду означає припинення їх існування як в документарному, так і в електронному вигляді. Особливість інформації полягає в тому, що знищення в повній мірі не відбувається. Якщо інформація була опублікована, то при загибелі першоджерела вона може бути відтворена з усних джерел тими суб'єктами, які її створили чи були з нею ознайомлені із

першоджерела. На даному етапі інформація може припинити своє існування двома способами, які відрізняються наявністю чи відсутністю доброї волі суб'єкта інформаційної діяльності. Другий вид припинення інформації можна класифікувати залежно від того чи підпадають такі дії під дію нормативних актів, і яким чином нормативні акти оцінюють таке знищення: *легітимне (законне) чи нелегітимне (незаконне)*.

3.2. Правові обмеження інформаційної діяльності суду по етапам

Суд у здійсненні інформаційної діяльності виконує норми законодавчих та підзаконних актів, в яких встановлені положення щодо його повноважень. Останні включають в себе приписи і заборони, що можна оцінити як межі чи обмеження інформаційної діяльності суду. Зокрема, статтею 21 Закону України «Про інформацію» встановлюється режим обмеженого доступу до інформації [177]. Але аналіз нормативних актів, що регулюють інформаційну діяльність суду, доктринальних положень теорії адміністративного та інформаційного права показує, що проблема меж та обмежень інформаційної діяльності суду набагато глибша ніж просто встановлення обмеженого режиму інформації. Саме про це і йтиметься нижче.

В теорії права не існує єдиної думки щодо змісту понять «межі» та «обмеження». В ході дискусії виділилось декілька напрямків. В одному із них науковці не розмежовують дані поняття і застосовують їх як тотожні [204, С. 123]. Представники теорії права говорячи про межі та обмеження розглядають їх з точки зору способів регулювання, співвідносячи їх із поняттям заборони. Науковці-конституціоналісти говорять про межі дозволені нормами Конституції, а також іншими законами як про виключення з конституційно-правового статусу особи, таким чином, маючи на увазі зменшення обсягів матеріальних прав [256, С. 36].

Т. А. Мечетіна пише, що межі права є загальним поняттям відносно обмежень, і саме обмеження прав є наповненням меж [115, С. 38]. В галузевих науках, зокрема цивільному праві, вважається, що межі цивільних прав є обмеженнями для суб'єктивних цивільних прав, бо навіть якщо законодавець не встановив обмеження окремих майнових прав межі цивільних прав все ж існують, за рахунок загальних принципів правового регулювання [123, С. 212-215]. Можливості, які за своєю сутністю становлять суб'єктивні цивільні права, визначаються межами, а також нормативними заборонами та приписами, які є конкретними обмеженнями суб'єктивних цивільних прав [67, С. 40]. Межі сімейних прав зазначаються в актах чинного законодавства та поширюються на всіх суб'єктів конкретних правових відносин. Обмеження ж встановлюються для окремих суб'єктів сімейних правовідносин на виконання конкретних суб'єктивних прав, згідно з особливостями здійснення відповідних прав [87].

О. А. Михайленко, спираючись на норми чинного законодавства, доводить, що засоби встановлення меж права є за своєю суттю сукупністю критеріїв для визначення обсягу дозволеної поведінки. Досліджуючи межі регулювання та здійснення права приватної власності, вона надає авторське визначення меж, під якими розуміє: «сукупність юридичних критеріїв, визначених за допомогою заборонювальних або зобов'язувальних норм, що окреслюють рамки правомірної діяльності власника з реалізації належного йому права» [119, С. 6]. Так само, досліджуючи право власності, А. А. Соколова визначає межі вільного волевиявлення власника. Тому під межами авторка розуміє встановлену і гарантовану законом міру зовнішньої свободи відповідних суб'єктів публічного права, що необхідні та пов'язані із виконанням ними своїх повноважень у процесі здійснення права власності [212, С. 67]. З вищевикладеного можна зробити висновок, що межі є загальними правовими встановленнями, що фіксуються в положеннях

правових норм у вигляді засад чи принципів і визначають загальні напрямки правового регулювання суспільних відносин.

Говорячи про обмеження, науковці відштовхуються та співвідносять його не тільки із поняттям межі, але й з поняттями заборона та обов'язок. Вітчизняний науковець М. О. Стефанчук зазначає, що межі здійснення суб'єктивних прав слугують для звуження обсягів свободи уповноваженої особи здійснення нею своїх правомочностей. Обмеження ж впливають на можливість здійснення окремих суб'єктивних цивільних прав шляхом встановлення відповідного правового регулювання, чим ускладнюють можливість їх здійснення хоч в інтересах інших осіб, хоч в публічних інтересах [213, с. 99]. Так визначаючи обмеження права муніципальної власності, А.А. Соколова встановила, що вони є правилами та механізмами встановлені законом. Правила впливають на суб'єктів публічного права і примушують утримуватися від певних дій, механізми – встановлюють перешкоди для здійснення незаконних дій невластників відносно муніципального майна з метою захисту прав та інтересів населення [212, с. 9].

Іноземні науковці вважають, що кожна заборона за своїм змістом є обмеженням права, але не кожне обмеження зазначене в законодавстві є заборонаю [109, с. 63]. Це свідчить про те, що обмеження є більш ширшою категорією і вміщає в себе не тільки заборону, але й положення законодавства, які за своєю суттю є зобов'язуючим приписом. Це підтверджує правознавець теоретик О. В. Малько, який вважає, що заборона це такі державно-владні стримувальні засоби, які під загрозою застосування відповідальності повинні попереджати гіпотетично-можливі протиправні дії, які можуть завдати шкоду особистим та суспільним інтересам [109, с. 59]. Ф. Н. Фаткуллін дещо по-іншому розуміє сутність обмеження. Так автор зазначає, що обмеження можливо за своїми функціями і схоже на заборону, але воно спрямоване скоріше на стримування його в обмежених рамках, але

не призначене для виключення відносин із регулювання» [242, с. 157]. Тому заборона обмежує особу, разом із тим сприяє попередженню та недопущенню вчинення суб'єктом правовідносин незаконних дій.

Існує також інша точка зору згідно з якою, обмеження виступає у формі заборони [34, с. 15]. Автор звертає увагу на єдність цих понять, і вважає, що обмеження не може існувати окремо від заборони, тому їх зміст є тотожним. Заборона для учасника правовідносин здійснювати певні дії, зовсім не означає, що він (учасник) є повністю позбавлений участі у правовідносинах. Це може означати, що заборона утримує учасників таких відносин у певних правових межах. Але обмеження права не можна розглядати як правове явище, що прирівнюється до заборони. При обмеженні певні суспільні відносини залишаються в межах правового регулювання [78, с. 177].

На думку професора В. П. Камишанського, заборона покладає на громадянина обов'язок не здійснювати певних дій. Разом із тим заборона спрямована на недопущення дій, здатних завдати шкоду окремій особистості або суспільству в цілому [78, с. 177]. Звідси, обмеження може проявлятися у такому стані, як, наприклад, обов'язок, розпорядчий дозвіл тощо. Цю ж позицію відстоює професор Є. О. Мічурін, який вважає, що «...обов'язок може визначати дію окремих обмежень, а також зумовити існування певних конкретних майнових прав фізичних осіб, що виявляється в покладанні на особу обов'язку вчинити певну передбачену законом дію, стосовно якої діє обмеження» [121, с. 340].

На нашу думку, дана позиція є дещо спірною і не може бути сприйнятою за провідну в даному дослідженні, виходячи із такого. Відповідно до теорії права обов'язком є належна поведінка суб'єкта зазначена в нормативному акті, тобто юридичний обов'язок. Виходячи із аналізу нормативних актів, констатуємо факт того, що в нормах як правило не згадується обов'язок здійснювати дії чи утримуватись від них, але часто

встановлюється обсяг прав та правомочностей, що відрізняється від загальноствановлених за обсягами, порядком виконання, умовами перебування в даних відносинах. Звідси видно, що навіть у відносинах де існує правове обмеження у суб'єктів присутні і права, і обов'язки, а не тільки обов'язки-обмеження. Так само на скільки правові обмеження можна вважати виключенням з правового статусу громадянина, які мають превентивний характер також залишається під питанням [56, С. 51-55].

Визначаючись із точкою зору, відповідно до якої продовжитись подальше дослідження інформаційної діяльності суду та її обмежень зазначимо наступне. Межі правового регулювання інформаційної діяльності суду це загальні рамки унормованої законодавством поведінки спеціальних учасників інформаційних відносин. Вони виражаються в засадах та принципах інформаційного, адміністративного та процесуального законодавства. Обмеження інформаційної діяльності суду виражаються в конкретних правилах, нормах поведінки, що містять умови та порядок виконання поведінкових актів при здійсненні судом інформаційної діяльності. Обмеження ж стосуються окремих прав, правомочностей та входять до механізму правового регулювання відносин у вигляді спеціальних регуляторів. Відсутність таких правових обмежень може тягти за собою зловживання правами, порушення прав інших осіб чи суспільних інтересів. Тому ми погоджуємось із думкою науковців теоретиків, що наявність правових обмежень в правовому регулюванні відносин повідомляють про зменшення обсягів можливостей та свободи осіб в конкретних правовідносинах. Крім того, через встановлення приписів, обов'язків та заборон досягається зменшення негативної активності суб'єкта відносин у суспільстві [113, С. 237]. Гіпотетично, в правовій державі обмеження мають бути направлені захист суспільних, публічних інтересів, а в тоталітарній – на задоволення інтересів окремого кола суб'єктів.

Перш ніж перейти до розгляду обмежень в діяльності суду щодо кожного конкретного етапу інформаційної діяльності, необхідно зробити застереження щодо подальшого викладення матеріалу. Обмеження можуть стосуватись всієї інформації, яка може бути об'єктом інформаційної діяльності суду, але діяльність із окремими видами інформації мають «посилені» обмеження. Так, відповідно до діючого законодавства інформація поділяється на інформацію, яка має *звичайний режим доступу* та *обмежений режим доступу*. Відповідно, обмежений режим доступу має: 1) конфіденційна інформація; 2) таємна інформація; 3) службова інформація. Відповідно до наведеного розподілу в даному питанні ми пропонуємо розглянути обмеження, що встановлюються для інформації із *звичайним режимом доступу*, якому відповідатимуть загальні правові обмеження інформаційної діяльності суду. Інформація з обмеженим режимом доступу матиме інші правові обмеження, які відрізнятимуться і за кількісними, і за якісними показниками, які пропонуємо розглянути в наступному питанні.

Загальні обмеження, які стосуються всіх етапів інформаційної діяльності суду складаються з двох критеріїв. Першим критерієм є встановлення чіткого кола правомочних осіб, які мають чітко встановлені правомочності та обов'язки відповідно до етапів інформаційної діяльності. Другий критерій - технічний – застосування в судах автоматизованої системи документообігу суду. Другий критерій означає, що обмеження інформаційної діяльності суду стосується застосування електронного способу фіксації та передачі об'єктів даної діяльності. Спочатку зазначимо загальні обмеження за наведеними вище критеріями, які стосуються всіх етапів інформаційної діяльності суду, а потім перейдемо до опису обмежень на кожному етапі інформаційної діяльності.

Відповідно до ч. 2 статті 10 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [171] збирання та оброблення інформації, що стосується особи має відповідати вимогам, які встановлені для всіх розпорядників

інформацією. Зокрема, суд як розпорядник інформацією про особу має дотримуватись такого обсягу інформації про особу, що збирається, зберігається і використовується, який є максимально обмеженим і використовуватися лише з метою та у спосіб, визначений законом. Суди, як розпорядники інформацією, які володіють інформацією про особу, зобов'язані надавати таку інформацію безкоштовно і безперешкодно на вимогу осіб, яких вона стосується; використовувати інформацію про особу тільки з метою та у спосіб, визначений діючим законом; також вживати заходів щодо унеможливлення несанкціонованого доступу до неї інших осіб, а також виправляти застарілу та неточну інформацію та про особу на вимогу осіб, яких вона стосується або самостійно.

Суд також має право мотивовано відмовити особі в доступі до інформації про неї. У випадку немотивованого та безпідставного обмеження доступу, приховування, використання, незаконного збирання, зберігання чи поширення інформації особа може оскаржити такі дії. Водночас, в законодавстві встановлені загальні обмеження встановлені щодо зберігання інформації про особу. Зберігання такої інформації не має перевищувати терміну, який необхідний для досягнення мети, задля якої ця інформація збиралася. Також загальним обмеженням здійснення інформаційної діяльності суду є, те що працівники суду, в тому числі всі працівники апарату суду самі судді мають виконувати вимоги нормативних актів щодо збереження процесуальних та непроцесуальних документів, а також не розголошувати інформацію, яка міститься в документах [74, 75].

Обмеження інформаційної діяльності встановлюються залежно від спеціалізації судів та справ, що розглядаються. Яскравим прикладом таких обмежень є правомочності в інформаційній діяльності суду в кримінальному провадженні. Щодо здійснення такої діяльності часових параметрах. Так, судові справи кримінального провадження «... не можуть бути розподілені: 1) за шістдесят календарних днів включно до закінчення повноважень судді;

2) у день припинення (відсутності) повноважень судді; 3) за три календарні дні включно до початку відпустки або відрядження судді, якщо її тривалість становить чотирнадцять календарних днів або менше, а у таблиці обліку робочого часу щодо такого судді наявні відповідні відомості, підтвержені первинними документами; 4) за чотирнадцять календарних днів включно до початку відпустки або відрядження судді, якщо її тривалість становить більше чотирнадцяти календарних днів, а у таблиці обліку робочого часу щодо такого судді наявні відповідні відомості, підтвержені первинними документами; 5) у день відсутності судді на робочому місці - за наявності у таблиці обліку робочого часу щодо нього відомостей про підстави відсутності на роботі (із нез'ясованих причин; через виклик повісткою до суду, правоохоронних органів, військових комісаріатів; за листком тимчасової непрацездатності; за наказом про відрядження, про надання відпустки, про притягнення до дисциплінарної відповідальності, про звільнення тощо), підтверджених первинними документами» [149].

Права особи, які не є працівниками суду також можуть обмежуватись у доступі до інформації спеціальними суб'єктами інформаційної діяльності. Прикладом може бути державне підприємство «Інформаційні судові системи», віднесене до сфери управління Державної судової адміністрації України, яка є адміністратором автоматизованої системи документообігу суду. Державна судова адміністрація має обмежувальні правомочності відносно інших суб'єктів інформаційної діяльності суду. Так, відповідно до п. 2 розділу 5 Положення про автоматизовану систему документообігу суду «...надання, обмеження, припинення, зупинення або позбавлення користувачів права доступу до електронного кабінету визначається адміністратором». [149]

Зазначивши загальні обмеження інформаційної діяльності суду, пропонуємо перейти до розгляду обмежень на конкретних етапах інформаційної діяльності суду.

На етапі збирання, встановлені обмеження щодо прийому та (технічної) первинної обробки інформації. Відповідно до Інструкції з діловодства в господарських судах України не може прийматись до суду та не підлягають реєстрації електронні документи, в яких відсутні ідентифікуючі дані як: відсутня зворотна адреса, відсутній підпис на документі, який би давав можливість ідентифікації відправника, не вказана адреса отримувача. Дане обмеження встановлене законодавцем для запобігання використанню недостовірної інформації в здійсненні правосуддя, забезпечуючи таким чином виконання принципів об'єктивності розгляду справ та прозорості правосуддя в цілому, а також процесуальних принципів законності та допустимості доказів.

Етап створення інформаційної діяльності також має свої особливості. Суд та інші учасники не мають права передоручати створення процесуальної інформації іншим особам, окрім випадків прямо передбачених процесуальним законодавством. У випадку заміни (помічник замість секретаря судового засідання, інший суддя) передбачається спеціальна процедура заміни суб'єкта інформаційної діяльності суду. Прикладом може бути ч. 5. статті 69 ГПК України, якою встановлюється заборона експерту передоручати проведення експертизи іншій особі [56].

Інформація створена під час судового засідання може вважатись офіційною тільки у вигляді технічного запису здійсненого судом. (ч. 15 ст. 8 ГПК України, ч. 15 ст. 7. ЦПК України, ч.14 ст. 10 КАС України) [56, 76, 250]. Обмеження технічної обробки процесуальних документів для внесення в державний реєстр судових рішень. Так, відповідно до ч. 8 розділу 5 Положення про автоматизовану систему діловодства суду структура унікального ідентифікатора судового рішення має відповідати вимогам Європейського ідентифікатора судової справи.

Правові обмеження інформаційної діяльності суду на етапі використання (в т.ч. доступу) та розпорядження, перш за все, проявляються в

обмеженні суб'єктів, які мають доступ до інформації, а також у здійсненні певних дій із інформацією, що міститься в процесуальних документах. Такі обмеження направлені на встановлення та збереження статусу офіційної інформації. На даному етапі інформаційної діяльності суду є те, що для використання інформації з обмеженим доступом для здійснення правосуддя необхідно її розкриття чи інше отримання доступу. Щодо обмеження кола осіб, які мають право доступу до інформації, Закон України «Про доступ до судових рішень» [172] встановлює право на доступ до інформаційних ресурсів тільки для тих посадових чи службових осіб, які визначені порядком ведення Реєстру. Відповідно до розділу 9 Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень [156] для отримання доступу до інформаційних ресурсів можуть надавати тільки: голова суду – працівникам апарату суду; Голова Вищої ради правосуддя – працівникам секретаріату Вищої ради правосуддя; Голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів України – працівникам секретаріату Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Причому названі особи обмежені порядком надання такого доступу, який виписаний в зазначеному положенні.

Суд за згодою особи може здійснювати використання і поширення (розповсюдження, реалізація, передача), знеособлення, знищення персональних даних, у тому числі з використанням інформаційних (автоматизованих) систем [175]. Від імені суду використання персональних даних працівниками, має здійснюватися тільки відповідно до їхніх професійних чи службових або трудових обов'язків. Працівники суду, які мають допуск до персональних даних зобов'язані не допускати розголошення у будь-який спосіб інформації, яка стала їм відома у зв'язку із виконанням трудових обов'язків. Крім того, таке зобов'язання має свою силу також і після припинення ними трудових відносин в судовій системі, крім випадків, установлених законом [175].

Використання інформації шляхом публікування чи іншого оприлюднення здійснюється через офіційний веб-портал судової влади. Зазвичай обмеження права вільного користування офіційним веб-можливо тільки в тих обсягах, які необхідні для захисту інформації, що була отримана в закритому засіданні і підлягає захисту від розголошення. Такий обсяг може бути обумовлений не тільки виключенням персональних даних осіб, яких стосується судова справа, але й часовими параметрами. Так, для деяких ухвал про проведення певних видів процесуальних дій (наприклад, про дозвіл на обшук житла, про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії) загальний доступ може бути дозволений тільки через один рік після внесення таких ухвал до Реєстру [172].

На етапі використання інформації діє обмеження щодо такої дії як вилучення. Вилучення інформації зафіксованої в документах допускається тільки після закінчення провадження у справі. Так, в Інструкції з діловодства в господарських судах України п. 1.5.26. вказується на необхідність повернення оригіналів документів після використання інформації [75].

Обмеження в законодавстві встановлюється не тільки відносно етапів здійснення інформаційної діяльності, але можуть бути виокремлені за іншими критеріями як то: обмеження направлені на збереження статусу офіційної інформації; обмеження за критерієм права власності; за критерієм вилучення із збереження та знищення; за критерієм доступу до інформації.

Обмеження, що направлені на збереження статусу офіційної інформації стосуються також її змісту. Відповідно до Закону України «Про доступ до судових рішень» суд має використовувати тільки ту інформацію, яка є змістом судового рішення опублікованого офіційно та внесеного до Єдиного державного реєстру судових рішень [172]. Причому, при здійсненні судом редагування рішень, інформація не повинна спотворюватись з одного боку, а з іншого в текстах судових рішень відкритих для загального доступу не можуть бути розголошені відомості, які становлять персональні дані як то:

місце проживання, номери телефонів, реквізити документів, що посвідчують особу, реєстраційні номери облікової картки платника податків, номери платіжних карток; реєстраційні номери транспортних засобів, інші відомості, які дають можливість ідентифікувати фізичну особу. Не вважається спотворенням змісту судових рішень відкритих для загального доступу виключення відомостей про суддів, які розглядали кримінальну справу, та учасників судового процесу. Але таке обмеження щодо зазначення персональних даних і суддів і учасників процесу здійснюється для їх безпеки.

Використання інформації шляхом розсилки офіційних листів також має нормативні обмеження як за суб'єктивним складом, так і за порядком здійснення. Офіційне листування здійснюється тільки тими працівниками суду, які є відповідальними за таке листування. Інші працівники навіть, якщо у них є доступ до робочих місць із доступом до електронної пошти не мають права здійснювати листування. У разі надсилання офіційної інформації із порушенням даного обмеження, листування має визнаватись таким, що здійснене із порушенням порядку розпорядження інформацією і визнається неофіційним.

На етапі зберігання, обмеження встановлюються за критеріями власності, доступу та вивезення з території України. Також до даних критеріїв, як правило, додаються часові параметри обмежень користування документарними джерелами, які містять інформацію та обмеження способів використання та розпорядження архівними документами. Причому звертає на себе увагу, що обмеження стосуються не скільки інформації (чи окремих її інформаційних об'єктів), скільки її документарних носіїв. Це підтверджує аналіз положень Законів України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про національний архівний фонд та архівні установи» в яких йдеться мова про регулювання зберігання інформації та доступу до публічної інформації, що міститься в документах [177, 171, 181].

Запитувачі інформації не мають права вилучати із зберігання документи без згоди власника чи уповноваженої особи. Так, відповідно до Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» статтею 8 встановлена заборона на вилучення документів у власника чи уповноваженої ним особи без їх згоди [181]. У випадку вилучення документів для здійснення судочинства, досудового розслідування мають бути обов'язково повернуті власнику або уповноваженій ним особі не пізніше ніж через один рік після закінчення провадження у справі. Статтями 9 та 10 Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» встановлені обмеження щодо користування тими документами, які знаходяться на зберіганні, а також щодо їх вилучення та відчуження. Так, «...власник документів Національного архівного фонду та інші особи, які користуються зазначеними документами, не мають права їх знищувати, пошкоджувати або змінювати зміст цих документів» [181].

Щодо вилучення та відчуження документів, які не належать державі, встановлено адміністративний порядок інформування (отримання згоди) центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері архівної справи і діловодства або уповноважених ним архівних установ про намір здійснити відчуження документа. Даним порядком встановлюється переважне право покупки державою документу, що продає Національний архівний фонд, а також заборона на передачу такого документа у заставу якщо заставодержателем є іноземець або особа без громадянства, яка не проживає постійно в Україні. Даний вид обмеження зберігання інформації залишає відкритим питання про збереження інформації, яка міститься в цих документах.

Обмеження доступу до інформації, яка зафіксована в документах, що зберігаються в Національному архівному фонді поділяється на два види: 1) обмеження доступу до документів, належать державі і територіальним громадам; 2) обмеження доступу до документів, що належать іншим

власникам. В першому випадку, право доступу обмежується на строк до одного року у зв'язку із науково-технічним опрацюванням документів із їх реставрацією чи перевіркою наявності. Даний строк може бути продовжений в адміністративному порядку при зверненні до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері архівної справи. Крім того, обмеження доступу до інформації, що міститься в архівних документах, що належать держав і територіальним громадам окремим суб'єктам, як то: особам, визнаним судом недієздатними, неповнолітнім, та особам, які грубо порушували порядок користування архівними документами.

В другому випадку, обмеження встановлюються на вимогу власника документів або інших зацікавлених осіб з письмовим повідомленням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері архівної справи і діловодства. Законом встановлюються виключення із обмежень щодо доступу до інформації [181]. Таке обмеження в доступі не поширюються на працівників правоохоронних та органів державного фінансового контролю, органів доходів і зборів, органів суду, а також державних архівних установ, які виконують службові завдання та інші випадки.

Відповідно до статті 6 названого закону встановлюється обмеження щодо вилучення із зберігання [181]. Із Національного архівного фонду підлягають вилученню лише дублетні документи, тобто ті що є тотожними за змістом тиражовані примірники одного документа, які знаходяться на зберіганні в одній тій самій архівній установі), а також документи тимчасових строків зберігання і документи інформація, на яких втрачена.

Спеціальний режим вивезення інформації встановлюється для інформації, яка відображена в архівних документах 50-ти річної давності (із моменту створення документу). Особи, які намірені здійснити вивезення документів «...зобов'язані повідомити про свої наміри одну з державних

архівних установ з метою вирішення питання про проведення експертизи цінності цих документів. Без повідомлення державної архівної установи відчуження архівних документів, вивезення їх за межі України забороняються» [181].

Правові обмеження інформаційної діяльності щодо оперативного збереження інформації стосуються інформації, яка надійшла до суду і, яка має зберігатись в суді. Так згідно до положень підзаконних актів категорично забороняється виносити документи, що надійшли до суду, окрім тих випадків, коли вони направляються до іншого суду чи до іншого органу [181].

Особливе місце в інформаційній діяльності суду має робота із речовими доказами. Правове регулювання режиму використання речових доказів в інформаційній діяльності суду насичене правовими обмеженнями та особливостями використання та зберігання такого виду інформаційного об'єкту. Тому дослідження питання інформації втіленої в речовому доказі ми розміщаємо в даному питанні. Відповідно до статті 93 Господарського процесуального кодексу України [52] (та відповідних положень інших процесуальних кодексів [86, 250]) речовими доказами є предмети матеріального світу, які своїм існуванням, своїми якостями, властивостями, місцезнаходженням, іншими ознаками дозволяють встановити обставини, що мають значення для справи. Звідси, речовий доказ є носієм інформації, так само і документ – носій інформації. Документ це завжди речовий доказ, але не всякий речовий доказ є документом. Особливість речового доказу полягає в тому, що з одного боку він має ознаки документу, а з іншої є об'єктом матеріального світу.

Щодо першої групи ознак. Речовий доказ має правовий режим процесуального документу, оскільки є носієм інформації, яка використовується судом при виконанні ним функції відправлення правосуддя. Відповідно до положень зазначеної інструкції з діловодства,

речовий доказ має проходити реєстрацію в автоматизованій системі документообігу суду, долучається до судової справи та зберігається, якщо це не шкодить збереженню його доказових властивостей [52]. Речовий доказ з іншого боку є об'єктом матеріального світу. Особливості цієї групи ознак полягають в тому, що на відміну від документа, цей речовий доказ в першу чергу зазвичай розглядається як об'єкт права власності, а вже потім як носій інформації. Це обумовлено фізичними властивостями речей – речових доказів, які впливають та мають враховуватись на всіх етапах інформаційної діяльності. Тому можна говорити про інформацію залежно від носія, в якому вона втілена – уречевлена і неуречевлена. В подальшому для цілей даного дослідження, уречевленою інформацією вважатиметься відомості втілені в об'єкти матеріального світу, що можуть мати документарний чи без документарний вигляд (в тому числі електронні носії). І відповідно, неуречевлена – відомості, що не мають матеріального (усні розповіді очевидців) [218, С. 138].

Відносно речових доказів, особливістю інформаційної діяльності суду із ними є те, що відсутній такий етап як створення. Речові докази можуть бути отримані із дотриманням процесуальних принципів законності та допустимості та існувати тільки в оригіналі. Так відповідно до частини 9 статті 80 Господарського процесуального кодексу України [52] (та відповідних статей процесуальних кодексів [76]) речові докази подаються чи надсилаються до суду в оригіналі, але не надсилаються іншим учасникам справи, оскільки не можуть мати копій. Останнє є особливістю фізичних ознак об'єкта права власності. Тобто можна зробити висновок, що відносно інформації, яка є закріпленою в речових доказах (уречевленою) можливий тільки етап збирання інформації.

Властивості речових доказів як об'єктів права власності впливає також і на способи та порядок отримання інформації, які вони на собі несуть. Виходячи з того, що речові докази є речами, а речі можуть бути рухомими та

нерухомими, то такі речові докази мають спеціальну процедуру огляду за місцем їх знаходження. Відповідно до статті 82 Господарсько процесуального кодексу України речові докази, які не можна доставити до суду, оглядаються за їх місцезнаходженням [52]. Частина 1 статті 83 ГПК України речові докази, що швидко псуються, негайно оглядаються судом з повідомленням про призначений огляд учасників справи [52]. З даної норми видно, що властивість матеріального об'єкту обумовлює порядок збирання інформації, а саме, на законодавчому рівні встановлюються строки проведення процесуальних дій із виконання етапу збирання інформації.

На етапі збирання інформації шляхом огляду речових доказів створюються процесуальні документи, які містять процесуальну інформацію. Так, відповідно частини 4 статті 82 та частини 3 статті 83 ГПК України [52] при проведенні огляду речових доказів за їх місцезнаходженням та речових доказів, що швидко псуються складається протокол, що підписується всіма особами, які беруть участь в огляді. Як раз протокол стає таким документом, який містить в собі переформатовану процесуальну інформацію, тобто інформація «знята» із об'єкта матеріального світу, перетворюється на інформаційний об'єкт в документарній формі. Створення таких процесуальних документів також потребує фіксації фактів із технічними характеристиками, які відображаються в технічних документах. Тому, до протоколів та актів додаються зроблені під час огляду описи усіх складених або звірених під час огляду технічних документів, як то: плани, копії документів, креслення, електронні копії доказів, фотознімки, відеозаписи тощо [218, С. 139].

Етап зберігання інформаційної діяльності суду пов'язаний із роботою з речовими доказами, також має свої особливості. Так, необхідно враховувати, що на етапі збирання та зберігання уречевленої інформації об'єктом інформаційної діяльності можуть бути не тільки і не стільки документи, але перш за все речі, які можуть потребувати спеціальних умов доставки та

зберігання в окремо обладнаних приміщеннях, а також призначення відповідальних осіб. Відповідно до статті 94 Господарського процесуального кодексу України речові докази до набрання рішенням законної сили зберігаються в матеріалах справи або за окремим описом здаються до камери схову речових доказів суду [52]. Так само, уречевлена інформація, яка не може бути безпосередньо зберігатись у суді, зберігається за місцезнаходженням матеріального об'єкту. В такому разі, уречевлена інформація має бути докладно описана у протоколі огляду, зафіксована у відеозапису, або в іншій аналогічній спосіб. Відповідальним за забезпечення збереження є суд, який має вжити заходів для забезпечення зберігання речових доказів у незмінному стані.

Ще одним із способів забезпечення зберігання, крім зберігання у камерах схову є опечатування речових доказів, які не можуть бути переміщені. Інформаційна діяльність суду із уречевленою інформацією враховує її особливості як об'єкта права власності. Тому на законодавчому рівні, встановлені норми щодо забезпечення охорони та захисту прав власників речових доказів. Так, відповідно до статті 95 Господарського процесуального кодексу України, після їх огляду та дослідження повертаються особам, від яких вони були одержані, за наявності двох умов [52]. По-перше, якщо такі особи заявили про клопотання про повернення речових доказів, і по-друге, якщо задоволення можливе без шкоди для розгляду справи.

Виходячи з даного формулювання залишається не вирішеною ситуація за якої, особа не звернулася із клопотанням про повернення речових доказів в тому числі і речових доказів, що швидко псується (ч. 4 статті 83 Господарського процесуального кодексу України) [52]. І тоді постають питання, які на сьогоднішній день не є вирішеними: чи може бути застосовані норми Цивільного кодексу України, щодо набуття права власності за набувальною давністю? Якщо ні, то хто із суб'єктів фінансує

зберігання таких речей? Який строк зберігання невитребуваних речових доказів? Чи можливо в такі ситуації застосування положень про зберігання інформації? Так само діюче законодавство не передбачає порядку передачі до архівних установ, а можливості зберігання речових доказів як об'єктів інформації в архівних установах. Ці питання не вирішені і на підзаконному рівні [218, С. 139-141].

Доволі цікавим є вирішення питання розпорядження об'єктами матеріального світу із спеціальним правовим режимом, тобто які вилучені з цивільного обороту або обмежено оборотоздатні. Відповідно до частини 2 ст. 95 Господарського процесуального кодексу України такі, об'єкти передаються відповідним особам, які відповідно до закону мають право ними володіти або за клопотанням державних експертних установ такі речові докази можуть бути передані їм для використання в експертній та науковій роботі [218, С. 141].

Таким чином, в даному питанні нами було розглянуто загальні обмеження інформаційної діяльності суду, які визначались за параметрами суб'єктів здійснення діяльності та змісту самої інформації.

3.3. Особливості інформаційної діяльності суду із конференційною, таємною та службовою інформацією

В попередньому питанні ми розглядали загальні обмеження інформаційної діяльності суду на території України. В даному питанні пропонуємо розглянути правові обмеження, що представляють собою спеціальний режим доступу до інформації. І як показує судова практика, саме в роботі з такою інформацією у судів виникають проблеми. Все це негативно впливає на діяльність судів на території України взагалі, та на ефективність інформаційної діяльності суду, зокрема. Пропонуємо розглянути особливості

правового регулювання інформації з обмеженим доступом відповідно до кожного етапу інформаційної діяльності суду.

Науковці не мають єдиної думки щодо визначення дефініції «інформація з обмеженим доступом». Так, Баскаков В.Ю. надає авторське визначення поняття інформації з обмеженим доступом, в такому вигляді. Інформація з обмеженим доступом «це відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, доступ до яких обмежено відповідно до законодавства України її власником або добросовісним користувачем (суб'єктом владних повноважень, фізичною або юридичною особою) у зв'язку з її особливою цінністю для них на законних підставах» [28, с. 49]. Потрібно погодитись із науковцями, які зазначають, що дане визначення не охоплює інформацію, яка має нематеріальний вираз, тобто була збережена та поширена певною особою під час усної дискусії [104, С. 46]. А.І. Марущак дає таке визначення інформації з обмеженим доступом: «це відомості конфіденційного або таємного характеру, правовий статус яких передбачений законодавством України, які визнані такими відповідно до встановлених юридичних процедур і доступ до яких обмежений власником таких відомостей» [110, С. 334]. В нашому дослідженні ми будемо орієнтуватись на дане визначення, оскільки воно є найбільш нейтральним і не викликає заперечень.

Аналізуючи діюче законодавство щодо ознак інформації з обмеженим доступом, можна констатувати наступне. Загальним принципом обмеження доступу до інформації законодавець є поділ між інформацією і носієм. Відповідно до нього обмеження доступу застосовується до інформації, але не до документа. Виходячи з цього, якщо навіть документ і містить інформацію з обмеженим доступом, для ознайомлення надається саме інформація, а не документ. В подальшому аналіз законодавчого і доктринального матеріалу буде здійснюватись із врахуванням названого принципу.

Встановлення обмеженого доступу обумовлюється тим, що конфіденційна, таємна та службова інформація мають сукупність ознак, які і викликають обмеження в доступі. Відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» обмеження інформації має свої цілі. Такими цілями є: охорона здоров'я населення; запобігання заворушенням чи злочинам; захист репутації чи прав інших людей; запобігання розголошення інформації, яка була отримана конфіденційно; підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [171]. Також доступ до інформації обмежується, якщо її розголошення буде мати своїм результатом завдання шкоди інтересам національної безпеки, територіальній цілісності або громадському порядку. Оцінка шкоди для суспільства також є одним із параметрів обмеження доступу до публічної інформації. У випадку, якщо шкода від оприлюднення переважає перед суспільним інтересом, до такої інформації доступ буде обмежено [171].

На відміну від міжнародних актів, вітчизняне законодавство не визначає поняття «інформація із обмеженим доступом». Україна підписала багаточисельні угоди про охорону інформації з обмеженим доступом, в яких надається визначення даному терміну. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Литовської Республіки про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом від 5 червня 2003 року, визначає інформацію з обмеженим доступом як «інформацію та матеріали незалежно від їх форми, природи та способу передачі, яким встановлені певні ступені обмеження доступу та надані відповідні грифи обмеження доступу, і які в інтересах національної безпеки та згідно з національним законодавством Сторін підлягають охороні від несанкціонованого доступу» [236].

Інше визначення закріплено в угоді між Урядом Словацької Республіки та Кабінетом Міністрів України про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом. Відповідно до названої Угоди інформацією з обмеженим доступом є «інформація у будь-якій формі та будь-які документи,

матеріали, вироби, речовини або фізичні поля, на/в яких представлена інформація, яка в інтересах національної безпеки держав Сторін та відповідно до їхнього національного законодавства підлягає охороні від несанкціонованого доступу, включаючи інформацію, яку спільно створено юридичними особами держав Сторін в рамках співробітництва та доступ до якої обмежено на основі вимог національного законодавства держав Сторін та відповідно до критеріїв цієї Угоди» [237].

Спершу пропонуємо визначитись із видами інформації, яку законодавець вважає такою, що необхідно обмежити доступ до неї. Статтею 21 Закону України «Про інформацію» [177] та статтею 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [171] законодавець називає три види інформації, що потребує обмеження в доступі, зокрема це: конфіденційна, таємна та службова інформація. У свою чергу, різні галузі права відносять до інформації з обмеженим доступом такі види таємниць: державна таємниця – Закон України «Про державну таємницю» [167]; адвокатська таємниця – стаття Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [161]; комерційна інформація (таємниця) – Цивільний кодекс України [249]; лікарська таємниця – Закон України «Основи законодавства про охорону здоров'я» [136]; таємниця усиновлення – Сімейний кодекс України [206]; таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції – Конституція України [64], Цивільний кодекс України [249]; таємниця слідства – Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» [183], Закон України «Про інформацію» [177]; таємниця страхування – Закон України «Про страхування» [193]; професійна таємниця – Закон України «Про рахункову палату» [186]; банківська таємниця – Закон України «Про банки та банківську діяльність» [162]; таємниця сповіді – Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» [190].

Аналіз положень зазначених нормативних актів, показує неоднозначність термінів, що застосовуються законодавцем, а відтак і

неможливості об'єктивної та однозначної класифікації видів інформації, що підпадає під поняття «інформація з обмеженим доступом». Оскільки предметом нашого дослідження не є безпосередньо вирішення проблеми класифікації видів та класифікації інформації з обмеженим доступом, в нашому дослідженні в подальшому будемо використовувати види названі в діючому законодавстві, а саме – конфіденційна, таємна, службова.

Докринальні визначення «конфіденційна інформація» вітчизняними науковцями обговорюються на рівні статей та монографічних досліджень. Вітчизняні автори висловлюють різні підходи до того, що вважати конфіденційною інформацією, і включають в її перелік таємницю приватного життя, службову таємницю, професійну таємницю, таємницю слідства і судочинства, комерційну таємницю [93, С. 212]. Ліпкан В.А. під конфіденційною інформацією вважає, інформацію про фізичну особу, яка не підлягає розголошенню, та доступ до неї є обмеженим самою фізичною чи юридичною особою (яка на законних підставах володіє такою інформацією), а її поширення можливе лише за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними ж умов. Здійснення цих прав може бути обмежене законом [104, С. 115].

Деякі науковці не розділяють поняття конфіденційної інформації і таємниці. Наприклад, С.М. Паршін визначає конфіденційну інформацію як «інформацію доступ до якої обмежений», а «конфіденційну інформацію, яка захищається законом для попередження її поширення, і яка відображає особливо важливі інтереси обмеженого кола суб'єктів» ототожнює з таємницею [139, С. 8]. Конфіденційна інформація – це інформація винятково приватних суб'єктів, так вважає вітчизняний науковець О.О. Золотар, і зупиняється на аналізі ознак такої інформації. Основними її ознаками автор називає: 1) така інформація не є загальновідомою, а відома лише певному приватному суб'єкту; 2) суб'єкт-володілець на власний розсуд вирішує, в який спосіб і в який час вона підлягає поширенню, і чи, взагалі, обмежити

доступ до неї. Вважається, що конфіденційної інформації може належати інформація про її володільця (персональні дані), а також інформація, що може будь-яким чином потрапити у володіння до приватного суб'єкта (відомості про перебування певної особи, ноу-хау тощо) [71].

Відносини, пов'язані з правовим режимом конфіденційної інформації, регулюються законом. Поняття конфіденційної інформації також надається в діючому законодавстві. Так, ч. 2. статті 21 Закону України «Про інформацію» [177], надає таке поняття конфіденційної інформації. «Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов». Стаття 1 «Про державну статистику» конфіденційною інформацією вважає, статистичну інформацію, яка належить до інформації з обмеженим доступом і знаходиться у володінні, користуванні або розпорядженні окремого респондента та поширюється виключно за його згодою відповідно до погоджених з ним умов» [166].

Звертає увагу, що всі наведені визначення мають спільну ознаку, яка полягає в тому, що встановлення обмеженого доступу здійснюється за волею правомочного суб'єкта. Відповідно до названої ознаки конфіденційної інформації (щодо обмеженого режиму доступу, щодо володіння, користування та розпорядження даною інформацією та щодо згоди на поширення) здійснення інформаційної діяльності суду із таким інформаційним об'єктом має свої особливості.

Стаття 7 Закону України «Про доступ до публічної інформації» визначає конфіденційну інформацію як таку, «...доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов» [171]. Основні ознаки конфіденційної інформації зафіксовані законодавцем повторюють ознаки

названі науковцями. По-перше, на обмежений доступ до такої інформації; по-друге інформація знаходиться у володінні, користуванні та розпорядженні фізичних та (або) юридичних осіб; по-третє, поширюється тільки за їх згодою (бажанням) і на їх же умовах. У єдиному випадку в Законі України «Про інформацію» є вказівка на те, що така інформація може бути поширена також в інших випадках визначених законом [177]. Даній примітці відповідають положення процесуальних законів, які регулюють інформаційну діяльність судів на території України.

Хоча інформація, яка є об'єктом інформаційної діяльності суду відповідно до ч. 1 статті 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації» належить до публічної, і вона не може бути визнана конфіденційною, але виключення із даного законодавчого положення можна знайти в діючому законодавстві [171]. Так, відповідно до ч. 8. статті 188 ГПК України інформація, отримана будь-якою із сторін, а також суддею під час проведення врегулювання спору є конфіденційною [52]. Аналіз змісту статті 188 ГПК України дає можливість констатувати, що обмежений режим інформації встановлюється тільки в одному випадку – на час проведення врегулювання спору за участю судді [52].

Особливість діяльності суду із конфіденційною інформацією полягає в тому, що обмеження стосується не тільки тієї інформації, яку надали сторони, представники та судді, але й на ту, яка буде створена під час проведення врегулювання спору суддею. Тобто в даному випадку, обмеження стосується інформації, яка створена у визначений законодавством час. Так само, особливістю у формуванні особливого режиму доступу є суб'єкти доступу, поширення та створення такої інформації. Суб'єктами доступу та створення конфіденційної інформації в інформаційній діяльності суду є суддя-доповідач у справі, що розглядається одноособово незалежно від складу, в якому розглядається справа, а також сторони та їх представники. Особливістю також є те, що в суб'єкти володіння даною

інформацією, як виключення, за необхідності, законодавець включає іншу особу, яка приймає участь у вирішенні спору – перекладача. В цьому випадку перекладач попереджається про конфіденційний характер інформації, отриманої під час проведення врегулювання спору за участю судді.

Наступний вид інформації із обмеженим доступом це інформація, що має режим таємниці. Таємниця розуміється як дещо нерозгадане, ще непізнане; дещо приховуване від інших, відоме не всім, секрет. Відтак необхідно вивести за межі правового дослідження таємницю в побутовому, неюридичному її змісті і говорити не стільки про таємницю взагалі, а про таємну інформацію, зокрема. Звернемось до визначень, які надаються науковцями.

Баскаков В. Ю. вважає, що таємна інформація – це будь-яка інформація з обмеженим доступом, що має ознаки державної таємниці [27, С. 11]. Інші науковці справедливо вважають друге визначення обмеженим, оскільки, поняття таємниці перекривається поняттям банківської або професійної таємниці, які можуть мати приватноправовий характер. Тому у наданні визначення таємної інформації не можна обмежуватись тільки державною таємницею [104]. Із врахуванням таких зауважень є таким, що більше відповідає дійсності визначення поняття «таємниця», яке надає Т.Ю. Вислоцька. Так, таємною інформацією «...є інформація, доступ до якої обмежений законодавством та належить певному колу осіб, що стала відома в силу професійної, службової або іншої діяльності, посягання на яку спричиняє негативні суспільно небезпечні наслідки у вигляді шкоди» [45]. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю. Вважаємо за необхідне погодитись із даною думкою, оскільки дійсно, більшість інформації надходить до суб'єкта у зв'язку із його професійною діяльністю.

Об'єктами інформаційної діяльності суду можуть стати будь-яка із названих таємниць. Але, як показав аналіз законодавчих актів, підзаконних та локальних актів, документів Пленумів суду та судової практики, найбільш врегульованим видом інформації, що підпадає під поняття таємниці є державна таємниця. Інформаційна діяльність суду з інформацією, яка має режим державної таємниці, врегульована починаючи з рівня закону і закінчуючи локальними актами конкретних судів різних інстанцій на території України. Також доволі часто суд працює із інформацією, яка є комерційною, банківською та лікарською таємницею. Про це свідчать окремі норми законодавчих актів, що регулюють спеціальні відносини, а також Постанови Пленумів судів різних років присвячених розв'язанню спорів, що стосуються названих видів таємниць [216, С. 215].

Поняття таємної інформації в законах України, зокрема у статті 8 Закону України «Про доступ до публічної інформації», визначає таємну інформацію як таку «... доступ до якої обмежується відповідно до положень названого закону, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю» [171]. Таке визначення таємної інформації справедливо викликає в наукових колах дискусію в зв'язку із нечіткістю ознак самої таємної інформації та не послідовністю в класифікації її видів.

Поняття державної таємниці в Законі України «Про державну таємницю» ототожнюється із секретною інформацією і вважається одним із видів «таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України, та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою» [167].

Науковці аналізуючи дане визначення виказують критику з приводу словосполучення «може завдати», яке використовується в ньому. В.М. Шлапаченко справедливо вказує, що поширення державної таємниці просто не може не завдати шкоди державній безпеці. Тому автор пропонує замінити вказане словосполучення на більш адекватне «завдає або створює загрозу завдання шкоди» [253]. Іншими дослідниками, державна таємниця як вид таємниці визначається як «інформація, що має обмежений доступ та вузьке коло осіб, яким вона знайома через виконання посадових та службових обов'язків та яка не підлягає розголошенню, у протилежному разі за її розголошення передбачена кримінальна відповідальність [234].

Оскільки державною таємницею є найважливіші для України відомості у різних сферах її життєдіяльності і витік такої інформації загрожує як окремим сферам державних інтересів, так і національній безпеці України в цілому, то охорона і захист її були й залишаються складовою загальної системи забезпечення національної безпеки України [134, С. 129]. Саме цю ознаку – спричинення шкоди державній безпеці і державним інтересам – пропонують включити в поняття науковці, які досліджують ознаки державної таємниці [77, С. 144].

Виходячи із аналізу законодавства та юридичної доктрини державною таємницею може бути будь-яка інформація, що має вищезазвані ознаки. Але законодавець встановлює заборону обмежувати доступ та вводити в перелік державної таємниці інформацію «...про місця зберігання документів Національного архівного фонду, що належать державі, територіальним громадам, а також створювати таємні архіви для зберігання таких документів» [181]. Така заборона, з нашої точки зору, є справедливою з огляду на те, що в подальшому, після закінчення термінів секретності така інформація може і повинна бути передана науковцям для вивчення і забезпечення історичної безперервності та забезпечення позитивного наукового приросту.

В юридичній доктрині поняття таємної інформації розглядається через призму поняття «таємниця». Деякі науковці, визначаючи поняття таємниці, наголошують перш за все на користь чи шкоду поширення для суспільства в загально філософському значенні, переймаючись зростанням загально людських ідеалів моралі [209, С. 41]. А.А. Фат'янов визначає таємницю як «сферу об'єктивної реальності, що прихована від нашого сприйняття або розуміння» [243, С. 5]. На думку Л.О. Красавчикової під таємницею слід розуміти певну інформацію про дії, стани, чи інші обставини певного кола осіб, що не підлягає розголошенню [97, С. 19]. Дане поняття є надто урізаним щодо вмісту в ньому ознак того явища, яке намагається охарактеризувати дослідник, оскільки дане визначення не містить відокремлюючих ознак, то під нього підпадають всі види інформації із обмеженим доступом. Д.А. Ловцов під таємницею розуміє особливий правовий режим привілейованої інформації (з обмеженим доступом чи з обмеженим поширенням) як сукупність правових засобів, що характеризують сполучення взаємодіючих заборон, дозволів, зобов'язування, стимулів, привілеїв та санкцій [105, С. 9]. Навряд чи можна погодитись із автором даного визначення, який до таємної інформації застосовує поняття «привілейований». Оскільки правовий режим встановлюється скоріш не для чиїхось пільг чи привілеїв, але для обмеження доступу до такої інформації та встановлення підвищеної юридичної відповідальності у разі порушення прав володільця такої інформації. Виходячи із цього, підвищену відповідальність навряд чи можна вважати привілеєм.

Пропонуємо розглянути такі види таємниці так службова, державна та комерційна. Вибір даних видів таємниць обумовлений тим, що предмет нашого дослідження є обмежений обраними метою та завданням. В своєму дослідженні нас цікавить тільки деякі особливості правового регулювання інформаційної діяльності суду із тими видами таємної інформації, із якими суди найчастіше зіштовхуються в своїй роботі. Для дослідження всіх

названих видів таємниць, знадобиться окреме дослідження. Розпочнемо із службової таємниці.

Службова інформація (таємниця) – це відомості, дані про фінансову діяльність, господарську діяльність (яка не пов'язана з комерційною та банківською таємницею) та внутрішньовідомчу, міжвідомчу службову діяльність установи, її посадових, службових осіб та кореспонденцію (довідні записки, листування між підрозділами тощо), які пов'язані з процесом прийняття рішень та передують їх розробці й прийняттю [30, С. 84]. Закон України «Про доступ до публічної інформації» визначення поняття такої інформації не надає, але встановлює перелік інформації, яка може бути віднесена до службової. Так, до службової може належати така інформація: 1) що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрішньовідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень; 2) зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці [171].

Звертає на себе увагу два основних параметри, за якими законодавець відносить інформацію до службової: 1) діяльність суб'єкта, яка пов'язується із здійсненням ним контрольних та наглядових функцій органів державної влади та 2) зміст інформації є державною таємницею. Для нашого дослідження, такою інформацією є та, що внесена до Переліку відомостей, що становлять службову інформацію для органів державної влади, який складається конкретними судами і є відкритим для доступу [231] і, відповідно, та яка не входить до переліку інформації і не може бути віднесена до службової [140]. Відповідно до положень цього нормативного акту перелік документів, яким з урахуванням інформації, що у них міститься,

надається гриф «Для службового користування», визначається наказом голови суду. На основі названого Типового переліку кожним конкретним судом розробляється свій перелік відомостей, що становить службову таємницю.

Прикладом локальних нормативних актів направлених на регулювання питань інформаційної діяльності суду із службовою інформацією є: Перелік відомостей, що становлять службову інформацію для Конституційного суду України [141], Перелік відомостей, що становлять службову таємницю у Вінницькому міському суді Вінницької області [142], Перелік відомостей, що становлять службову інформацію Хмельницького окружного адміністративного суду [143]. Зокрема така інформація рознесена на декілька груп, інформація в яких стосується: 1) відомостей з питань режимно-секретної роботи (інформація стосується організації діяльності відповідальної особи із державною таємницею); 2) відомості із питань мобілізаційної роботи (інформація, що стосується державної таємниці); відомості із питань технічного захисту та охорони (забезпечувальні заходи збереження державної таємниці, охорона суду в цілому); 3) відомості з питань роботи суду (службова інформація інших державних органів, службова інформація внутрішньо-відомчого характеру; 4) основної діяльності суду; 5) з питань роботи з персоналом та інше.

Порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію міститься в Типовій інструкції Кабінету міністрів України (далі – Типова інструкція про порядок здійснення діяльності із службовою інформацією) [228]. Відповідно до положень Типової інструкції організація діяльності із службовою інформацією, покладається на структурний підрозділ з діловодства або документаційного забезпечення, а за його відсутності – на окрему посадову особу або службу з діловодства. Зокрема, встановлюється, що керівником установи, його заступниками, керівниками структурних

підрозділів у резолюції документа, що містить службову таємницю, можуть визначатись уповноважені особи-працівники, яким може бути доручено опрацювання документів, які містить службову інформацію. Також на підставі резолюції керівника суду чи його підрозділу до роботи із службовою інформацією можуть долучатись члени постійних або тимчасових консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів суду, які не є його працівниками [216, С. 215].

Звертає на себе увагу відсутність зазначених нормативних актах положень, які стосуються допуску до роботи, використання, розпорядження інформацією, яка також має режим обмеженого доступу, але не є службовою чи державною таємницею. Як буде видно із аналізу нормативних актів, що ми здійснимо нижче, залишаються не врегульованими порядок здійснення інформаційної діяльності суду по кожному із етапів із конфіденційною інформацією та з інформацією, яка становить т. з. «професійну таємницю» – банківську, нотаріальну, лікарську інші. Тому відсутність правового регулювання адміністративного порядку інформаційної діяльності суду із конфіденційною та професійною таємною інформацією ми будемо показувати на фоні законодавчих, підзаконних та локальних актів, положення яких встановлюють поетапний порядок діяльності із інформацією, які становить державну таємницю.

Зазначивши види інформації з обмеженим доступом та вказавши на їх загальні обмеження за критерієм суб'єктного складу, пропонуємо перейти до висвітлення особливостей етапів інформаційної діяльності суду із кожним із названих видів інформації. На основі вищевикладеного, сприймаючи поняття та ознаки конфіденційної, таємної та службової інформації пропонуємо висвітлити особливості інформаційної діяльності суду на кожному із етапів такої діяльності із кожним видом названої інформації. Кожен окремий етап може і не мати нормативного регулювання інформаційної діяльності, тим самим буде яскраво ілюстровано прогалини в правовому регулюванні

інформаційної діяльності суду із конкретним видом інформації з обмеженим доступом [216, С. 155].

Етап збирання *конфіденційної інформації* має одну нормативну вимогу до його виконання – збирання такої інформації може здійснюватися тільки із згоди власника такої інформації. Чіткий порядок дій із збирання такої інформації судом виписаний хіба щодо інформації про персональні дані [175]. Причому в нормативних актах вказується на отримання письмового дозволу від фізичної чи юридичної особи для обробки таких даних, що включає в себе дії не тільки із збирання, але й реєстрації, накопичення, адаптування, зміни та поновлення таких даних. Збирання персональних даних є складовою процесу їх обробки, що передбачає дії з підбору чи впорядкування відомостей про фізичну особу [175]. Суд стає володільцем персональних даних з моменту надання звернення суб'єкту персональних даних до суду. Відповідно до статті 24 Закону України «Про захист персональних даних» в органах державної влади втому числі у судах, створюється (визначається) структурний підрозділ або відповідальна особа, що організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці [175].

Інформаційна діяльність із *таємною інформацією* має свої особливості починаючи із первинної обробки. На відміну від усієї іншої інформації, що надходить до суду, конверти та пакети не відкриваються, а передаються підрозділам чи працівникам суду, які відповідальні за режимно-секретну роботу. Тобто навіть первинну обробку інформації із її реєстрації та направленню в середині суду здійснюють особи із спеціальними повноваженнями.

Етап збирання документів, що містять *службову інформацію*, може бути покладений на структурний підрозділ з діловодства чи документаційного забезпечення. У випадку відсутності такого підрозділу обробка службової інформації покладається на окрему посадову особу.

Особи, які мають повноваження на опрацювання документів, що містять службову інформацію, можуть бути визначені головою суду, його заступниками, керівниками структурних підрозділів у резолюції до такого документа [228]. Службова інформація, яка надходить до суду помічається грифом “Для службового користування”. Первинну обробку (розкриття конвертів, реєстрація) можуть здійснювати тільки ті працівники служби діловодства, які призначені відповідальними за діловодство із документами, що містять службову інформацію. У випадку наявності в суді окремого підрозділу, який здійснює роботу із службовою інформацією конверти (пакунки) з відмітками “Літер “М”, “Літер “К” та “СІ”, що надійшли до канцелярії чи відділу діловодства, передаються нерозкритими. Етапи проходження документів з грифом “Для службового користування” в суді обов’язково відображаються у реєстраційних формах (журналах, картках, електронній базі даних) відповідних підрозділів. Передача службової інформації від працівника до працівника і від підрозділу до підрозділу здійснюється під розписку в журналі обліку пакетів (паковань) із зазначенням дати їх отримання. Підзаконними та локальними актами передбачаються також інші технічні заходи додаткового контролю за рухом службової інформації [216, С. 216].

Наступний етап – етап створення інформації із обмеженим доступом. Організаційні форми отримання та створення *конфіденційної інформації* може здійснюватися у формі спільних та (або) закритих нарад. Спільні наради проводяться за участю всіх сторін, їх представників та судді. У спільних нарадах сторони мають право брати участь як особисто, так і в режимі відеоконференції. Закриті наради проводяться з кожною зі сторін окремо за ініціативою судді. Конкретного нормативного регулювання даний етап інформаційної діяльності не має. Оскільки в обмеженні доступу до конфіденційної інформації зацікавлені самі володільці та створювачі такої

інформації, саме вони і здійснюють та ініціюють встановлення обмежувальних заходів на рівні локальних актів.

В законодавстві встановлюються особливості створення *таємної інформації*. Суд може створювати процесуальні документи, які містять таємну інформацію, яка і зумовлюватиме особливості інформаційної діяльності суду на даному етапі. Дані особливості можна розділити на встановлення *технічних та організаційно-правових засобів забезпечення обмеженого доступу до інформації*. *Засобом технічного забезпечення обмеженого режиму доступу до інформації в інформаційній діяльності суду* є законодавча заборона використовувати портативні аудіотехнічні пристрої, а також здійснювати фото- і кінозйомку, відео-, звукозапис. Щодо інформації, яка є таємною, законом встановлено виключення у порядку ведення діловодства у суді та виключення у порядку ведення судового процесу коли, під час проведення врегулювання спору за участю судді протокол наради не ведеться та не здійснюється фіксування технічними засобами [149]. *Організаційно-правовими засобами забезпечення обмеженого доступу до таємної інформації в інформаційній діяльності суду* є законодавчі заборони на ознайомлення з таємною інформацією із встановленням обмеженого кола осіб, які мають право на роботу з такою інформацією. Таємна інформація надходить до суду від сторін справи, а суддя має ознайомитись із нею, врахувати її при постановленні рішення тим самим створивши процесуальний документ із інформацією, що матиме режим таємної. На відміну від створення інших видів інформації з обмеженим доступом, створення суддею таємної інформації має нормативне регулювання в діючому законодавстві.

Організаційно-правовим забезпеченням обмеження доступу в інформаційній діяльності суду можна вважати порядок розподілу судових свправ для розгляду. За загальним правилом відповідно до статті 10 Закону України «Про доступ до реєстру судових рішень» судді мають право на

доступ до усіх інформаційних ресурсів Реєстру, в тому числі до конференційної інформації [172]. Судді мають право доступу до державної таємниці в порядку передбаченому Законом України «Про державну таємницю» [167]. На підзаконному рівні визначається адміністративний порядок допуску до такого виду таємної інформації. Так, відповідно до розділу 8 частини 5 Положення про АСДС судові справи та матеріали кримінального провадження не розподіляються щодо того судді, у якого відсутній допуск до державної таємниці за формою, яка відповідає ступеню секретності інформації, що міститься в матеріалах справи [149].

Створення *службової інформації* відбувається індивідуально або колективно. У випадку створення інформації одноособово, створювач інформації або посадова особа, яка має підписати документ вирішує питання щодо необхідності присвоєння документу із відповідною інформацією грифа “Для службового користування”. У випадках створення службової інформації на організаційних засіданнях чи у роботі певних комісій питання щодо необхідності присвоєння документу грифа “Для службового користування” може бути розглянуто комісією з питань роботи із службовою інформацією за поданням посадової особи, яка підписуватиме документ.

Етап використання та розпорядження інформації з обмеженим доступом також має свої особливості. Діяльність із використання та розпорядження конфіденційною інформацією включає в себе дії пов’язані із отриманням доступу та розкриттю змісту такої інформації. Як правило в існуючих наукових дослідженнях правових питань доступу та розкриттю інформації із обмеженим доступом здійснюється розгляд тільки однієї сторони проблеми – забезпечення збереження обмеженого доступу до змісту та притягнення для відповідальності осіб, які причетні до розголошення. Але питання правомірного порядку розкриття таємниці (в тому числі професійних таємниць) для надання можливості суду доступу до такої інформації і врегулювання, встановлення порядку правомірного

використання, передання, повернення, врегульовано діючим законодавством на низькому рівні [216, С. 217].

Обговорення питання розкриття інформації з обмеженим доступом в основному набула доволі сильного імпульсу у дослідників окремих видів професійної таємниці, таких як банківської, лікарської, нотаріальної. Дані дослідження знову ж таки є частковими і стосується питань ознак таких таємниць і правового забезпечення збереження таких таємниць суб'єктами професійної діяльності – працівників банку, лікарів, нотаріусів. Щодо порядку використання судом інформації, яка є таємною практично відсутній.

Спробуємо проаналізувати положення діючих законодавчих актів на предмет можливості дати відповідь на питання: що має на увазі законодавець, коли режим доступу суду до інформації із обмеженим доступом (витребування та розкриття конфіденційної, таємної, службової інформації) формулює у відсилочному положенні «...відповідно до закону». Яскравим прикладом часткового регулювання розкриття конфіденційної інформації є частина 2 статті 17 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [171]. Положеннями даної статті, обмежено можливість використання конфіденційної інформації навіть судами, які вважаються законодавцем розпорядниками інформації, і можуть поширювати її лише за згодою осіб, які обмежили доступ до конфіденційної інформації, а за відсутності такої згоди - лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Процесуальне законодавство передбачає, що суд для захисту інформації, яка має статус з обмеженим доступом (таємної інформації та іншої інформації, яка охороняється законом) «може оголосити своєю ухвалою судове засідання закритим повністю або оголосити закритою його частину» [250]. Застосування таких організаційно-правових заходів здійснюється у разі, якщо необхідно забезпечити захист «...особистого та сімейного життя людини, а також в тих випадках, що визначені законом» [250]. Випадки, в яких суд не просто «може» на власний

розсуд, але й зобов'язаний проводити судові засідання в закритому режимі також охоплюють роботу суду не тільки конфіденційною, але й таємною інформацією. Тобто, режим закритого засідання поширюється і на інформацію, що має статус державної та службової таємниці.

Інформація, яка була отримана в судовому засіданні відображається і в протоколах судового засідання, і в інших процесуальних документах. Але діюче процесуальне законодавство передбачає обмеження використання та розпорядження тільки щодо тієї інформації, яка міститься в змісті судового рішення. Так, частина 16 статті 10 ЦПК України встановлює, що прилюдно може оголошуватись тільки вступна та резолютивна частини рішення, за умови, що вони не містять тієї інформації заради якої суд встановлював закритий режим для судового засідання або для вчинення окремих процесуальних дій [250]. В іншому випадку навіть вступна та (або) резолютивна частини рішення можуть бути оголошені закритому судовому засіданні.

Аналіз законодавства показує, що порядок правового регулювання використання та розпорядження конфіденційної інформації, яка міститься в інших документах є непослідовним та фрагментарним. Це обумовлено тим, що режим конфіденційності інформації надається локальними актами їх володільців та створювачів. Як правило, в таких локальних актах не передбачено використання такої інформації за межами впливу особи володільця-розпорядника інформації. Тим паче норми передбачені в локальних актах не можуть регулювати інформаційну діяльність суду. Тому питання порядку передачі, розкриття, використання, повернення речових та документарних, електронних доказів, залишаються в надто узагальненому вигляді із формулюванням «...документи, що містять конфіденційну інформацію підлягають поверненню власнику...».

Як видно із аналізу нормативних та підзаконних актів питання надання доступу та забезпечення збереження режиму конфіденційності інформації, в

наявності розрив між нормами процесуального законодавства та локальними нормами, які з одного боку пропонують закриття судового засідання та деякі заходи технічного характеру, і поширюються тільки на корпус суддів та працівників суду, а з іншого норми локальних актів не поширюються на суддівський корпус, інших працівників суду та учасників процесу. Для поширення режиму конфіденційності на всіх учасників інформаційної діяльності суду можна запропонувати прийняття для судів всіх інстанцій Положення «Про порядок дотримання режиму обмеженого доступу суддів, працівників суду та інших учасників судового процесу до таємної та /або конфіденційної інформації, що стала відома під час судового процесу», в якому передбачити підписання всіма учасниками процесу, «Зобов'язання про збереження обмеженого доступу до таємної та/ або конфіденційної інформації, яка стала відома під час проведення судового засідання». Пропоноване положення встановить юридичний зв'язок між нормами процесуального законодавства та положеннями локальних актів, з одного боку будуть конкретизуватись норми процесуального законодавства щодо виконання режиму обмеженого користування інформацією, а з іншого встановлюватись адміністративний порядок надання доступу до конфіденційної інформації.

Використання та розпорядження інформацією із *державною таємницею* має спеціальний режим доступу, що передбачений положеннями Закону України «Про державну таємницю» [167]. Необхідно відразу зазначити, що цей вид таємниці має найбільш чітке регулювання етапів інформаційної діяльності суду. Відповідно до статті 1 Закону України «Про державну таємницю» доступом до державної таємниці вважається надання для ознайомлення конкретної с інформації та/або провадження діяльності з цією інформацією посадовою особою відповідно до її службових повноважень або громадянину [167].

Відповідно до статей 24, 29, 34, 39 Закону України «Про судоустрій та статус судів» голови відповідних судів серед інших організаційних повноважень мають конкретні повноваження щодо організації відповідних судів [195]. Оскільки голови судів є керівниками, які мають право або особисто працювати із інформацією, що має режим секретності або призначати відповідального працівника. На них поширюються обов'язки та права працівників режимно-секретних органів. Останні створюються, відповідно до положень Закону України «Про державну таємницю» [167] (стаття 21) в судах, які працюють із секретною інформацією. Підпорядковуються режимно-секретні органи безпосередньо керівнику судового органу. Метою їх створення є розробка та здійснення заходів щодо забезпечення режиму секретності, постійного контролю за їх додержанням. Особливістю інформаційної діяльності цих органів є те, що вони створюються, реорганізуються та ліквідовуються за погодженням із Службою безпеки України. Так само, із Службою безпеки України суди взаємодіють, здійснюючи інформаційну діяльність об'єктом, якої є державна таємниця. Режимно-секретні органи можуть комплектуватись працівниками суду, які мають спеціальні допуски залежно від ступеню секретності. За умови відсутності необхідності допуску до інформації із ступенем секретності «цілком таємно» та «особливої важливості», суд комплектує режимно-секретні органи спеціалістами, яким надано допуск до державної таємниці із ступенем секретності «таємно» [167].

Призначення осіб на посади заступників керівників з питань режиму чи призначення окремого працівника, який відповідатиме за режим секретності, здійснюється за погодженням Служби безпеки України та режимно-секретних органів вищестоящих судів. В результаті аналізу законодавчих актів щодо використання та розпорядження інформацією, яка є державною таємницею виявилось, що законодавчі акти, що встановлюють режим секретності для таємної інформації зосереджують свою увагу на фіксації

організаційно-правових засобів захисту державної таємниці. Технічні засоби захисту державної таємниці розроблені та зафіксовані на підзаконному рівні і містяться в нормативних актах із спеціальним допуском, а також частково відображені в підзаконних актах, що регулюють порядок використання службової інформації.

Етап використання та розпорядження *службовою інформацією* в інформаційній діяльності суду тісно пов'язаний із встановленням та виконанням норм, що визначають адміністративний порядок роботи із інформацією, що за своїм змістом є службовою та державною таємницею. Використання та розпорядження службовою інформацією складаються із технічних та організаційно-правових заходів забезпечення захисту такого виду інформації.

Технічними заходами забезпечення захисту службової інформації під час використання її судом можна вважати спеціальні вимоги та заборони щодо застосування чи не застосування певних технічних засобів як то: видання для тимчасового користування справами із грифом “Для службового користування” видаються і приймаються під розписку в спеціальному журналі; заборона використання каналів факсимільного зв'язку; встановлення особливого порядку використання інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем чи засобів копіювально-розмножувальної техніки; знищення екземплярів документу та його чернетки шляхом подрібнення або іншим способом (розчинення, спалювання, розплавлення, тощо), що виключає можливість їх відновлення та прочитання; проставлення від руки номера примірника на кожному із розмножених екземплярі документа; заборона проведення роботи із службовою інформацією поза окремо виділених і належним чином обладнаних службових приміщень із дотриманням вимог, які унеможливають ознайомлення із змістом таких документів сторонніх осіб та інші.

Організаційно-правовими заходами захисту службової інформації судом при її використанні можуть бути названі: визначення часу та обсягів обробки та використання документів, що містять службову інформацію із письмового розпорядження керівника суду; використання у вигляді друку та розмноження документів з мобілізаційних питань та з питань спеціальної інформації здійснюється тільки тими працівниками установи, які мають допуск до роботи з такими документами; видання розпорядчого документу суду та надання дозволу головою суду за умови оформлення замовлення (або резолюції голови суду) щодо необхідності розмноження документів із грифом “Для службового користування”; письмове зобов’язування фізичних та юридичних осіб, осіб, які не мають статусу юридичних щодо нерозголошення службової інформації, яка була надіслана судом; складання підрозділом чи посадовою особою, списку осіб, що відповідають за мобілізаційну роботу або роботу із спеціальною інформацією; затвердження головою суду списку осіб, що відповідають за мобілізаційну роботу або роботу із спеціальною інформацією; видання у тимчасове користування справ працівникам суду тільки на підставі замовлення за формою затвердженою законодавством або, резолюції голови суду; передання вхідних, вихідних, внутрішніх документи з грифом “Для службового користування” передаються працівникам тільки на підставі резолюцій голови суду або його заступників, керівника відділу діловодства (канцелярії) суду.

Найбільш розробленим в плані правового регулювання є етап зберігання інформації із обмеженим доступом. На відміну від попередніх етапів інформаційної діяльності суду, які мають доволі серйозні прогалини в правовому регулюванні питань збирання, користування, доступу, розкриття багатьох видів професійних таємниць та конфіденційної інформації порівняно із правовим регулюванням інформаційної діяльності суду із державною та службовою таємницею, регулюючи етап збереження інформації, законодавець закріплює спеціальні правила зберігання для всіх

видів інформації із обмеженим доступом. На підзаконному рівні, в пріоритеті залишається правове регулювання зберігання інформації із державною і службовою таємницею, де встановлені спеціальні вимоги та заборони відносно роботи із цими видами таємниць [216, с. 218].

На даному етапі правове регулювання режиму зберігання та доступу до таємної інформації також можна поділити на технічні та організаційно-правові заходи забезпечення захисту таємної інформації. До *технічних засобів захисту зберігання* таємної інформації можна віднести: знищення документів та справ із грифом «Для службового користування» здійснюється шляхом подрібнення носіїв інформації або в інший спосіб (спалювання, розплавлення, розчинення тощо), який виключає можливість їх прочитання та відновлення; електронні носії інформації знищуються або переробляються у спосіб, що виключає можливість повного або часткового відновлення збереженої на них інформації [228].

При постійному зберіганні таємної інформації організаційно-правовими заходами забезпечення захисту є: заборона внесення до переліку таємної інформації інформацію про місця зберігання документів Національного архівного фонду, що належать державі; заборона створення таємних архівів для зберігання документів із державною таємницею та інших документів із обмеженим доступом; заборона обмежувати доступ до інформації із обмеженим доступом, що зберігається в архіві інакше ніж на підставах передбачених нормами закону [171]; обмеження доступу до інформації, що містить конфіденційну інформацію про особу строком в 75 років за наявності загрози життю чи недоторканості житла громадян; отримання дозволу у особи чи у її спадкоємців до конфіденційної інформації, що зберігається в архівах і була закрита для ознайомлення; для знищення документів з грифом «Для службового користування», строк, яких закінчився не внесених до Національного архівного фонду, експертна комісія складає акт встановленої законом форми; знищення документів та справ, що містять інформацію з

грифом «Для службового користування» відбувається за рішенням експертної комісії не менш ніж з трьох чоловік; визначення спеціального порядку знищення видань, що містять інформацію із грифом «Для службового користування», які зберігаються в бібліотеках; фіксація всіх технічних операцій щодо передання на постійне зберігання, переміщення із одного місця зберігання в інше, проведення експертизи, знищення інформації не електронних та паперових носіях спеціальними актами (акти приймання-передавання, акт знищення, акт визначення цінності тощо) форми, яких визначені законом; визначення спеціального порядку користування справами з грифом «Для службового користування», які передаються на постійне зберігання архівним установам, в локальному акті (лист суду, що передає таку інформацію на зберігання); та інші.

Висновки до Розділу 3

Таким чином, проаналізувавши правове регулювання етапів інформаційної діяльності суду в Україні можна зробити наступні висновки.

Інформаційну діяльність суду можна поділити на етапи такі як: збір, створення, використання, в тому числі розпорядження, зберігання. Керівництво проходження як окремих етапів, так і здійснення в цілому інформаційної діяльності суду здійснюється та контролюється судом. Етапи інформаційної діяльності суду залежно від об'єкту інформаційної діяльності мають різне нормативне регулювання. Інформація, що має процесуальний характер (судові справи, запити на експертизи тощо) регулюється відповідним процесуальним законодавством, а також спеціальними підзаконними актами, що встановлюють адміністративний порядок інформаційної діяльності саме судів різного рівня. Етапи інформаційної діяльності суду із іншими документами (статистика, кадрова робота, звернення громадян тощо) регламентується нормативними актами, що

регулюють документування управлінської діяльності, діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств, організацій.

На етапі створення об'єктів інформаційної діяльності інформація створюється із метою здійснення правосуддя та на виконання управлінсько-організаційної діяльності. В результаті створюється два види об'єктів інформаційної діяльності: 1) відображені в процесуальних документах (створюється суддівським корпусом та учасниками судового процесу); 2) відображені в непроцесуальних документах (створюється апаратом суду).

Інформація втілена в процесуальних документах має відповідати двом складовим: процесуальній та змістовній. Процесуальна складова створення інформації має відповідати параметрам встановленим в процесуальному законодавстві. Змістова складова наповнюється тією інформацією, що надається суб'єктами ініціаторами судового процесу.

Використання інформації може здійснюватися у вигляді ознайомлення, передання, переробки, адаптації, копіювання, відтворення. На етапі використання об'єктів інформаційної діяльності сполучаються дії, які направлені не тільки на використання, але й на розпорядження об'єктами такої діяльності. Залежно від обсягів повноважень суб'єкти інформаційної діяльності можуть тільки використовувати інформацію або використовувати самі і надавати дозвіл на використання іншим особам. Законодавець не розмежовує використання та розпорядження об'єктами інформаційної діяльності суду, але встановлює перелік повноважень суб'єктів інформаційної діяльності суду щодо можливості здійснення тих чи інших дій окремими суб'єктами. Це відрізняє об'єкти авторського права, щодо яких законодавцем визначено зміст таких повноважень як використання та розпорядження. Останні в авторському праві визначені саме як правомочності автора, а не як етапи інформаційної діяльності.

Етап використання інформації має особливість щодо свого територіального здійснення. Так, використання інформації судом може мати два режими використання: 1) у приміщенні суду; 2) використання інформації за межами суду. Особи, які беруть участь у справі та інші учасники процесу можуть використовувати та створювати об'єкти інформаційної діяльності суду як у приміщенні суду, так і за його межами.

Особливість інформаційної діяльності суду полягає в тому, що суд не є ініціатором створення об'єктів інформаційної діяльності, але є основним створювачем, користувачем, розпорядником, зберігачем тієї процесуальної інформації, що створилась в результаті здійснення ним функції правосуддя. Водночас, апарат суду є ініціатором створення та основним користувачем, розпорядником, зберігачем інформації, що стосується організаційно-господарської та розпорядчої діяльності суду.

Інформація, яка створюється та відображається в процесуальних документах, які фіксують факт та порядок здійснення процесуальних дій у конкретній судовій справі – це первинна процесуальна інформація, оскільки вона виходить під час здійснення правосуддя. Первинна процесуальна інформація може створюватись: 1) судом; 2) особами, які беруть участь у справі; 3) іншими учасниками процесу. Вторинна інформація створюється для обслуговування обігу процесуальних документів.

Інші учасники судового процесу беруть участь в інформаційній діяльності суду тільки за ініціативою суду чи сторін справи. На стадії створення інформації особливість їх участь проявляється в тому, що вони із самого початку працюють із інформацією наданою їм судом чи особами, що беруть участь у справі. Це означає, що по-перше, вони не є ініціаторами створення інформації, а по-друге, створена ними інформація, за замістом, буде залежати від тієї оригінальної, яка виходить від суду чи осіб, які беруть участь у справі. Також особливістю цієї групи осіб створювачів інформації є

те, що вони беруть участь тільки на цій стадії інформаційної діяльності суду і під його ж контролем створюють інформацію.

Етап зберігання інформації за часовими параметрами може поділятися на оперативне та довгострокове зберігання. Оперативним зберіганням є таке зберігання, яке передуює переданню документарних носіїв об'єктів інформації до архіву. Оперативне зберігання інформації, що відображена в процесуальних та непроцесуальних документах, здійснюється на робочих місцях уповноваженими особами суду. Довгострокове зберігання інформації забезпечується переданням документарних носіїв об'єктів інформаційної діяльності суду в архів. Етап зберігання може закінчуватись знищенням інформації. На даному етапі інформація може припинити своє існування двома способами, які відрізняються наявністю чи відсутністю доброї волі суб'єкта інформаційної діяльності. Другий вид припинення інформації можна класифікувати залежно від того чи підпадають такі дії під дію нормативних актів, і яким чином нормативні акти оцінюють таке знищення: легітимне (законне) чи нелегітимне (незаконне).

Надано визначення меж здійснення інформаційної діяльності суду у вигляді: це загальні рамки унормованої законодавством поведінки спеціальних учасників інформаційних відносин. Межі встановлені в засадах та принципах інформаційного, адміністративного та процесуального законодавства. Обмеження здійснення прав та обов'язків суб'єктів інформаційної діяльності суду встановлені в конкретних нормах поведінки, що містять умови та порядок виконання поведінкових актів при здійсненні судом інформаційної діяльності. Обмеження стосуються окремих прав, правомочностей та входять до механізму правового регулювання відносин спеціальними регуляторами.

Особливість обмежень інформаційної діяльності суду полягають в тому, що з одного боку необхідно забезпечити прозорість та гласність судових процесів та взагалі роботи суду як органу правосуддя. З іншого –

здійснюючи охорону та захист прав та інтересів осіб, що звернулись до суду, необхідно обмежити і таким чином упорядкувати обіг інформації як в середині суду, так і за його межами.

Сформульовано авторське визначення *уречевленої інформації*, під якою пропонується розуміти відомості втілені в об'єкти матеріального світу, що можуть мати документарний (документи) чи без документарний вигляд (речі). І відповідно, неуречевлена інформація – відомості, що не мають матеріального носія (усні розповіді очевидців).

Були виявлені особливості діяльності суду із уречевленою інформацією на різних етапах інформаційної діяльності суду. Особливості використання речових доказів виявлені на етапах використання та розпорядження, зокрема: по-перше, використання речових доказів для потреб не пов'язаних із розглядом судової справи забороняється. В даному випадку знаходить відображення обмеження правомочності використання. По-друге, використання та розпорядження інформацією обмежується правом власності на носії інформації. Після набрання судовим рішенням у справі законної сили речовий доказ повертається особі, від якої був одержаний, або передається особі за якою суд визнав право на цей речовий доказ.

Для збереження офіційного статусу інформації, що міститься в процесуальних документах та встановлені певні обмеження щодо правомочностей, які стосуються зміни змісту інформації як для самих суддів-створювачів інформації, а тим паче для інших працівників суду, які уповноважені працювати із такими документами, наприклад при листуванні чи публікуванні.

На етапі зберігання особливостями інформаційної діяльності суду з уречевленою інформацією є таке. По-перше, розпорядження судом на власний розсуд носієм такої інформації неможливе, оскільки такі дії мають відповідати законодавству про власність. По-друге, речі, що швидко псується підлягають короткостроковому оперативному зберіганню, а

уречевлена інформація в даному випадку фіксується у процесуальних та технічних документах, які і підлягають довготривалому зберіганню. Потрете, документи (зокрема, протоколи огляду), що відображають уречевлену інформацію залишаються в суді. Носії уречевленої інформації (речові докази) є первинним об'єктом інформаційної діяльності, а документи, що ї описують вторинним об'єктом, але вони мають ту ж саму процесуальну цінність, що і самі речові докази.

Проведений аналіз положень нормативних актів на предмет наявності, обсягів та видів обмежень інформаційної діяльності суду показав, що законодавець обмежує інформаційну діяльність суду на кожному із етапів її здійснення. Критеріями правових обмежень можуть бути встановлення спеціальних режимів доступу до інформації, її використання, розпорядження та збереження.

Проаналізовано діюче законодавство на предмет характеристики процедури роботи із інформацією з обмеженим доступом. Виявлено, що конкретні суб'єкти мають конкретні повноваження, що можуть бути обмежені законодавством чи підзаконними нормативними актами, на кожному етапі інформаційної діяльності суду. Голови судів та інші керівники підрозділів встановлюють (обмежують) обсяги інформації та види діяльності, які здійснюють конкретні працівники суду.

Встановлено, що діюче законодавство України має прогалини у правовому регулюванні етапу здійснення інформаційної діяльності суду з інформацією, що має обмежений режим доступу. Найбільш конкретне законодавче та підзаконне регулювання, аж до локального рівня має інформаційна діяльність суду в роботі із інформацією, яка має статус державної та службової таємниці. Інші види інформації із обмеженим доступом не мають досконалого законодавчого регулювання, що ускладнює не тільки організаційну роботу суду, але в більшості своїй, здійснення ним

функцій правосуддя у справах де їх діяльність може бути пов'язана із використанням інформації з обмеженим доступом.

Інформаційна діяльність із службовою інформацією не має етапу збирання, оскільки створюється безпосередньо у судах. Етап збирання інформації судом, яка має статус державної таємниці має часткове врегулювання конкретним законодавчим актом та відсилочні положення в процесуальному законодавстві. Інші етапи мають доволі конкретне локальне регулювання.

Конфіденційна інформація має проходити всі етапи інформаційної діяльності суду, але не всі етапи є врегульовані в діючому законодавстві, зокрема, нормативні акти регулюють порядок захисту такої інформації. Зокрема, діючими нормативними актами встановлена бланкетна норма щодо допуску та розкриття інформації судом у вигляді «...відповідно до закону...», але конкретизації за суб'єктами, межами розкриття, присутності інших осіб на судовому засіданні, обробки суддями даної інформації чи іншими особами, які мають допуск до конфіденційної інформації не встановлено, так само як і не встановлено способи забезпечення непоширення конфіденційної інформації.

Судами на основі локальних актів встановлюється адміністративний порядок дотримання режиму обмеженого доступу спеціальними суб'єктами до службової інформації. Інформаційна діяльність суду із службовою та таємною інформацією включає в себе встановлення технічних та організаційно-правових засобів забезпечення збереження обмеженого доступу до інформації. Засобом технічного забезпечення дотримання обмеженого режиму доступу до інформації з обмеженим доступом (зокрема щодо службової та державної таємниці) є законодавча заборона розкривати конверти (пакунки), використовувати портативні аудіотехнічні пристрої, а також здійснювати фото- і кінозйомку, відео-, звукозапис. Організаційно-правові засоби забезпечення інформаційної діяльності втілюється через

встановлення спеціального порядку допуску та ознайомлення із інформацією, що містить службову чи державну таємницю.

В результаті аналізу законодавчих актів щодо використання та розпорядження інформацією, яка є державною таємницею встановлено, що законодавчі акти, що встановлюють режим секретності для такої інформації зосереджують свою увагу на фіксації організаційно-правових засобів захисту державної таємниці. Технічні засоби захисту державної таємниці розроблені та зафіксовані на підзаконному рівні і містяться в нормативних актах із спеціальним допуском, а також частково відображені в підзаконних актах, що регулюють порядок використання службової інформації.

Більшість технічних та організаційно-правових заходів забезпечення охорони службової таємниці при здійсненні інформаційної діяльності судом є засобами забезпечення дотримання режиму збереження державної таємниці, оскільки змістом службових документів в більшості своїй є державна таємниця. Інформація, що визнана державною таємницею має дворівневе врегулювання порядку обігу в інформаційній діяльності суду. Перший рівень складається із положень нормативно-правових актів, що встановлюють технічні та організаційно-правові заходи збереження інформації, яка має режим державної таємниці; другий рівень – нормативні положення, що встановлюють порядок інформаційної діяльності суду із службовою таємницею. Причому, таке дворівневе правове регулювання порядку роботи із державною таємницею існує на всіх етапах інформаційної діяльності суду.

Інформаційна діяльність суду з іншими видами таємниць має фрагментарне правове регулювання. В процесуальному законодавстві встановлені організаційно-правові засоби забезпечення збереження інформації, яка стала відома під час підготовки та проведення судового засідання. Основним заходом збереження інформації є закриття судових

засідань як способу запобігання поширенню службової та таємної інформації.

Інформація, що містить банківську, нотаріальну таємницю та інші види професійних таємниць має окреме законодавче регулювання, щодо суб'єктів охорони та способів захисту. Діюче законодавство має бланкетну норму щодо розкриття таких таємниць судом. Із даними видами професійних таємниць в законодавстві не передбачено конкретний порядок допуску судді до таємниці та роботи інших працівників суду із документами. Також не вказуються конкретні засоби забезпечення непоширення такої інформації працівників суду та самими суддями, що створює прогалини в інформаційній діяльності суду і здійснює перепони для здійснення правосуддя.

Запропоновано прийняти Положення «Про порядок дотримання режиму обмеженого доступу суддів, працівників суду та інших учасників судового процесу до таємної та /або конфіденційної інформації, що стала відома під час судового процесу», в якому передбачити підписання всіма учасниками процесу, «Зобов'язання про збереження обмеженого доступу до таємної та/ або конфіденційної інформації, яка стала відома під час проведення судового засідання».

ВИСНОВКИ

У дисертації розкрито наукові положення, що в сукупності спрямовані на вирішення наукового завдання щодо розробки теоретичних положень і практичних рекомендацій стосовно вдосконалення інформаційної діяльності суду в Україні. Одержані наукові результати дають підстави для висновків, рекомендацій та узагальнень, що мають як теоретичне, так і практичне значення. Найсуттєвішими з них є такі:

1. Правова інформація – це інформація, яка містить відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику, а також відомості, використання яких буде тягнути за собою зміну прав та обов'язків суб'єкта використання. Вона має спеціальний режим, і здійснює основний обіг в процесі функціонування правоохоронних органів, одними з яких є судові органи.

2. Інформаційна діяльність це сукупність систематичних цілеспрямованих дій суб'єкта спрямованих на створення матеріальних чи духовних благ з метою задоволення його інформаційних потреб чи інтересів. Вона може бути поділена на три основні групи, а саме: 1) інформаційна діяльність направлена на вироблення інформації (створення); 2) інформаційна діяльність направлена на задоволення інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією (збирання, одержання, зберігання, використання, поширення); 3) інформаційна діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності (охорона та захист інформації).

В першу групу інформаційної діяльності входить *діяльність направлена на створення інформації*, яку можна визначити як сукупність послідовних цілеспрямованих дій (психічних, фізичних) особи, результатом яких є надання певної форми сприйнятих ззовні відомостей та їх презентації іншим особам.

До другої групи інформаційної діяльності входить діяльність спрямована на задоволення інформаційних потреб людини і суспільства. Спираючись на аналіз інформаційних потреб *інформаційну діяльність направлену на задоволення інформаційних потреб людини і суспільства* слід розуміти як цілеспрямовану діяльність осіб, спрямовану на задоволення поточних та спеціальних інформаційних потреб, що об'єктивується у формі одержання, використання, поширення та зберігання інформації.

До третьої групи інформаційної діяльності включається діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності, яку слід визначити як сукупність правових, адміністративних, організаційних та інших заходів, здійснюваних власниками інформації або уповноваженими на те державними органами, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї.

3. Діяльність у сфері права – це вид соціальної діяльності, що здійснюється суб'єктами права з використанням правових засобів, з метою отримання правового результату, в процесі якої відбувається створення, розвиток і матеріалізація права. Визначальними ознаками такої діяльності є те, що: 1) предметом такої діяльності є інформація; 2) така діяльність здійснюється в рамках встановлених правил поведінки, щодо вироблення, використання та зберігання інформації; 3) результатом такої діяльності є задоволення інформаційних потреб членів суспільства.

4. До суб'єктів інформаційної діяльності слід віднести: а) фізичних осіб, б) юридичних осіб, в) державу і г) уповноважені державою органи. Названі особи як суб'єкти інформаційної діяльності мають володіти повною правосуб'єктністю, а для здійснення різних видів інформаційної діяльності як то створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, захисту інформації мати конкретні правомочності.

5. Інформаційна діяльність юридичних осіб може бути поділена на дві основні групи, а саме: публічна інформаційна діяльність і приватна інформаційна діяльність.

Публічна інформаційна діяльність юридичних осіб – це діяльність юридичної особи, що пов'язана з поширенням інформації спрямованої на інформування зацікавлених осіб про її активність. При цьому публічна інформаційна діяльність в свою чергу поділяється на: 1) інформаційну діяльність спрямовану на поширення відомостей про саму юридичну особу та її активність, що здійснюється з ініціативи самої юридичної особи; 2) інформаційну діяльність спрямовану на інформування органів державної влади про результати своєї діяльності, що здійснюється у формі виконання публічного обов'язку про надання певних відомостей.

Приватна інформаційна діяльність – це діяльність юридичної особи, що пов'язана зі створенням, збиранням, використанням, поширенням та зберіганням інформації, що має спеціальний правовий режим обігу і стосується особливостей функціонування юридичної особи, її структурних підрозділів та працівників.

6. Держава діє в інтересах всього суспільства її інформаційна діяльність має виключно публічний характер. В своїй основі вона об'єктивується у формі інформаційної політики. Інформаційна політика є діяльністю держави, спрямованою на формування та регулювання середовища, в якому задовольняються інформаційно-комунікативні потреби громадян України, суспільства і держави.

В практичному плані держава функціонує за допомогою свого механізму, найважливішою складовою якого є державний апарат, тобто сукупність органів державної влади і посадових осіб – представників державної влади, що від імені держави і в її інтересах беруть участь у реалізації її функцій.

7. Уповноважені державою органи поділяються на групи в рамках поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову гілки влади. Аналіз практики діяльності уповноважених державою органів та її правового регулювання свідчить, що їх інформаційна діяльність складається з двох основних частин, а саме: 1) внутрішньої інформаційної діяльності, як діяльності спрямованої на забезпечення інформаційних потреб державного органу в процесі його функціонування; 2) зовнішньої інформаційної діяльності як діяльності спрямованої на інформування всіх зацікавлених осіб про реалізації завдань і функцій державного органу в рамках чинного законодавства.

8. Генезу судової діяльності та судочинства на території України до утворення незалежної, демократичної, правової держави й повернення до стандартів формування трискладової державної влади європейського зразка можна умовно поділити на декілька основних періодів, а саме: додержавний; ранніх державних утворень та Київської Русі; входження українських земель до складу Королівства Польського, Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої; Гетьманщини; входження українських земель до складу Російської імперії; період української національної державності 1917–1920 рр.; радянський період. Кожен з зазначених періодів характеризувався значними змінами як в соціально-культурному, так і в політичному житті, що призводило до зміни соціально-політичного устрою на території України. При цьому в кожному періоді відбувались зміни, що впливали і на судову діяльність та судочинство взагалі, а також на інформаційну діяльність судових органів, зокрема.

9. Основою судової діяльності та функціонування судових органів є така їх характеристика як наявність судової влади, яку можна сприймати як відносно самостійну, легітимну, універсальну, легальну складову державної влади, що має імперативні характеристики та контрольні повноваження щодо інших складових державної влади, і забезпечує регулювання визначеного

кола суспільних відносин на основі сформованих доктринальних положень про правову державу та трискладову теорію державної влади у відповідних формах та конкретно встановленими методами, що ґрунтуються на змісті ознак її єдності та особливості правовідносин.

10. Інформаційна діяльність суду це сукупність систематичних цілеспрямованих дій суду спрямованих на створення матеріальних чи духовних благ з метою задоволення інформаційних потреб чи інтересів зацікавлених осіб в порядку передбаченому чинним законодавством.

11. Інформаційна діяльність суду зокрема, може бути поділена на три основні групи, а саме: 1) інформаційна діяльність спрямована на вироблення інформації (створення інформації); 2) інформаційна діяльність направлена на задоволення інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією (збирання інформації, одержання, зберігання, використання, поширення); 3) інформаційна діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності (охорона та захист).

12. Інформаційну діяльність суду зі створення інформації можна визначити як сукупність послідовних цілеспрямованих дій суду, направлених на вироблення нової інформації на основі наданих відомостей, а також надання певної форми відомостям, які надходять ззовні та презентація цього результату іншим особам. В структурі цього виду інформаційної діяльності виділяються дві основних групи, а саме: а) інформаційна діяльність, яка провадиться апаратом суду; б) інформаційна діяльність, що провадиться суддівським корпусом під час здійснення правосуддя.

В структурі інформаційної діяльності апарату суду виділяється: 1) інформаційна діяльність спрямована на організаційне, інформаційно-довідкове й документальне забезпечення функціонування суду; 2) інформаційна діяльність спрямована на належне ведення діловодства; 3) інформаційна діяльність пов'язана з кадровим забезпеченням суду.

13. Інформаційна діяльність, що спрямована на створення інформації здійснюється суддівським корпусом та реалізується під час здійснення правосуддя шляхом розгляду у судових засіданнях цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ в процесуальній формі встановленій законом. Особливості створення інформації під час розгляду судових справ врегульовані відповідними процесуальними кодексами. При цьому об'єктивація створеної інформації відбувається на всіх стадіях розгляду справи та має форму відповідних судових рішень, що постановляються суддівським корпусом відповідно до чинного законодавства України.

14. Друга група інформаційної діяльності суду пов'язана з інформаційною діяльністю направленою на задоволення інтересів суб'єктів інформаційної діяльності за допомогою дій з інформацією. Її особливістю є наявність ініціативи-каталізатора, що відходить від зацікавленої особи. Лише зацікавленість відповідних суб'єктів є підставою інформаційної діяльності суду. Ця зацікавленість об'єктивується в інформаційному інтересі, який може бути задоволений лише шляхом отримання відповідної інформації від конкретного суду. Отримання інформації здійснюється в порядку передбаченому чинним законодавством і може здійснюватися як особисто, так і через представника, зокрема адвоката.

15. До третьої групи інформаційної діяльності суду включається діяльність пов'язана із забезпеченням прав та інтересів суб'єктів, що спрямована на захист від несанкціонованого доступу до інформації, яка знаходиться у володінні суду, яку слід визначити як сукупність правових, адміністративних, організаційних та інших заходів, здійснюваних уповноваженими особами відповідного суду, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї. Ця діяльність носить суто внутрішньо організаційний характер.

16. Суддівський корпус є основним створювачем, користувачем, розпорядником, зберігачем тієї процесуальної інформації, що з'являється в результаті здійснення ним функції правосуддя. Водночас, апарат суду є ініціатором створення та основним користувачем, розпорядником, зберігачем інформації, що стосується організаційно-господарської та розпорядчої діяльності суду. Сторони судової справи є ініціаторами створення об'єктів інформаційної діяльності. Інші учасники судового процесу не є ініціаторами створення інформації і за містом вона буде залежати від тієї оригінальної, яка виходить від суду чи осіб, які беруть участь у справі.

17. Поняття «використання» та «розпорядження» застосовуються законодавцем для визначення адміністративно правового режиму діяльності суду та для позначення етапів інформаційної діяльності, а не для позначення авторських повноважень, що встановлені в законодавстві про авторське право.

18. Речові докази розглянуті як об'єкти інформаційної діяльності суду. Речові докази є первинним об'єктом інформаційної діяльності, а документи, що її описують вторинним об'єктом інформаційної діяльності суду. Встановлено, що залежно від втілення інформації в предметах об'єктивного світу інформація може бути уречевлена і неуречевлена. Уречевленою інформацією є відомості втілені в об'єкти матеріального світу, що можуть мати документарний чи без документарний вигляд.

19. Встановлено, що певні обсяги та види правових обмежень інформаційної діяльності суду існують на кожному із етапів її здійснення. Критеріями правових обмежень є: суб'єктний склад; спеціальні режими доступу до різних видів інформації; способи її використання, розпорядження та збереження; спеціальна документарна форма; зміст інформації.

20. Встановлено, що інформаційна діяльність суду із інформацією із обмеженим доступом включає в себе встановлення технічних та організаційно-правових засобів забезпечення дотримання такого доступу.

Засобом технічного забезпечення обмеженого режиму доступу до інформації з обмеженим доступом є законодавча заборона проведення підготовчих дій та обробки інформації на етапі збору, а також використання технічних пристроїв для її фіксації та обробки. Організаційно-правові засоби забезпечення інформаційної діяльності суду полягає у встановленні спеціальних повноважень конкретним суб'єктам щодо спеціального порядку допуску та ознайомлення із інформацією, що має обмежений доступ.

21. Інформація, що визнана державною таємницею має дворівневе правове врегулювання порядку обігу в інформаційній діяльності суду. Перший рівень складається із положень нормативно-правових актів, що встановлюють технічні та організаційно-правові заходи дотримання обмеженого режиму доступу до інформації, що має режим державної таємниці; другий рівень – нормативні положення, що встановлюють порядок інформаційної діяльності суду із службовою таємницею. Причому, такий дворівневий рівень регулювання порядку роботи із державною таємницею існує на всіх етапах інформаційної діяльності суду.

22. Запропоновано прийняти Положення «Про порядок дотримання режиму обмеженого доступу суддів, працівників суду та інших учасників судового процесу до таємної та /або конфіденційної інформації, що стала відома під час судового процесу», в якому передбачити підписання всіма учасниками процесу, «Зобов'язання про збереження обмеженого доступу до таємної та/ або конфіденційної інформації, яка стала відома під час проведення судового засідання».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ardant Ph. Installations politiques et droit constitutinnet. Paris, 1989. P.16
2. Bar-Hilliel Y. An examination of information theory. *The British Journal fir the Philosophy Science*. 1955. № 22. v. 22 p.96.
3. Bar-Hilliel Y., Carnap R., Semantic information. *The British Journal fir the Philosophy Science*. 1953. v. 4. №14.
4. FangWang. Understanding the dynamic mechanism of interagency government data sharing. *Government Information Quarterly*. Volume 35, Issue 4, October 2018, Pages 536–546. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2018.08.003>.
5. Documents in administration, commerce and industry; «Бланки. Основна схема складання.» URL:: <https://www.iso.org/standard/15624.html> (дата звернення 22.04.2020)
6. Golubev, Konstantin. (2018). Intellectual activity, knowledge, information, data... An attempt to define it in an applicable way. *Intellect Modeling Discussion Paper*. DOI: 10.13140/RG.2.2.25758.0288
7. Information and Documentation - Records management processes - Metadata for records - Part 1 Principles; « Інформація й документація - Процеси керування документами – метадані документів». URL: <https://www.iso.org/standard/36627.html> (дата звернення 22.04.2020)
8. Information and Documentation - Requirements for records/documents management in standards; «Інформація й документація. Вимоги до керування документами, що містяться в стандартах». URL: <https://www.iso.org/standard/40899.html> (дата звернення 22.04.2020)
9. Information and documentation-Requirements for binding of books, periodicals, serials and other paper documents for archive and library use - Methods and materials. «Інформація й документація - вимоги до підготовки книжкових, періодичних, серійних видань й інших паперових документів для

- використання в архівах і бібліотеках - методи й матеріали». URL: <https://www.iso.org/standard/36235.html> (дата звернення 22.04.2020)
10. Jean Damascene Twizeyimanaab, Annika Anderssona. The public value of E-Government – A literature review. *Government Information Quarterly*. Volume 36, Issue 2, April 2019, Pages 167–178. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq>.
  11. Olfa Belkahla Driss, Sehl Mellouli, ZeinebTrabelsi From citizens to government policy-makers: Social media data analysis. *Government Information Quarterly*. Volume 36, Issue 3, July 2019, Pages 560–570. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2019.05.002>.
  12. Parisi, Jeanine & Rebok, George & Xue, Qian-Li & Fried, Linda & Seeman, Teresa & Tanner, Elizabeth & Gruenewald, Tara & Frick, Kevin & Carlson, Michelle. (2012). The Role of Education and Intellectual Activity on Cognition. *Journal of aging research*. 2012. DOI: 10.1155 / 2012/416132.
  13. Shannon C.E. Mathematical Theory of Communication. *Bell System Technical Journal*. 1948. T.27. p.p.379-423. URL:<http://math.harvard.edu/~ctm/home/text/others/shannon/entropy/entropy.pdf> (дата звернення 18.09.2018)
  14. Suhoniako N. Legal information characteristics and function. *Legal practice in EU countries and Ukraine at the modern stage*. (January 25-26, 2019, Arad). Arad, Romania, 2019. С. 433-435. (дата звернення 18.01.2020)
  15. Suhoniako N. Peculiar features of regulating the stages of information activity of commercial court in Ukraine. *Leges si viata*. 2019, Aprile. С. 188-191. (дата звернення 18.01.2020)
  16. Weaver W. Recent contributions to the mathematical theory of communication. *Language and Information*. P. 221-274. <https://www.semanticscholar.org/paper/Recent-Contributions-to-The-Mathematical-Theory-of-Weaver-Shannon/c4ee686f5dd14ac83c4b10a8bce9a62341ea0a3a> (дата звернення 18.01.2020)

17. Аблякимов Е. Правові основи формування державних електронних інформаційних ресурсів : автореф. дис. ... канд. юрид наук : 12.00.07. Київ, 2010. 21 с.
18. Адміністративне право України. Академічний курс: підр.: У 2 т. Том 1. Загальна частина / В.Б. Авер'янов та ін. Київ: Юридична думка, 2004. 580 с.
19. Акт проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради Української РСР від 24 серпня 1991 року № 1427-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text> (дата звернення 21.03 2018)
20. Алексеев С.С. Общая теория права. В 2т. Москва: Юридическая литература, 1982. Т.2. 420 с.
21. Алексеев С.С. Собрание сочинений. В 10 т. Москва: Статут, 2010. Т. 5. 457 с.
22. Арістова І. В. Органи виконавчої влади України як розпорядники публічної інформації: теоретико-правові та практичні питання: монографія / За заг. ред. І. В. Арістової. Київ: Видавничий центр НУБіПУ України, 2018. 233 с.
23. Архипов С.И. Субъект права: теоретическое исследование. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. 469 с.
24. Афанасьев В.Г. Социальная информация. Москва: Наука, 1994. 201 с.
25. Афанасьев В.Г., Урсул А.Д. Социальная информация (некоторые методологические аспекты). *Вопросы философии*. 1974. № 10. С. 23-28.
26. Барихин А.Б. Финансово-кредитный словарь. Москва: Книжный мир, 2006. 745 с.
27. Баскаков В. Ю. Адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом : автореферат дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2012. 24 с.
28. Баскаков В.Ю. Інформація з обмеженим доступом: поняття та ознаки. *Актуальні проблеми державотворення* : матеріали науково-практичної конференції (Київ, 28 червня 2011 р.). Київ, 2011. С. 47–49.

29. Берназюк О.О. Напрями застосування та види цифрових технологій у праві. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 4 (19), 2017. С. 34-38. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v4_2017/9.pdf.
30. Белєвцева В.В. Адміністративно-правові аспекти режиму обігу службової інформації: поняття та захист. *Інформація і право*. № 3(6). 2012. С. 81-88. URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/12bvvipz.pdf>
31. Беляков К. І. Інформаційна діяльність: зміст та підходи до класифікації. *Інформація і право*. 2012. № 1. С. 63–69.
32. Божкова В.В., Балін А.О. Сутність державної інформаційної політики в умовах розвитку інформаційного суспільства в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. № 11. 2019. С. 106-110.
33. Бойцов В.Я. Система суб'єктів советского государственного права. Уфа: Башкирское книжное издательство, 1972. 159 с.
34. Болвачева Н. Е. Ограничения как средства гражданско-правового регулирования. *Актуальные проблемы гражданского права : сборник статей / под ред. О. Ю. Шиловых*. Москва : НОРМА, 2003. С. 14-17.
35. Большой академический словарь русского языка / ред. А. Герд. Санкт Петербург : Наука, 2012. Т. 21. 630 с.
36. Братусь С.Н. Суб'єкти гражданского права. Москва: Госюриздат, 1950. 189 с.
37. Братусь С.Н. Юридические лица в советском гражданском праве. Москва: Юриздат, 1947. 363 с.
38. Бриллюэн Л. Научная неопределенность и информация. Москва: Наука, 1966. 126 с.
39. Булкат М.С. Теоретико-правові засади судової влади: сучасний концепт. Дисс. ... док.юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2019. 24 с.
40. Веберс Я.Р. Правосуб'єктність громадян в советском гражданском и семейном праве. Рига: Зинатне, 1976. 232 с.

41. Величко А.М. Философия русской государственности. СанктПетербург, 2001. 336 с.
42. Венедиктов А.В. Государственная социалистическая собственность. Москва:1948. 128 с.
43. Венедиктов А.В. О субъектах социалистических правоотношений. *Советское государство и право*. 1955. №6. С. 17-28.
44. Винер Н. Кибернетика, или управление и связь в животном и машине. Пер. с англ. И.В. Соловьева и Г.Н. Поварова. / Под ред. Г.Н. Поварова. Москва: Наука; Главная редакция изданий для зарубежных стран, 1983. 344 с.
45. Вислоцька Т.Ю. Кримінально-правова охорона таємниці в Україні. Автореферат дис...канд.юр.наук. Львів, 2018. 18 с. URL:<http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/123456789/719/1/vislotska%20aref.pdf>
46. Витрук Н.В. Основы теории правового положения личности в социалистическом обществе. Москва: Наука, 1979. 229 с.
47. Вільгушинський М. Й. Суди загальної юрисдикції у системі взаємовідносин із суб'єктами владних повноважень та громадськістю: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10; 12.00.07. Одеса, 2013. 32 с.
48. Власов Д.В. Проблемы интерпретации понятия информации. Московский гос. ун-т экономики, статистики и информатики. *Научные ведомости БелГУ. Сер. Философия. Социология. Право*. 2009. № 2 (57). Вып. 7. С. 67-70.
49. Воскобитова Л. А. Сущностные характеристики судебной власти: монография. Ставрополь: Ставропольсервисшкола, 2003. 160 с.
50. Гетьман Є. А. Поняття «державна влада» та її співвідношення з виконавчою владою. *Публічне право*. 2012. № 4 (8). С. 68-72.
51. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. Редакція від 16 липня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 20.07.2020)

52. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 6 листопада 1991 року № 1798-ХІІ в редакції від 28.08.2018 № 2475-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення 20.07.2020)
53. Гражданское право: учебник в 2 т. / Под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. Москва: Проспект, 2000. Т. 1. 678 с.
54. Гражданское право: учебник для вузов. / Под ред. Т.И. Илларионовой, Б.М. Гонгалю, В.А. Плетнева. Москва: Юристъ, 1998. 675 с.
55. Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті» : міжнародний документ від 12 грудня 2003 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_c57.
56. Денисова А.М. Правові обмеження: поняття, види, функції. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 2. С. 51-55.
57. Державна уніфікована система документації. Основні положення ДСТУ 3843-99. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=58905 (дата звернення 20.07.2020)
58. Державна уніфікована система документації. Формуляр-зразок. Вимоги до побудови. ДСТУ 3844-99. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=71954 (дата звернення 20.07.2020)
59. Державний класифікатор управлінської документації ДК 010-98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1024217-98> (дата звернення 20.07.2020)
60. Деякі питання документування управлінської діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України № 55 від 17 січня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF> (дата звернення 20.07.2020)
61. Деятельность: теория, методология, проблемы / под ред. Касавина И. Т. Москва: Политиздат, 1990. 369 с.

62. Дмитриев Ю. А., Черемных Г.Г. Судебная власть в механизме разделения властей и защите прав и свобод человека. *Государство и право*. 1997. №8. С. 40-52 с.
63. Дмитриев Ю. А. Судебная и политическая власть: защита прав и интересов человека. *Государство и право*. 1997. № 8. 40-52 с.
64. Добровольська В.В. Вітчизняний стандарт як база формування розвитку системи керування документацією в Україні. URL: [pdf://C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/bdi_2010_1_5%20\(1\)_irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe](pdf://C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/bdi_2010_1_5%20(1)_irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe) (дата звернення 20.07.2020)
65. Домбругова А. Повна цивільна дієздатність фізичних осіб: способи набуття. *Юридичний вісник України*. 2004. № 11. С. 14-18.
66. Дридзе Т.М. Текстовая деятельность в структуре массовой коммуникации. Москва: Наука. 1984. 286 с.
67. Емельянов В. И. Разумность, добросовестность, незлоупотребление гражданскими правами. Москва : Лекс-книга, 2002. 160 с.
68. Енциклопедія українознавства. Загальна частина: Перевидання в Україні / НАН України, Ін-т української археографії; НТШ у Сарселі; Фундація Енциклопедії України в Торонто. Репринтне вид. 1949 р. Київ. 1995. Т. 2. С. 665-670.
69. Завражнов Е. В. Судебная власть в Российской Федерации: общетеоретические вопросы и проблемы реализации: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Омск, 2006. 27 с.
70. Загальна декларація прав людини: резолюція 217 А (III) Генеральної Ассамблеї № 995_015 від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 20.07.2020)

71. Золотар О. О. Обмеження доступу до інформації: інформаційно-правовий аспект. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/iblsd/2012_1/_private/13zooala.pdf
72. Иванов О.В. О социальной информатике. Электронная библиотека социологического факультета МГУ им. В.М. Ломоносова, Ломоносовские чтения. *Материалы лекций для аспирантов факультета журналистики МГУ имени М.В. Ломоносова*. Москва, 2003.
73. Иоффе О.С. Спорные вопросы учения о правоотношении. *Очерки по гражданскому праву*. Ленинград, 1957. С. 55-56.
74. Інструкція з діловодства в місцевих загальних судах, апеляційних судах областей, апеляційних судах міст Києва та Севастополя, Апеляційному суді Автономної Республіки Крим та Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Наказ Державної судової адміністрації № 173 від 17 грудня 2013. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0173750-13> (дата звернення 20.07.2020)
75. Інструкція з діловодства в господарських судах: Наказ Вищого господарського суду України № 7 від 27 лютого 2013 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0007600-13> (дата звернення 20.07.2020)
76. Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення. ДСТУ 2392-94. URL: https://dbn.co.ua/load/normativy/dstu/dstu_2392_94/5-1-0-1166 (дата звернення 20.07.2020)
77. Калаянов Д.П., Михайлуца М.І. Кримінально-праві аспекти юридичної відповідальності за розголошення державної таємниці як злочину у сфері охорони державної таємниці. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 2. Том 2. 2016. С. 143-146.
78. Камышанский В. П. Ограничения права собственности : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.03. СанктПетербург, 2000. 177 с.

79. Каплан Г.А. Соціальна діяльність: сутність, види і форми. Харків: Прапор. 1998. 59 с.
80. Карпечкін П. Основні функції органів судової влади. *Вісник прокуратури*. 2003. № 1. С. 87–90.
81. Корноухов А. Основні повноваження судів на території України: історичний аспект. *Вісник прокуратури*. 2001. № 1. С. 87–90.
82. Кечекян С.Ф. Правоотношения в социалистическом обществе. Москва: Изд-во АН СССР, 1958. 185 с.
83. Клеандров М.И. Экономическое правосудие в России: прошлое, настоящее, будущее. Москва: Волтерс Клувер, 2006. 600 с.
84. Коваленко Л.П. Інформаційна діяльність. *Правова інформатика*. 2012. № 4. С. 10–13.
85. Коган В.З. Теория информационного взаимодействия: Философско-социологические очерки. Новосибирск: Изд-во Новосибирского ун-та, 1991. 320 с.
86. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення 20.07.2020)
87. Кожевнікова В. Співвідношення правової категорії «обмеження» з іншими правовими категоріями у праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 1. С. 18-21.
88. Козлова Н.М. Правосубъектность юридического лица. Москва: Статут, 2005. 476 с.
89. Коновал Л. В. Інформаційна потреба: сутність та дефініції. URL: <http://conference.nbuiv.gov.ua/report/view/id/350>. (дата звернення 26.04.2019)
90. Конституція (основний закон) Української соціалістичної радянської республіки від 15 травня 1929 р. URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1929.html> (дата звернення 20.07.2020)

91. Конституція (основний закон) УРСР від 20 квітня 1978 року № 888-09. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09#Text> (дата звернення 20.07.2020)
92. Конституція Української Соціалістичної Радянської республіки від 10 березня 1919 № n0001316-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001316-19#Text> (дата звернення 20.07.2020)
93. Кормич Б. А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07. Харків, 2004. 31 с.
94. Красавчиков О.А. Гражданское правоотношение – юридическая форма общественного отношения. Гражданские правоотношения и их структурные особенности: *Сб. ученых трудов*. Свердловск. 1975. Вып. 39. 187 с.
95. Красавчиков О.А. Социальное содержание правоспособности. *Правоведенье*. 1960. № 1. С. 12-25
96. Красавчиков О.А. Юридические факты в советском гражданском праве: монография. Москва: Гос. изд-во юрид. лит., 1958. 181 с.
97. Красавчикова Л.О. Личная жизнь под охраной закона. Москва, 1983. 160 с.
98. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 20.07.2020)
99. Купрієнко С.А. Словник соціології. Електронний ресурс: режим доступу: <http://kuprienko.info/kupriyenko-s-a-slovník-sotsiologiyi-literi-a-ya/12/> (дата звернення 26.09.20018)
100. Лазарев В.В., Липень С.В. Теория государства и права: учебник для вузов. Москва: Спарк, 2000. 511 с.
101. Лаку-Лабарт Ф. Нанси Ж.-Л. Нацистский миф. СанктПетербург: Владимир Даль, 2002. 78 с.

102. Ламонов Е. В. Деятельность судьи районного (городского) суда в производстве по делам об административных правонарушениях. Воронеж: Изд-во Воронежского гос. университета, 2002. 132 с.
103. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва: Политиздат, 1977. 346 с.
104. Ліпкан В. А., Капінус Л. І. Доступ до інформації з обмеженим доступом: проблеми вироблення уніфікованих дефініцій. *Публічне право* № 4 (12) 2013. С. 42-53. URL: file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/pp_2013_4_8.pdf.
105. Ловцов Д.А. Системология информационных правоотношений. Москва: Рос. акад. правосудия, 2008. 233 с.
106. Локарева Г.В. Художньо-естетична інформація твору мистецтва в формуванні духовного світу особистості. *Духовність особистості: теорія, методологія, практики*. 2017. 4 (79). С. 157-167.
107. Любашиц В.Я., Мордовец А.Ю., Тимошенко И.В. Теория государства и права: учебное пособие. Москва: Норма, 2014. 704 с.
108. Магазинер Я.М. Избранные труды по общей теории права. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2006. 352 с.
109. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве. Теоретико-информационный аспект : монография. Саратов : СГУ, 1994. 416 с.
110. Марущак А.І. Інформаційне право: Доступ до інформації: навч. посібн. Київ: КНТ, 2007. 532 с.
111. Марченко М.Н. Проблемы общей теории государства и права: учебник в 2 т. Москва: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. Т. 1. 656 с.
112. Марченко М.Н. Судебное правотворчество и судебское право. Москва: Проспект. 2007. 512 с.

113. Матузов Н.И., Малько А.В. Теория государства и права : курс лекций. Москва, 1997. 672 с.
114. Международный стандарт ISO 15489-1:2001 ISO 15489-2001. «Інформація й документація – керування документами» (Information and Documentation - Records management)» Управление документами. Общие принципы». URL: <https://www.slideshare.net/sspchram/iso-15489-12001-gu-v259> (дата звернення 11.07. 2019)
115. Мечетина Т. А. Ограничение права собственности: проблемы публичных и частных интересов : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.03 Москва, 2003. 182 с.
116. Миллер Д. П. Суды земские, городские и подкоморские в XVIII в. Антологія української юридичної думки: в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Т. 3 : Історія держави і права України: козацько-гетьманська доба / упоряд. : І. Б. Усенко, Т. І. Бондарук, О. О. Самійленко; відп. ред. І. Б. Усенко. Київ: Юридична книга, 2003. С. 345-352.
117. Миронов О.О. Субъекты советского государственного права. Саратов: СГУ, 1975. 180 с.
118. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. Редакція від 19 червня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 12.05. 2020)
119. Михайленко О. О. Речово-правові обмеження права приватної власності за Стародавнім Римським та сучасним цивільним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 . Запоріжжя, 2003. 18 с.
120. Мицкевич А.В. Субъекты советского права. Москва: Юрид. литература, 1962. 212 с.
121. Мичурин Е. А. Осуществление и ограничение имущественных прав : монография. Москва: Юрист, 2011. 340 с.

122. Міжнародний пакт про громадянські права: Указ Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19 жовтня 1973 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення 12.05. 2020)
123. Мічурін Є.О. Межі та обмеження цивільних прав. *Право і безпека*. № 3 (35) 2010. С. 212-215.
124. Москвич Л.М. Становлення та розвиток судових систем. *Вісник Вищої ради юстиції*. № 3. 2010. 73-81 с.
125. Назаров І.В. Історичні особливості формування судової системи України. *Державне будівництво і місцеве самоврядування*. Випуск 19, 2010. С. 15-18.
126. Наймолодший хакер: "обдуривши" мамин телефон, дівчинка накупила собі іграшок. URL : <https://www.obozrevatel.com/mamaclub/news/53978-najmolodshij-haker-obdurivshi-mamin-telefon-divchinka-nakupila-sobi-igrashok.htm>
127. Національний стандарт України. Діловодство та архівна справа. ДСТУ 2732:2004: Наказ Держспоживстандарту України № 97 від 28 травня 2004 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0097609-04> (дата звернення 12.05. 2020)
128. Національні стандарти України: Наказ Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики № 345 від 2 грудня 2005 року. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN18676.html (дата звернення 11.07.2019)
129. Номенклатура справ на 2018 рік. Господарських суд Сумської області. Затверджена 14 грудня 2017 року. URL: <https://su.su.court.gov.ua/sud1817/organiz/planrobotisydy/plantwo> (дата звернення 12.05. 2020)
130. Общая теория права и государства. / под ред. В.В. Лазарева. Москва: Норма, 1994. 578 с.

131. Огурцов Н.А. Правоотношения и ответственность в советском уголовном праве. Рязань, 1975. 205 с.
132. Ожегов С.И. Словарь русского языка. Изд. 22-е, стереотипное. Москва, 1990. С. 253.
133. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства : Міжнародний документ від 22 липня 2000 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_163. (дата звернення 12.05. 2020)
134. Олійник В. Понятійні проблеми інституту державної таємниці. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 4. С. 129–135 URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/8-2015> (дата звернення 12.05. 2020)
135. Орлов Ю.К. Понятие, назначение и свойства судебной власти. URL: <http://www.bankreferatov.ru/referats/3B4B04C9B0CB9651C3257502005C2579/Cудоустройство.doc.html> (дата звернення: 30.06.2020)
136. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України № 2801-ХІІ від 19 листопада 1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення 12.05. 2020)
137. Падох Я. Грунтове судочинство на Лівобережній Україні у другій половині XVII–XVIII століття. Антологія української юридичної думки : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Т. 3 : Історія держави і права України: козацько-гетьманська доба / упоряд. : І. Б. Усенко, Т. І. Бондарук, О. О. Самійленко; відп. ред. І. Б. Усенко. Київ : Юридична книга, 2003. С. 529-537.
138. Падох Я. Нарис історії українського карного права. Мюнхен: Молоде життя, 1951. 128 с.
139. Паршин С.М. Тайна в уголовном законодательстве (теоретико-прикладное исследование): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Н. Новгород, 2006. 21 с.

140. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці: Постанова Кабінету міністрів України від 9 серпня 1993 р. № 611. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/611-93-%D0%BF#Text> (дата звернення 12.05.2020)
141. Перелік відомостей, що становлять службову інформацію для Конституційного суду України: Розпорядження Голови Конституційного суду України № 10/1/2017-ОД від 02.02.2017 року. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/10_1_2017.pdf
142. Перелік відомостей, що становлять службову таємницю у Вінницькому міському суді Вінницької області. Затверджено Головою Вінницького міського суду Вінницької області 30 листопада 2016 року. URL: [https://vnm.vn.court.gov.ua/userfiles/perel\(2\).pdf](https://vnm.vn.court.gov.ua/userfiles/perel(2).pdf)
143. Перелік відомостей, що становлять службову інформацію: Наказ Голови Хмельницького окружного адміністративного суду від 23 липня 2019 року № 107-од. URL: https://kmoas.gov.ua/files/perelik_1.pdf
144. Перелік судових справ і документів, що утворюються в діяльності суду, із зазначення строків зберігання: Наказ Державної судової адміністрації України № 1087 від 7 грудня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1087750-17> (дата звернення 12.05.2020)
145. Перелік типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів Наказ Міністерства юстиції України від 12 квітня 2012 № 578/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0571-12#n14> (дата звернення 12.05.2020)
146. Петров В.К. Функциональное и содержательное значение определения «социальная информация». *Информационно-аналитический электронный журнал «Факт»*. URL: <http://bourabai.kz/tpoi/inform/definition.htm> (дата звернення 26.09.2018)

147. Погорілко В. Ф. Функції українського парламенту. Від номінального до реального . *Віче*. 2002. № 2. С. 17–20.
148. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. Редакція від 1 липня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 20.08.2020)
149. Положення про автоматизовану систему документообігу суду Затверджене Рішенням Ради суддів України від 26 листопада 2010 року № 30 +від 3 березня 2016 року № 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr030414-10> (дата звернення 20.08.2020)
150. Положення про апарат господарського суду Сумської області : Протокол № 3 від 14 лютого 2019 року. Збори суддів господарського суду Сумської області. URL: https://su.arbitr.gov.ua/sud5021/pro_sud/polozhennau_pro_ap/ (дата звернення 20.08.2020)
151. Положення про порядок організації доступу до публічної інформації що знаходиться у володінні Люботинського міського суду Харківської області. URL: https://zib.com.ua/ua/print/22683-polozhennya_pro_poryadok_organizacii_dostupu_do_publichnoi_i.html (дата звернення 20.08.2020)
152. Поляков А.В. Общая теория права: Феноменологическо-коммуникативный подход. курс лекций. СанктПетербург: Юридический центр Пресс, 2003. 845 с.
153. Понятие государства в четырех языках. *Сборник статей* / Под ред. О. Хархордина. Санкт-Петербург: Москва, 2002. С. 212-215.
154. Попова А. Д. Правда и милость да царствуют в судах. (Из истории реализации судебной реформы 1864 г.). Рязань: Поверенный, 2005. 312 с.
155. Портников В. Політична публіцистика. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. 590 с.
156. Порядок ведення Єдиного державного реєстру судових рішень : Рішення Вищої ради правосуддя від 19 квітня 2018 року № 1200/0/15-18.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1200910-18> (дата звернення 20.08.2020)

157. Порядок утворення та діяльності комісії з проведення експертизи цінності документів: Постанова Кабінету міністрів України « 1004 від 8 липня 2007 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1004-2007-%D0%BF> (дата звернення 20.08.2020)

158. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях: Наказ Міністерства юстиції України № 1000/5 від 18 червня 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15> (дата звернення 20.08.2020)

159. Правове регулювання інформаційної діяльності: навч. посібник. В. Ю. Жарких, О. С. Білоусов, І. Б. Кривдіна, та ін. Київ: Каравела, 2015. 327 с.

160. Пресман А.С. Организация биосферы и ее космические связи. Москва, 1977. 240 с.

161. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення 20.08.2020)

162. Про банки та банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 20.08.2020)

163. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції: Закон України від 4 липня 2012 року № 5041-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5041-17> (дата звернення 20.08.2020)

164. Про громадянство: Закон України від 18 січня 2001 року № 2235-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення 20.08.2020)

165. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 року № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення 20.08.2020)
166. Про державну статистику: Закон України від 17 вересня 1992 р. № 2614-XII. ВВР. 1992. № 43. ст. 608. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2614-12#Text> (дата звернення 20.08.2020)
167. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII в редакції 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12> (дата звернення 20.08.2020)
168. Про діловодство : Закон України : проект (варіант № 8 від 28 березня 2003 року // Офіційний веб-портал Державного комітету архівів України. URL: http://www.archives.gov.ua/-Law-base/Laws/index.php?p-2003-03-28_v.8. (дата звернення 20.08.2020)
169. Про діловодство : Концепція проекту Закону України // Офіційний веб-портал Державного комітету архівів України. URL: <http://www.archives.gov.ua/Problems/Concept4.11.2005> (дата звернення 20.08.2020)
170. Про Довідку щодо допуску і доступу представника позивача до матеріалів адміністративної справи, які містять державну таємницю: Постанова пленуму Вищого адміністративного суду України від 13 березня 2017 року № 4. http://www.vasu.gov.ua/plenum/post_plenum/postanova_plenumu_4_13-03-2017/ (дата звернення 20.08.2020)
171. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-17> (дата звернення 20.08.2020)
172. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22 грудня 2005 року № 3262-IV в редакції від 15 грудня 2017 року № 2147 а -VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15> (дата звернення 20.08.2020)

173. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 року № 851–IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення 20.08.2020)
174. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України № 80/94-ВР від 5 липня 1994 року (Редакція від 19 квітня 2014 року № 1170-VII). URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 20.08.2020)
175. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 року № 2297. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (дата звернення 20.08.2020)
176. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96 -ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/393/96-вр> (Дата звернення 26.02.2019)
177. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII в редакції 2019 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення 20.08.2020)
178. Про Кабінет міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення 20.08.2020)
179. Про концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 11.08.2013 № 75/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 20.08.2020)
180. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII в редакції 2019 року. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення 20.08.2020)
181. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24 грудня 1993 року № 3814-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12> (дата звернення 20.08.2020)

182. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 4 лютого 1998 р. № 74/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 20.08.2020)
183. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 20.08.2020)
184. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23 вересня 1997 року № 539/97-ВР URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 20.08.2020)
185. Про практику застосування адміністративними судами законодавства про доступ до публічної інформації: Постанова пленуму Вищого адміністративного суду України від 29 вересня 2016 року № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010760-16> (дата звернення 20.08.2020)
186. Про рахункову палату : Закон України від 2 липня 2015 року № 576-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text> (дата звернення 20.08.2020)
187. Про регламент Верховної ради України: Закон України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text> (дата звернення 20.08.2020)
188. Про рекламу: Закон України від 3 липня 1996 року № 270/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 20.08.2020)
189. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні» : Постанова Верховної ради України від 3 липня 2014 року № 1565-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1565-18> (дата звернення 20.08.2020)

190. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23 квітня 1991 року № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата звернення 20.08.2020)
191. Про стандартизацію: Закон України від 5 червня 2014 року № 1315-VII із змінами та доповненнями від 6 червня 2019 року № 2742-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18> (дата 11.07.2019)
192. Про статус народного депутата України : Закон України від 17 листопада 1992 року № 2790-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text> (дата звернення 20.08.2020)
193. Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 20.08.2020)
194. Про судову практику в цивільних справах про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб: Постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 вересня 2011 року № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010740-11> (дата звернення 20.08.2020)
195. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n1587> (дата звернення 20.08.2020)
196. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 травня 2013 року № 386-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80> (дата звернення 20.08.2020)
197. Проблемы общей теории jus: ученик для магистрантов юридических вузов / ред. В.В. Лазарев. Москва: Норма; ИНФРА_М, 2012. 656 с.
198. Пугинский Б.И. Гражданско-правовые средства в хозяйственных отношениях. Москва: Юрид. литература, 1984. 224 с.

199. Ромінський Є. В. Співвідношення судових та позасудових засобів вирішення конфліктів у давньоруській правовій реальності. *Правова держава*. Вип. 23. К., 2012. С. 41-48.
200. Ромовська З.В. Фізичні особи. Українське цивільне право. Загальна частина. Академічний курс : підручник. Київ: Атіка, 2005. 560 с.
201. Рубаник В.Е. Государство, право и суд в Киевской Руси: историко-юридический очерк. Москва: Юрлитинформ, 2013. 352 с.
202. Селезньова О.М., Юсип Ж.П. Поняття «Інформаційні правовідносини»: доктринально-правовий ракурс. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. Випуск 46. Том 2. 2017. С. 21-24
203. Семенов Ю.И. Основные понятия обычного права: возникновение и развитие. *Юридическая антропология. Закон и жизнь*. Москва, 2000. С. 23-26.
204. Синайский В.И. Русское гражданское право. Москва: Статут, 2002. 638 с.
205. Синєокий О. В. Інформаційне право України та електронне право високих технологій: електронний курс лекцій українською мовою. URL: <http://kul-lib.narod.ru/bibl.files/ILaw/10sovipu.pdf>.
206. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення 20.08.2020)
207. Скакун О.Ф. Теория государства и права. Харків: Эспада, 2005. 760 с.
208. Словник української мови в 11-ти томах. URL: <https://www.slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F> (дата звернення 17.09. 2018 р.)
209. Смолькова И.В. Гласность в уголовном процессе. *Законность*. 1998. № 7. С. 35-41.

210. Современный толковый словарь русского языка. РАН, Ин-т лингвистических исследований. / авт. проекта и гл. ред. С. А. Кузнецов. СанктПетербург : Норинт, 2003. 960 с.
211. Соколов А.В. Общая теория социальной коммуникации: учебное пособие. СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2002. 461 с.
212. Соколова А. А. Право муниципальной собственности и его ограничения : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Москва, 2003. 208 с.
213. Стефанчук М. О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2006. 201 с.
214. Сугоняко Н.В. Інформаційна безпека в інформаційній діяльності суду. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права*. № 23. 2019. С. 76-82.
215. Сугоняко Н.В. Інформаційна діяльність у сфері права та її особливості. *Форум права*. № 5. 2019. С. 54-60.
216. Сугоняко Н.В. Інформація з обмеженим режимом доступу як об'єкт інформаційної діяльності суду. *Юридичний бюлетень*. № 9. 2019. С. 214-219
217. Сугоняко Н.В. Поняття правової інформації та її особливості. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1. 2019. С. 153-156.
218. Сугоняко Н.В. Речові докази як об'єкти інформаційної діяльності судів України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія Право. Випуск 36. Т. 1. 2018. С. 138-141.
219. Сугоняко Н.В. Фізичні особи як суб'єкти інформаційної діяльності суду. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (21–22 травня 2020 року, м. Суми). Суми, 2020. Ч. 2. С. 161-164.
220. Сугоняко Н.В. Функції інформації в державному регулюванні суспільних відносин в Україні. *Концептуальні засади реформування адміністративного права та фінансового права України в сучасних умовах*.

Збірник наукових праць: матеріали всеукраїнського круглого столу. (Київ, 2 листопада, 2018). Київ, 2018. С. 185-190.

221. Сугоняко Н.В. Юридичні особи як суб'єкти інформаційної діяльності суду. Міжнародній науково-практичній конференції. *Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя*. (1–2 травня 2020 р., м. Дніпро). Дніпро, 2020. С. 83-85.

222. Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку / за ред. І.Б. Усенка. Київ: Наукова думка, 2014. 504 с.

223. Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку: монографія / авт. кол.: В. С. Бігун, І. Й. Бойко, Т. І. Бондарук, К. А. Віслобоков та ін. Київ: Наукова думка, 2014. 345 с.

224. Сырых В.М. Теория государства и права: учебник для вузов. Москва: ЗАО Юстицинформ, 2007. 704 с.

225. Терлюк І. Я. Судоустрій в українських губерніях Російської імперії початку XIX ст. *Історія держави і права України*. URL: http://pidruchniki.com/1584072045407/pravo/istoriya_derzhavi_i_prava_ukrayini (дата звернення: 28.06.2020).

226. Тимошенко В.І. Розвиток теорії держави в політико-правовій думці України і Росії (кінець XIX – початок XX ст..) : монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. 768 с.

227. Тимчасовий регламент надсилання судом електронних документів учасникам судового процесу, кримінального провадження : Наказ Державної судової адміністрації від 7 листопада 2016 року № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0227750-16> (дата звернення 20.08.2020)

228. Типова інструкція про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 року № 736. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/736-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення 20.08.2020)

229. Типове положення «Про апарат суду»: Наказ Державної судової адміністрації від 8 лютого 2019 року № 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0131750-19#Text> (дата звернення 20.08.2020)

230. Типове положення про архівний підрозділ державного органу, органу місцевого самоврядування, державного і комунального підприємства, установи та організації: Наказ Міністерства юстиції України № 232/5 від 12 лютого 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0202-12> (дата звернення 20.08.2020)

231. Типовий перелік відомостей, що становлять службову інформацію та які можуть міститися в документах з організації діяльності місцевих та апеляційних судів : Наказ Державної судової адміністрації України № 138 від 23 жовтня 2012 року. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/14/N1382012> (дата звернення 20.08.2020)

232. Ткаченко Ю.Г. Методологические вопросы теории правоотношений. Москва: Юрид. литература, 1980. 176 с.

233. Толковый словарь русского языка начала XXI века. Актуальная лексика / под ред. Г. Н. Складерской. Москва: Эксмо, 2006. 1136 с.

234. Трембач І.І. Поняття державної таємниці як об'єкта кримінально-правової охорони. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Спецвипуск. Ч. 1. 2017. С.227-230. URL:http://apnl.dnu.in.ua/tom_1_2017/56.pdf

235. У Києві наймолодша українська письменниця презентувала свою книжку "незвичайних пригод". URL : <https://www.5.ua/kultura/u-kyievi-naimolodsha-ukrainska-pysmennytsia-prezentovala-svoiu-knyzhku-nezvychainykh-pryhod-127925.html>

236. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Литовської Республіки про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом від 5 червня 2003 року. Офіційний вісник України. 2004. № 25. Ст. 1639. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_038#Text (дата звернення 20.08.2020)
237. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом // Офіційний вісник України. 2008. № 99. Ст. 3282. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_044#Text (дата звернення 20.08.2020)
238. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Ємен про сприяння та взаємний захист інвестицій: Закон України № 3039-III від 7 лютого 2002 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/887_006#Text (дата звернення 20.08.2020)
239. Ул'яновська О.В. Організація документообігу в судах: сучасний стан та шляхи вдосконалення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Випуск 26. 2014. С. 184-187. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7968/1/%D0%9E%D0%A0%D0%93%D0%90%D0%9D%D0%86%D0%97%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF%20%D0%94%D0%9E%D0%9A%D0%A3%D0%9C%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%9E%D0%9E%D0%91%D0%86%D0%93%D0%A3%20%D0%92%20%D0%A1%D0%A3%D0%94%D0%90%D0%A5.pdf>.
240. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів ДСТУ 4163-2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0055609-03> (дата звернення 20.08.2020)
241. Устіч С.І. Система дослідження суспільства. Львів: Світ, 1992. 128 с.
242. Фаткуллин Ф. Н. Проблемы теории государства и права. Казань, 1987. 336 с.
243. Фатьянов А.А. Тайна и право (основные системы ограничения на доступ к информации в российском праве): монография. Москва: МИФИ, 1999. 288 с.

244. Философская энциклопедия. Москва, 1970. Т5. С. 154-155.
245. Фоков А.П. Приоритеты судебной власти в системе разделения властей. Российская Академия юридических наук. *Научные труды*. Вып. 2. Т.1. Москва, 2002. С. 696-701.
246. Фрицький Ю. О. Теоретичні засади державної влади в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.02. Київ, 2009. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2009/09fyodvu.zip>
247. Хмельницький О.О. Інформаційна культура: Підготовка кадрів для інформаційної роботи: навч. посібник. Київ: КНТ, 2007. 297 с.
248. Цивільне право України: Академічний курс: підруч. У 2 т. / за заг. ред. Я.М. Шевченко. Т. 1. Загальна частина. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 696 с.
249. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Редакція від 16 липня 2020, підстава - 340-IX, 692-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 25.08.2020)
250. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV в редакції від 04 листопада 2018, підстава - 2581-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення 25.08.2020)
251. Чиркин В. Е. Юридическое лицо публичного права. Институт государства и права. Российская академия наук. Москва: Норма, 2007. 238 с.
252. Чичерин Б.Н. Философия права. СанктПетербург: Наука, 1998. 665 с.
253. Шлапаченко В.М. Шляхи удосконалення кримінальної відповідальності за шпигунство у формі збирання (ст. 114 КК України). *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2014. № 1. С. 84-94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iblsd_2014_1_12 (дата звернення 25.08.2020)
254. Шмальгаузен И.И. Кибернетические вопросы биологии. Новосибирск, 1968. 224 с.

255. Шрейдер Ю.А. Об одной модели семантической теории информации. *Проблемы кибернетики*. Вып. 13. Москва, 1965.
256. Эбзеев Б. В. Принципы, пределы основания ограничения прав и свобод человека по российскому законодательству и международному праву. Круглый стол журнала «Государство и право». *Государство и право*. 1998. № 7. С. 35-41.
257. Эшбы У.Р. Введение в кибернетику. Москва: Иностранная литература, 1959. 432 с.
258. Юридична енциклопедія. В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Укр. енцикл, 1998. Т. 2: Д–Й. 1999. С. 80.
259. Явич Л.С. Общая теория права. Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1976. 286 с.

Додаток 1

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях:

1. Сугоняко Н.В. Речові докази як об'єкти інформаційної діяльності судів України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія Право. Випуск 36. Т. 1. 2018. С. 138-141.
2. Сугоняко Н.В. Поняття правової інформації та її особливості. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1. 2019. С. 153-156.
3. Сугоняко Н.В. Інформація з обмеженим режимом доступу як об'єкт інформаційної діяльності суду. *Юридичний бюлетень*. № 9. 2019. С. 214-219.
4. Сугоняко Н.В. Інформаційна безпека в інформаційній діяльності суду. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права*. № 23. 2019. С. 76-82.
5. Сугоняко Н.В. Інформаційна діяльність у сфері права та її особливості. *Форум права*. № 5. листопад 2019. С. 54-60.
6. Сугоняко Н.В. Види інформаційної діяльності судів в Україні. *Evropský politický a právní diskurz*. Volume 7. Issue 5. 2020. С. 231-236. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2020/2020-7-5/28.pdf>

Статті в зарубіжних періодичних наукових виданнях:

7. Suhoniako N. Peculiar features of regulating the stages of information activity of commercial court in Ukraine. *Leges si viata*. 2019, Aprilie. С. 188-191.

Тези конференцій:

8. Suhoniako N. Legal information characteristics and function. *Legal practice in EU countries and Ukraine at the modern stage*. January 25-26, 2019. Arad, Romania. С. 433-435.
9. Сугоняко Н.В. Функції інформації в державному регулюванні суспільних відносин в Україні. *Концептуальні засади реформування адміністративного права та фінансового права України в сучасних умовах*.

Збірник наукових праць. Матеріали всеукраїнського круглого столу. Київ, 2 листопада, 2018. Київ: 2018. С. 185-190.

10. Сугоняко Н.В. Фізичні особи як суб'єкти інформаційної діяльності суду. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів* : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (21–22 травня 2020 року, м. Суми). Суми, 2020. Ч. 2. С. 161-164.

11. Юридичні особи як суб'єкти інформаційної діяльності суду. Міжнародна науково-практична конференція. *Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя*. (1–2 травня 2020 р., місто Дніпро). Дніпро. 2020. С. 99-102.

Додаток 2

ЗАТВЕРДЖУЮ

Виконуючий обов'язки

голови господарського суду
Сумської області

 О.Ю. Резніченко
 «22» 2021 р.

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Сугоняко Наталії Володимирівни «Інформаційна діяльність суду в Україні» поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – право у практичну діяльність Господарського суду Сумської області

Комісія у складі:

1. Голова комісії – заступник голови суду Яковенко В.В.
2. Начальник відділу аналітичної роботи та аналізу застосування судової практики Коротун Г.П.
3. Головний спеціаліст відділу аналітичної роботи та аналізу застосування судової практики Чумак Т.Г.

цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження аспірантки Сумського державного університету Сугоняко Наталії Володимирівни «Інформаційна діяльність суду в Україні» поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – право, використовуються у практичній діяльності Господарського суду Сумської області.

Зокрема: а) при розробці внутрішніх положень про порядок роботи суддів під час розгляду судових справ з інформацією з обмеженим доступом; б) визначенні та впровадженні в діяльність Господарського суду Сумської області механізмів обігу судової інформації; в) виробленні та реалізації комунікаційної інформаційної політики Господарського суду Сумської області, що направлена на належне інформування населення про діяльність суду.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Сугоняко Наталії Володимирівни у практичну діяльність Господарського суду Сумської області забезпечило розширення науково-методичного та практичного інструментарію

функціонування Господарського суду Сумської області та значно покращило ситуацію в сфері реалізації інформаційної діяльності суду.

Голова комісії
члени комісії:

В.В. Яковенко
Г.П. Коротун
Т.Г. Чумак

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Сумського державного університету
А.М. Черноус
01 2021 р.

АКТ

про впровадження у наукову діяльність результатів дисертаційного дослідження
Сугоняко Наталії Володимирівни «Інформаційна діяльність суду в Україні» поданого
на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – право

Комісія у складі:

- Голова – В.о. завідувача кафедри АГПФБ, д.ю.н., доцент Кисельова О.І.
Члени комісії – к.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ Логвиненко М.І.;
– к.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ Руденко Л.Д

Комісія склала цей акт з приводу розгляду результатів дисертаційного дослідження Сугоняко Наталії Володимирівни «Інформаційна діяльність суду в Україні» та їх впровадження у наукову діяльність.

Висновок: комісія вважає, що результати проведеного Сугоняко Н.В. дисертаційного дослідження на тему: «Інформаційна діяльність суду в Україні» отримані на основі ґрунтовного аналізу та вивчення наукової доктрини та положень нормативно-правових актів, що регламентують інформаційну діяльність судових органів, мають ґрунтовний та аргументований характер і використовувалися при проведенні наукових досліджень у рамках науково-дослідницької роботи «Організаційно-правові засади функціонування правоохоронної, судової та фінансової систем України» (номер державної реєстрації 018U001317), що розроблялись в Навчально-науковому інституті права Сумського державного університету.

Акт складений у 2-х примірниках.

Голова комісії
Члени комісії

О.І. Кисельова
М. І. Логвиненко
Л.Д. Руденко

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Сумського державного університету

С.В. Леонов
« 18 » 2021 р.

АКТ

про впровадження в освітній процес результатів дисертаційного дослідження
Сугоняко Наталії Володимирівни «Інформаційна діяльність суду в Україні»
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
081 – право

Комісія у складі:

Голова – В.о. завідувача кафедри АГПФБ, д.ю.н., доцент Кисельова О.І.
Члени комісії – к.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФБ Логвиненко М.І.;
– к.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФБ Руденко Л.Д.

Комісія склала цей акт з приводу розгляду результатів дисертаційного дослідження Сугоняко Наталії Володимирівни «Інформаційна діяльність суду в Україні» і їх використання в освітньому процесі з дисциплін «Адміністративне право», «Судові і правоохоронні органи», «Інформаційне право» кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства, кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету.

Висновок: комісія вважає, що результати проведеного Сугоняко Наталії Володимирівни «Інформаційна діяльність суду в Україні» отримані на основі ґрунтовного аналізу та вивчення сутності та особливостей інформаційної діяльності судових органів, мають комплексний характер і використовувалися під час проведення лекцій, семінарських і практичних занять кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства і кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету зі студентами при вивченні дисциплін «Адміністративне право», «Судові і правоохоронні органи», «Інформаційне право».

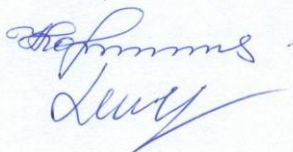
Акт складений у 2-х примірниках.

Голова комісії

О.І. Кисельова

Члени комісії

М. І. Логвиненко

Руденко Л.Д.